

<i>Forfatter</i>	Geir Espen Kitterød Åvitsland
<i>Grad</i>	Master i helsefremmende arbeid
<i>Fakultet</i>	Fakultet for helse- og sosialvitenskap
<i>Institutt</i>	Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
<i>Veileder</i>	Grete Eide Rønningen
<i>Innleveringsdato</i>	09.05.2021
<i>Oppgavens tittel</i>	“Du blir behandla på akkurat samme vis om du er Kong Salomo eller Jørgen Hattemaker” En kvalitativ intervjustudie av hvordan folkebiblioteket kan forstås som setting med betydning for folks livskvalitet
<i>Antall ord</i>	23986
<i>Søkeord</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. folkebibliotek, bibliotek, livskvalitet, velvære, tillit, frihet, tilhørighet, myndiggjøring, bemyndigelse, helsefremmende, folkehelse 2. public library, library, quality of life, well-being, freedom, trust, attachment(s), belonging, empowerment, health promotion, public health 3. place, setting, attachment(s), belonging, trust, topophilia, quality of life, well-being, health promotion, public health

Sammendrag

Introduksjon

Folkebibliotekene er settinger som kan nå hele befolkningen. Folkebibliotekene har en lang historie, men endres i takt med samfunnet. De siste årene har folkebibliotekene i større grad blitt møtesteder.

Tema og problemstilling

Undersøkelsen omhandler folkebibliotekenes betydning for livskvalitet. Problemstillingen er: Hvordan kan folkebiblioteket forstås som setting med betydning for folks livskvalitet?

Problemstillingen belyses med følgende tre forskningsspørsmål:

1) Hvilke følelser og tanker knytter bibliotekbrukere til folkebiblioteket? 2) Hvordan utvikles tilknytning til folkebiblioteket? 3) Hvordan kan bibliotekarer legge til rette for å gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer livskvalitet?

Teorigrunnlaget

Det teoretiske perspektivet ser menneskelige erfaringer gjennom begrepene *sted* og *rom*. Et *sted* er noe man har tillagt mening, mens *rom* er mer abstrakt og åpent. Begrepene står på hver sin side av et kontinuum, men påvirker og infiltrerer hverandre.

Metode

Individuelle, semistrukturerte intervjuer ble gjennomført med tre folkebibliotekbrukere og syv folkebibliotekansatte.

Data

Undersøkelsen bygger på kvalitative data. Intervjuer ble tatt opp med diktafon og transkribert fra lyd til tekst.

Hovedfunn

Folkebibliotekene har tilsynelatende betydning for livskvalitet. Mennesker foretrekker forskjellige aspekter ved folkebibliotekene, og får forskjellige behov dekket der.

Folkebibliotekene er settinger med *steder* mennesker føler tilhørighet og tillit til, samt innehar *rom* for frihet og myndiggjøringsprosesser. På folkebibliotekene kan man eksponeres for medmenneskers anerkjennende blikk, og «jeg» og «de» kan bli en del av et større «vi».

Samtidig er det ambivalens knyttet til hva folkebibliotek er i dag. Bibliotekarene, bøkene, gratisprinsippet og det at folkebibliotekene er for alle, virker avgjørende for livskvalitet.

Abstract

Introduction

Public libraries are settings that can reach the entire population. Public libraries have a long history, but change in step with society. In recent years, public libraries have to a greater extent become meeting places.

Theme and issue

The study deals with the importance of public libraries for quality of life. The main research question is: How can the public library be understood as a setting with significance for people's quality of life?

The main research question is illustrated with the following three research questions: 1) What feelings and thoughts do library users attach to the public library? 2) How does the connection to the public library develop? 3) How can librarians facilitate to make the public library a place that promotes quality of life?

The theoretical basis

The theoretical perspective sees human experiences through the concepts of *place* and *space*. A *place* is something that has been given meaning, while *space* is more abstract and open. The concepts stand on opposite sides of a continuum, but influence and infiltrate each other.

Method

Individual, semi-structured interviews were conducted with three public library users and seven public library employees.

Data

The survey is based on qualitative data. Interviews were recorded with a dictaphone, and transcribed from audio to text.

Main findings

Public libraries apparently have an impact on quality of life. People prefer different aspects of public libraries, and have different needs covered there. The public libraries are settings with places where people feel a sense of belonging and trust, as well as having space for freedom and empowerment processes. In public libraries, one can be exposed to the appreciative gaze of fellow human beings, and "I" and "they" can become part of a larger "we". At the same time, there is ambivalence related to what public libraries are today. The librarians, the books, the free principle and the fact that the public libraries are for everyone, have a decisive effect on the quality of life.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	9
1.1 Helsefremmende arbeid	9
1.2 Settingstilmærmingen	10
1.3 Uheldig bivirkning.....	11
1.4 Livskvalitet	11
1.5 Tillit, tilhørighet, frihet og myndiggjøring	12
1.6 Folkebibliotek	14
1.7 Problemstilling, forskningsspørsmål og fremgangsmåte.....	15
1.8 Studiens relevans	16
2 Tidligere forskning	17
2.1 Livskvalitet, myndiggjøring og folkehelse	17
2.2 Identitetsskapende og flerfunksjonelle	18
2.3 Digitalisering, deltakelse og demokrati	19
2.4 Folkebibliotekets legitimitet	20
2.5 Tillit og inkludering.....	21
2.6 Forskjellige betydninger	22
2.7 Stedstilknytnings relevans for livskvalitet.....	22
2.8 Oppsummering av tidligere forskning	24
3 Teoretisk perspektiv	25
3.1 Rom og sted	25
3.2 Infiltrerte motpoler	26
3.3 Affektive bånd, erfaring og menneskers betydning.....	27
3.4 Kunsten og skjønnlitteraturen.....	29
3.5 Oppsummering av det teoretiske perspektivet.....	30
4 Metode	31
4.1 Kvalitativ	31
4.2 Etikk.....	32
4.3 Intervjuguider	32
4.3.1 Utvalg	33
4.3.2 Rekruttering av bibliotekansatte	33
4.3.3 Rekruttering av folkebibliotekbrukere	33
4.3.4 Intervju	34
4.4 Forforståelse og personlig refleksivitet	35
4.4.1 Mitt forhold til folkebiblioteket	36

4.4.2 Min faglige bakgrunn.....	37
4.4.3 Ontologi og epistemologi	37
4.4.4 Epistemologisk refleksivitet.....	38
4.5 Troverdighet	38
4.6 Pålitelighet.....	39
4.7 Gyldighet	39
4.8 Overførbarhet.....	39
4.9 Metodologiske svakheter.....	40
5 Analyse	41
5.1 <i>6-phase guide</i>	41
5.2 Abduktiv tilnærming.....	42
5.3 Eksplisitt versus latent	43
5.4 Skrive og notere.....	43
5.5 Analysefaser	44
5.5.1 Abstraksjonsfase en: Gjøre seg kjent med dataene	44
5.5.2 Abstraksjonsfase to: Utarbeide innledende koder	44
5.5.3 Abstraksjonsfase tre: søke etter temaer.....	45
5.5.4 Abstraksjonsfase fire: gjennomgang av temaer	45
5.5.5 Abstraksjonsfase fem: definere og navngi temaer og undertemaer	46
5.5.6 Abstraksjonsfase seks: produsere rapporten	46
5.6 Analytisk fortelling.....	46
6 Resultater	47
6.1 Folkebibliotekbrukernes følelser og tanker knyttet til folkebiblioteket	48
6.2 Utvikling av tilknytning til folkebiblioteket.....	54
6.3 Hvordan bibliotekarer kan legge til rette	60
7 Diskusjon.....	63
7.1 Oppsummering av resultater.....	63
7.1.1 Det tradisjonelle og stille biblioteket versus biblioteket som møteplass.....	63
7.1.2 Lite og gammelt versus stort og nytt.....	63
7.1.3 Affektiv tilknytning.....	63
7.1.4 Spesifikke og konseptuelle.....	64
7.1.5 Menneskelig aspekt i digital tid.....	64
7.1.6 Bøker	64
7.1.7 For alle	64
7.2 Resultater som samsvarer med tidligere forskning.....	64

7.3 Resultater som motstrider tidligere forskning	66
7.4 Funnene i lys av helsefremmende arbeid	66
7.4.1 Livskvalitet som bivirkning.....	66
7.4.2 Tillit og sosial kapital.....	67
7.4.3 Rollene og spenningene	68
7.4.4 Oppdragelse versus myndiggjøring.....	68
7.5 Funnene i lys av det teoretiske perspektivet	69
7.5.1 Settinger med både steder og rom	69
7.5.2 Rom på bekostning av sted, og vice versa.....	70
7.5.3 Stabile og fremtidsrettede	71
7.5.4 Boka og bibliotekaren	71
7.5.5 Ambivalensen.....	72
7.5.6 Affektive bånd.....	72
7.5.7 Livskvalitetens subjektive aspekter.....	73
7.5.8 «Vi» anerkjenner «de»	74
7.6 Hvordan funnene forstås.....	75
8 Oppsummering og konklusjon	76
8.1 Oppsummering av studien	76
8.2 Oppsummering av studiens funn	77
8.3 Konklusjon.....	78
8.4 Funnenes bidrag og betydning.....	78
Litteraturliste.....	80
Vedlegg	91
Vedlegg 1 – Informasjonsskriv.....	91
Vedlegg 2 – Godkjenning fra Norsk Senter for Forskningsdata (NSD).....	94
Vedlegg 3 – Intervjuguide bibliotekansatte.....	97
Vedlegg 4 – Intervjuguide folkebibliotekbrukere	99
Vedlegg 5 – Tillatelse til å benytte Tabell 1. <i>Some Basic Polarities</i>	102

Forord

Det er flere jeg ønsker å takke. Jeg vil begynne med å takke alle fagpersoner ved Universitetet i Sørøst-Norge. Jeg takker dere for deres engasjement og deres pedagogiske ferdigheter.

Jeg vil rette en ekstra stor takk til min veileder, Grete Eide Rønningen. Tusen takk for at du har vært så tilgjengelig, og alle konstruktive og gode råd du har gitt meg. Jeg har satt veldig stor pris på å ha deg som veileder, og da sikter jeg ikke bare til det faglige og oppgavetekniske, men også at du evnet å se helheten i min situasjon, med full jobb og en liten sønn.

Jeg vil også takke mamma, pappa, Inger og Tor Håkon, for at dere har støttet meg gjennom hele masterforløpet. Tusen takk.

Videre vil jeg takke Katrine, som jeg nå både har tatt en bachelor- og en mastergrad sammen med. Tusen takk for mange flotte bilturer og gode samtaler frem og tilbake mellom Oslo og Bakkenteigen. Det er flere andre venner jeg også vil takke, men det må rettes en ekstra stor takk til Petter, Marie, Torstein og Jonas.

Videre vil jeg takke mine kollegaer, og vil da gi en ekstra stor takk til min nåværende leder, Gabriella, min tidligere leder, Dino, og Vivi, som nylig har skrevet master i ergoterapi.

I forbindelse med arbeidet med masteroppgaven vil jeg også takke Katarina. Tusen takk for at du har tatt deg tid til telefonsamtaler og til å komme med faglige innspill.

Jeg vil også takke kollokviegruppa. Silje, Sarina, Synnøve og Camilla. Jeg må også få takke tidligere medstudent, Arve, for at du tok deg tid til telefonsamtaler med meg, da du var i avslutningsfasen med egen masteroppgave.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke familien min, som jeg dedikerer masteroppgaven til. Kristina og George, dere betyr alt for meg.

Kristina, hvis det ikke hadde vært for deg, så hadde hele denne mastergraden vært et håpløst prosjekt. Du er min klippe.

George, tenk at du nettopp sa «natta» til meg for aller første gang. Jeg gleder meg enormt til bibliotekturen med deg og mamma, men la oss først ta med en ball bort til lekeklassen.

Kalbakken, Mai 2021

Geir Espen Kitterød Åvitsland

And you can just go. It's somewhere you can just be. People of all ages all round you. It doesn't have to be educational. It doesn't matter who you are or what you're doing. Young or old. Rich or homeless. It doesn't matter. You can just go there. (Smith, 2015, s. 80)

1 Innledning

Formålet med denne masteroppgaven er å få mer kunnskap om hvordan folkebiblioteker kan forstås som en setting med betydning for menneskers livskvalitet. Oppgavens innledningskapittel vil redegjøre for begreper, samt oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. De tre neste kapitlene vil omhandle tidligere forskning, teoretisk perspektiv og metode, og danne et grunnlag for de videre kapitlene, som omhandler analyse, funn og resultater. Avslutningsvis er det et diskusjonskapittel og et oppsummerende konklusjonskapittel. Før hvert kapittel vil det være et sitat som illustrerer hva oppgaven eller kapitlet omhandler.

1.1 Helsefremmende arbeid

I Ottawa-charteret, som er et dokument fra den første internasjonale konferansen om helsefremmende arbeid, ble helse forstått som noe positivt, en universell rettighet og som en ressurs for hverdagen (WHO, 1986). Helse ble videre sett på som noe prosessuelt (WHO, 1986). Helsefremmende arbeid ble beskrevet som den prosessen som setter mennesker i stand til å ta kontroll over og forbedre sin helse (WHO, 1986).

Politikk, støttende miljøer, styrke lokalsamfunnets innflytelse, utvikle personlige ferdigheter og reorganisering av helsesektoren ble fremhevet som handlingsområder i Ottawa-charteret (WHO, 1986). Handlingsområdet om *politikk* satte helse på agendaen for beslutningstakere i alle sektorer og på alle nivåer, og poengterte at alle beslutninger kan ha konsekvenser for helse og livskvalitet (WHO, 1986). *Støttende miljøer* belyste at de uløselige koblingene mellom mennesker og miljø danner grunnlag for en sosioøkologisk tilnærming, og oppmuntret til ivaretagelse av hverandre, samfunnet og vårt naturlige miljø, gjennom endringer i livsvaner, arbeid og fritid (WHO, 1986). *Styrking av lokalsamfunnets innflytelse* poengterte at kjernen i helsefremmende prosesser er *empowerment* (myndiggjøring) av samfunn, og at borgerne som utgjør samfunnet, må ha eierskap og kontroll over sine bestrebelser og skjebner gjennom demokratisering og deltagelse (WHO, 1986). *Utvikling av personlige ferdigheter* innebærer personlig utvikling, kunnskap, sosiale ferdigheter og livsferdigheter, som igjen handler om *empowerment* (myndiggjøring) ved at man øker

tilgjengelige alternativer og valgmuligheter, samt tilrettelegger for læring og forbedring (WHO, 1986). *Reorganisering av helsesektoren* belyste at enkeltpersoner, lokalsamfunn, helsepersonell, helseinstitusjoner og myndigheter må samarbeide mot et helsevesen som søker helse, og ikke bare behandling (WHO, 1986).

I Ottawa-charteret ble også strategiene *advocacy*, *enabling* og *mediating* utviklet (WHO, 1986). *Advocate* handler om å skape aksept for helsefremmende arbeid, og at man skal gjøre politiske, sosiale, kulturelle, økonomiske, adferdsmessige og biologiske determinanter helsefremmende (WHO, 1986). *Enable* omhandler *equity* (rettferdighet), det å minske ulikhet i helse og påvirke politiske beslutninger, samt sikre like muligheter og ressurser for alle (WHO, 1986). *Mediate* belyser at helsefremming må være flerfaglig og tverrsektorielt, og tilpasses lokale muligheter og behov gjennom samarbeid med befolkningen (WHO, 1986).

Jakarta-erklæringen, som er en avtale fra den fjerde internasjonale konferansen om helsefremmende arbeid, videreførte handlingsområdene og strategiene fra Ottawa-charteret, og poengterte at strategiene bør kombineres (WHO, 1997). Erklæringen belyste også at tilgang på utdanning og informasjon er viktig for å fremme deltagelse og *empowerment* (myndiggjøring) av mennesker og samfunn (WHO, 1997).

Til tross for at det ikke finnes adekvate norske oversettelser av *empowerment* og *equity*, vil begrepene «myndiggjøring» og «rettferdighet» bli benyttet videre i oppgaven.

1.2 Settingstilmærmingen

Både Ottawa-charteret og Jakarta-erklæringen rettet oppmerksomheten over på støttende miljøer, og belyste at flere aspekter som påvirker og utvikler helse og livskvalitet, er settingsspesifikke (WHO, 1986; WHO, 1997). Det ble anerkjent at helse og livskvalitet dannes i relasjon mellom mennesker og omgivelser (WHO, 1986; WHO, 1997). Ottawa-charteret og Jakarta-erklæringen gav med denne anerkjennelsen opphav til settingstilmærmingen, som belyser at helse skapes og leves av mennesker i dagliglivets settinger, der de lærer, arbeider, leker og elsker (Green, Tones, Cross & Woodall, 2015; WHO, 1986; WHO, 1997). En setting kan defineres som et fysisk avgrenset sted eller sosial kontekst, der mennesker har klare roller, engasjerer seg i hverdagslige aktiviteter og samhandler over tid, og hvor miljømessige, organisatoriske og personlige faktorer interagerer og påvirker helse og livskvalitet (Nutbeam, 1998, s. 362). En setting har videre en organisatorisk struktur, og er et sted der folk aktivt bruker og former omgivelsene (Nutbeam,

1998, s. 362). Eksempler på settinger kan være arbeidsplasser, universiteter og kommuner, og det å skape helse eller livskvalitet er som oftest ikke settingenes kjerneoppgave (Torp, Kokko & Ringsberg, 2014; Poland, Green & Rootman, 2000, s. 23).

Settingstilnærmingen ser forbi tjenestelevering i settinger, og retter oppmerksomheten over mot at stedene i seg selv, med sine kulturer, sosiale normer, verdier og relasjoner, er av avgjørende betydning for helse og livskvalitet, ettersom det er her menneskene lever livene sine (Scriven & Hodgins, 2012, s 17; Dooris, Poland, Kolbe, de Leeuw, McCall & Wharf-Higgins, 2007; Poland, Krupa & McCall, 2009). Settingstilnærmingen anerkjenner følgelig at alle aspekter ved en setting kan påvirke menneskene som kommer i kontakt med settingen (Green et al., 2015, s. 475). Forskjellige settinger påvirker og påvirkes imidlertid av hverandre, i tillegg til at settinger påvirkes av økonomi, politikk og samfunn, og derfor aldri befinner seg i et vakuum (Scriven & Hodgins, 2012). Settinger har ofte kompleks dynamisk interaksjon med de større systemene de er en del av (Scriven & Hodgins, 2012). Settingstilnærmingen anerkjenner at man må se hele systemet i sammenheng og hvordan delene i systemet påvirker hverandre, og ikke bare enkelte deler av systemet hver for seg (Scriven & Hodgins, 2012).

1.3 Uheldig bivirkning

En uheldig bivirkning av settingstilnærmingen kan være at den kun når de mennesker som befinner seg i de helsefremmende settingene, som for eksempel arbeidsplasser eller skoler (Scriven & Hodgins, 2012, s. 25; Green et al, 2015, s. 457). De som står utenfor arbeid eller ikke går på skole, vil da ikke høste gevinster av tilnærmingen (Scriven & Hodgins, 2012, s.25; Poland et al., 2000). Det er derfor viktig å anerkjenne at hvis settingstilnærmingen utelukkende retter seg mot eksempelvis arbeidsplasser, kan tilnærmingen øke ulikheter i helse mellom arbeidstakere og arbeidsledige. Settingstilnærmingen bør derfor implementeres i settinger der man finner mennesker i ulike livssituasjoner, som for eksempel forskjellige settinger knyttet til fritid og rekreasjon (Scriven & Hodgins, 2012).

1.4 Livskvalitet

Helse, slik det forstås i Ottawa-charteret, henger tett sammen med livskvalitet, som omhandler menneskers levekår og hvordan man opplever livet (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 17). God livskvalitet er helsefremmende (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 5). Nutbeam (1998) definerer livskvalitet som oppfatninger personer har om at deres behov blir tilfredsstilt, og at de ikke

nektes muligheter i å oppnå lykke, uavhengig av fysisk helsetilstand eller sosiale og økonomiske forhold. Folkehelsearbeidet skal etter folkehelseloven (2011) fremme befolkningens helse, men også befolkningens trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold. Dette er i tråd med helsefremmende arbeid, som omhandler mer enn bare sunn livsstil (WHO, 1986). Det omhandler blant annet også god livskvalitet, som er et positivt helseaspekt (WHO, 1986; Nutbeam, 1998, s. 356). Ordtaket om å legge liv til årene, og ikke bare år til livene, illustrerer viktigheten av livskvalitet (Green et al., 2015, s. 65).

Livskvalitet har flere betydninger, og omfatter både subjektive og objektive aspekter ved livet, som påvirkes blant annet av sosial støtte, mestringsressurser, tilknytningsforhold, kultur, samfunnsforhold og sosioøkonomi (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 17). Subjektiv livskvalitet er dels overlappende med psykisk helse, og omhandler hvordan livet oppleves for den enkelte (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 17). Objektiv livskvalitet er dels overlappende med levekår, og omhandler blant annet trygghet, frihet, felleskap, helse, muligheter for selvutvikling og andre aspekter ved livssituasjonen (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 17). Ettersom mange mener livskvalitet hovedsakelig er noe subjektivt, har det vært debattert hvordan og hvorvidt man kan måle livskvalitet objektivt (Green et al., 2015, s. 66). God livskvalitet er uansett en verdi og et mål som er felles på tvers av mennesker, nasjoner, fag og politikk (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 17). God livskvalitet og tilfredshet med livet fremmer bærekraftig samfunnsutvikling, folkehelse, felleskap, medborgerskap og demokrati (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 17). Ujevn fordeling av livskvalitet svekker demokratiet, og danner grunnlag for polarisering og konflikt (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 6).

Til tross for at livskvalitetsbegrepet er bredt og sammensatt, vil både begrepets subjektive og objektive aspekter ligge til grunn i denne oppgaven, ettersom et slikt overordnet livskvalitetsbegrep kan benyttes på tvers av faglige skillelinjer og forskjellige samfunnsinstitusjoner, -etater og -sektorer (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 17). Dette medfører at flere kan føle eierskap til begrepet. Dette anses viktig, ettersom livskvalitet skapes mellom mennesker og der de lever livene sine (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 18). Oppgaven vil imidlertid rette særlig oppmerksomhet mot tillit, tilhørighet, frihet og myndiggjøring, som er fire betydelige livskvalitetsdeterminanter.

1.5 Tillit, tilhørighet, frihet og myndiggjøring

Tillit og tilhørighet er essensielle ingredienser i lykkelige samfunn og forutsetninger for god livskvalitet (Shigehiro & Ulrich, 2010). Tillit er viktig for at nabolag skal bli til levende

lokalmiljø, ettersom det bidrar til deltagelse, samhandling og godt samspill (Hertz, 2020). Tillit omhandler både generell tillit til andre medmennesker, tillit innad i et lokalmiljø og tillit til myndigheter og offentlige institusjoner (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 59). Sosiale bånd, relasjoner, deltagelse og tillit i et nærmiljø henger sammen og påvirker hverandre gjensidig (Helliwell, 2006; Michaelson et al., 2009). Gode levekår, kvaliteten på samfunnsinstitusjonene og opplevelse av felleskap har videre stor påvirkning på livskvaliteten og tilliten blant mennesker (Helliwell, Layard, Sachs & De Neve, 2020). Tillit henger tett sammen med sosial kapital, som representerer graden av sosial samhörighet, og skapes av utallige hverdagslige samspill mellom mennesker (Nutbeam, 1998, s. 362). Sosial kapital påvirkes av sosial støtte, som omfatter emosjonell støtte, informasjonsdeling og levering av materielle ressurser og tjenester, og som regnes som en ressurs for livskvalitet (Nutbeam, 1998, s. 363).

Tilhørighet omhandler det å være personlig involvert og en del av noe, og at man føler seg velkommen, inkludert, akseptert og anerkjent, som videre kan føre til tilfredshet, glede og livskvalitet (Hagerty, Lynch-Sauer, Patusky, Bouwsema & Collier, 1992; Folkehelseinstituttet, 2020, s. 68). Tilhørighet har videre sammenheng med sosial tilknytning, sosialt engasjement og deltagelse, og kan forhindre ekskludering, isolasjon og utenforskap (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 68).

Frihet, som er en sentral del av menneskers liv, er ofte knyttet til den objektive livskvaliteten (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 19). Samtidig handler frihet også om opplevelsen av autonomi, ytringsfrihet og det å kunne ta egne valg i livet, som videre er essensielt for tillit til samfunn og lokalmiljø (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 65). Selve ideen om frihet innebærer imidlertid også ideen om begrensning, ettersom en person ikke er fri til å gjøre en bestemt handling med mindre andre er forhindret i å begrense (Nussbaum, 2011, s. 71-72). Visse friheter kan videre begrense andre (Nussbaum, 2011, s. 71). Man kan argumentere for at menneskers frihet er tvetydig.

Både tillit, tilhørighet og frihet kan sees i sammenheng med myndiggjøring, som er et kardinalprinsipp og en del av kjernen i helsefremmende arbeid. Innen helsefremmende arbeid er myndiggjøring en prosess der folk får økt kontroll over avgjørelser og handlinger som påvirker deres helse (Nutbeam, 1998, s. 354). Definisjonen av myndiggjøring innen helsefremmende arbeid er altså svært lik definisjonen av helsefremmende arbeid (Nutbeam, 1998; WHO, 1986). En myndiggjøringsprosess kan være både sosial, kulturell, psykologisk og politisk, og omhandler at individer eller grupper blir i stand til å uttrykke sine behov og

involvere seg i beslutningstaking, samt oppnå politisk, kulturell og sosial innflytelse for å oppfylle sine behov (Nutbeam, 1998, s. 354). Det handler altså om makt, maktoverføring og maktfordeling (Green et al., 2015). Man kan skille mellom myndiggjøring av individ og samfunn, der myndiggjøring av et individ, også kalt psykologisk myndiggjøring, sikter til et enkeltmenneskes evne til å ta beslutninger, ha kontroll over livet, egenmestring, ferdigheter, kompetanse og tro på seg selv, mens myndiggjøring av samfunnet omhandler folks kollektive handlinger for økt innflytelse, makt og kontroll over helse- og livskvalitetsdeterminanter i samfunnet de lever i (Nutbeam, 1998, s. 354; Green et al., 2015). Myndiggjøringsprosesser skjer i interaksjon mellom mennesker og deres sosiale, fysiske, økonomiske og kulturelle omgivelser (Green et al., s. 2015). Mennesker blir påvirket av omgivelsene, men påvirker også tilbake (Green et al, s. 2015).

Tillit, tilhørighet, frihet og myndiggjøring henger ikke kun sammen med livskvalitet, men også med demokrati. Man gir eksempelvis avkall på deler av ens personlige frihet til et politisk system, fordi man har tillit til at utvalgte representanter vil organisere fellesoppgaver på en fornuftig måte (Hem, 2015, s. 75). Autonomi, medbestemmelse, likeverd og myndiggjøring er videre grunnstener i demokratisk filosofi (Stang, 2015, s. 143). Demokrati og myndiggjøring forutsetter at samfunnet og enkeltindivid tar ansvar, og omfatter enkeltindividets rettigheter og plikter, og samfunnets rettigheter og plikter (Stang, 2015, s. 143). Videre har forløperen til det demokratiet vi kjenner i dag, vært at stadig flere har erobret friheten til å komme til orde, og blitt hørt, tatt på alvor og anerkjent som myndige samtalepartnere med egne meninger (Johansen, 2020). Tillit til at folk flest bør lyttes til, og at mange forskjellige meninger bør brytes, er innlysende fra et demokratisk ståsted (Johansen, 2020).

1.6 Folkebibliotek

Alle norske kommuner skal ha et folkebibliotek (folkebibliotekloven, 1985, § 4).

Folkebibliotekene kan nå ut til store deler av befolkningen, og gjør ikke forskjell på Kong Salomo og Jørgen Hattemaker. Dette er i tråd med den universelle tilnærmingen innen helsefremmende arbeid, som skal favne alle (Green et al., 2015).

Nordiske folkebibliotek er i stor grad inspirert av anglo-amerikanske «*public libraries*», som dukket opp på 1850-tallet (Byberg & Frisvold, 2001). Haakon Nyhuus, som ble sjef for Deichmanske bibliotek i 1898, og som gjennomførte en såkalt bibliotekrevolusjon i Norge,

hadde først arbeidet ved Chicago Public Library (Byberg & Frisvold, 2001, s. 74-75). Internasjonalt ble folkebiblioteket i det nittende århundre knyttet til sosial velferd og frigjøring, som skulle bedre arbeiderklassens livsvilkår (Black, Pepper & Bagshaw, 2009). I det tjuende århundre ble folkebibliotekene i større grad sett i sammenheng med menneskerettigheter og lik tilgang til informasjon, for å støtte demokratisk utvikling, samt kulturelle og pedagogiske mål, som å fremme lesing, læring og språk (Black et al., 2009). Folkeopplysningsbevegelsen og arbeiderbevegelsen, samt sosiokulturelle og religiøse bevegelser, har også hatt stor betydning for utviklingen av de nordiske folkebibliotekene (Byberg & Frisvold, 2001). Folkebibliotekene skulle formidle kultur, dannelses, nytte og kunnskap (Byberg & Frisvold, 2001, s. 63). Selv om bibliotekpolitikken nasjonalt og internasjonalt tidvis har vært paternalistisk, kan den likevel relateres til myndiggjøring, rettferdighet og universelle rettigheter, som er kjerneverdier innen helsefremmende arbeid (WHO, 1986).

I dag blir folkebibliotekene i Skandinavia i økende grad sett på som møtesteder og offentlige sfærer, som understøtter opprettholdelsen og utviklingen av lokalmiljø og demokrati, i en tid preget av digitalisering og globalisering (Audunson et al., 2019a, s. 1397; Audunson et al., 2019b, s. 785). Folkebibliotekenes funksjon som møtested for praktisering av demokrati gjenspeiles både i stortingsmeldingen «Bibliotek – kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid» og lovendringer i Norsk, Svensk og Finsk biblioteklovgivning (Audunson et al., 2019a, s. 1397; Kulturdepartementet, 2009). Folkebibliotekene blir i større grad brukt som sosiale arenaer, og er et sted i samfunnet der ulike samfunnsgrupper møtes, noe som er viktig for å blant annet styrke livskvaliteten i samfunnet (Kulturdepartementet, 2009). Endringene i folkebiblioteklovens formålsparagraf, som trådte i kraft i 2014, tydeliggjør også at folkebibliotekene skal være uavhengige møteplasser og arenaer for offentlig samtale og debatt (folkebibliotekloven, 1985, § 1). Samtidig står folkebibliotekene i spenning mellom tradisjon og endring, og det offentlige, markedet og sivilsamfunnet (Skot-Hansen, 2001).

1.7 Problemstilling, forskningsspørsmål og fremgangsmåte

Settingene masteroppgaven omhandler, er folkebibliotekene, som i utgangspunktet er tilgjengelige for alle. Oppgavens relativt brede og utforskende **problemstilling** er:

Hvordan kan folkebiblioteket forstås som setting med betydning for folks livskvalitet?

Det at folkebibliotekene skal være tilgjengelig og åpne for hele befolkningen, er en del av begrunnelsen for problemstillingens og tematikkens relevans. Problemstillingen bygger også videre på Audunson et al. (2019a) som skriver at dybdestudier som omhandler folkebibliotekers rolle for forskjellige befolkningsgrupper, er en interessant vinkling for fremtidig forskning, og at en slik vinkling kan bidra til ytterligere empirisk evidens for påstander om at folkebiblioteker påvirker demokratiet positivt, noe Jaeger, Gorham, Bertot og Sarin (2013) har etterlyst.

For å besvare oppgavens problemstilling ble det gjennomført individuelle, semistrukturerte intervjuer. Tre folkebibliotekbrukere, tre bibliotekarer, tre biblioteksjefer og en bibliotekrådgiver ble intervjuet. Følgende forskningsspørsmål ble utarbeidet før intervjuene:

Forskningsspørsmål 1: Hvilke følelser og tanker knytter bibliotekbrukere til folkebiblioteket?

Forskningsspørsmål 2: Hvordan utvikles tilknytning til folkebiblioteket?

Forskningsspørsmål 3: Hvordan kan bibliotekarer legge til rette for å gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer livskvalitet?

Forskningsspørsmålene ble benyttet som verktøy for å besvare problemstillingen.

1.8 Studiens relevans

Som neste kapittel vil vise, er det gjort flere studier med relevans for temaet. Studiene som omhandler bibliotek, er imidlertid gjennomført av forskere med sterkere tilknytning til biblioteket enn det jeg har. De fleste forskerne det henvises til, er enten utdannet bibliotekar, har jobbet ved et bibliotek, eller underviser ved en bibliotekarutdanning. Jeg er utdannet ergoterapeut, og har ikke benyttet folkebiblioteket særlig mye. Jeg benytter i min oppgave også et annet teoretisk perspektiv. Kun få av de studiene som omhandler bibliotek, skriver eksplisitt om livskvalitet, selv om alle har relevans for livskvalitet. Forhåpentligvis vil denne oppgaven tilføre noe nytt vedrørende folkebibliotekenes betydning for menneskers livskvalitet, og være relevant både for bibliotekfeltet og helsefremmende arbeid.

I believe libraries are essential for informed and participatory democracy, and that there is therefore an ideological war on them via cuts and closures, depriving individuals and communities of their right to knowledge and becoming on their own terms.

(Smith, 2015. s. 102)

2 Tidligere forskning

Studiene i avsnittene som følger ble funnet gjennom litteratursøk i forskjellige databaser (Google Scholar, Oria). Litteratursøkernes formål var å finne forskning med relevans for temaet. Det ble benyttet både norske (folkebibliotek, bibliotek, livskvalitet, velvære, tillit, frihet, tilhørighet, myndiggjøring, beyndigelse, helsefremmende, folkehelse) og engelske (*public library, library, quality of life, well-being, freedom, trust, attachment(s), belonging, empowerment, health promotion, public health*) søkeord, og forskjellige kombinasjoner av disse. Enkelte studier ble funnet via litteraturlister. Studiene som ble funnet, gav en forståelse av kunnskapsgrunnlaget som forelå. Dette hadde videre betydning for utformingen av oppgavens problemstilling, som bygger videre på forskningen som foreligger.

Ettersom oppgaven omhandler hvordan man kan forstå folkebibliotekene som settinger med betydning for livskvalitet i dagens samfunn, var det kun studier gjennomført fra og med 2010 og senere som ble inkludert. Det gjøres imidlertid et unntak for studier som belyser stedstilknynings relevans for livskvalitet. Disse studiene omhandler ikke folkebibliotek, og vil redegjøres for i et eget avsnitt. Disse studiene ble funnet i samme databaser som studiene som omhandler folkebibliotekene. Det ble derimot kun benyttet kombinasjoner av engelske søkeord for å finne disse (*place, setting, attachment(s), belonging, trust, topophilia, quality of life, well-being, health promotion, public health*).

2.1 Livskvalitet, myndiggjøring og folkehelse

Noen studier indikerte eksplisitt at folkebiblioteker kan ha betydning for livskvalitet og folkehelse. Resultatene fra en studie gjennomført i North Carolina viste at folkebiblioteker er signifikant knyttet til samfunnets livskvalitet, og konkluderte med at folkebibliotekene kan anses som grunnleggende ankerinstitusjoner i komplekse samfunn (Chow & Tian, 2019, s. 28). En annen studie belyste at folkebibliotekene kan bidra til livskvalitet fordi de er kjente og imøtekommende steder, med en rolig atmosfære, som samtidig er myndiggjørende (Brewster, 2014, s. 99). Folkebibliotekene har med sin brede tillit potensial til å fremme helse, og forbindelsen mellom folkebibliotekene og helse, blir ofte oversett (Philbin, Parker,

Flaherty & Hirsch, 2019, s. 193). Folkebibliotekene kan gi helseinformasjon, informasjon om sosiale tjenester og informasjon om jobbsøking (Philbin et al., 2019). De kan videre bidra til utjevning av den sosioøkonomiske helsegradienten, forbedre sosiale ferdigheter og leseferdigheter, samt gi sosial støtte og forhindre sosial ekskludering av sårbare grupper (Philbin et al., 2019). Både folkebibliotekene og folkehelsearbeidet søker å påvirke befolkningen positivt, og folkebibliotekene inngår ofte i samarbeid som fremmer positive samfunnsendringer (Flaherty & Miller, 2016). Folkebibliotekene gir videre folk informasjon og ressurser innen flere områder (Flaherty & Miller, 2016). I japanske folkebiblioteker bidro frivillige og selvstyrte studiegrupper til livslang læring, myndiggjøring, deltagelse, samfunnsengasjement, selvrealisering, tilfredstillelse av intellektuelle behov, leseferdigheter og utdanning (Yoshida, 2021). Yoshida (2013, 2016) har også tidligere funnet at folkebiblioteker fremmer myndiggjøring, autonomi, livslang læring og sosial kapital. Gouldings (2013) litteraturgjennomgang fant også at innbyggers engasjement i folkebiblioteker i England er knyttet til myndiggjøring av samfunnet, men at beslutningstagere hyppig benytter en bestemt retorikk i forbindelse med nedleggelse av folkebiblioteker fremfor å bidra til reell maktforskyvning. Jochumsen, Skot-Hansen og Hvenegaard Rasmussen (2017) knyttet kreative innovasjonsrom på folkebibliotekene til myndiggjøringsprosesser. Videre kan biblioteker bedre folkehelsen og menneskers livskvalitet, ved å ha en nøkkelrolle i tverrprofesjonelle samarbeid i lokalmiljøet, som retter seg mot områder som kapasitetsbygging, informasjonskompetanse, utdanning og helse (Hines-Martin, Cox & Cunningham, 2020).

2.2 Identitetsskapende og flerfunksjonelle

Flere studier belyste at folkebibliotekene er både identitetsskapende og flerfunksjonelle. Bibliotekene blir ofte en del av byens identitet, og benyttes strategisk i bydelsutvikling og for å bedre forholdene i utsatte bydeler (Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen, Skot-Hansen & Danmarks, 2011). Folkebibliotekets funksjoner knyttet til byfornyelse har blitt rekonseptualisert, og folkebibliotekene kan bidra til mangfold og adressering av sosioøkonomiske problemer (Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2013, s. 17).

Det er likheter mellom byplanlegging og bibliotekets fysiske utforming, ettersom begge settingene forsøker å utvikle attraktive og inkluderende steder, der folk kan møtes (Hvenegaard Rasmussen et al., 2011). Flere biblioteker er bevisst utformet flerfunksjonelt, for

å understøtte møter mellom mennesker med forskjellige kulturer, verdier og interesser (Hvenegaard Rasmussen et al., 2011). Endringer i kulturpolitikk, bibliotekfilosofi og folkebibliotekenes funksjoner gjenspeiles i folkebibliotekenes fysiske utforming, innretning og plassering i byen (Dahlkild, 2017, s. 34). Digitaliseringen har rettet oppmerksomheten mot folkebibliotekbygget som et uformelt møtested, sosialt fristed og lokalsamfunnets dagligstue (Dahlkild, 2017, s. 34). Folkebibliotekene kan gi rom for forandring og innovasjon, men også for det tradisjonelle, ved å belyse folkebibliotekenes betydning for kulturarv og opplysning (Dahlkild, 2017). Folkebibliotekene kan ha både åpne rom for samtale, deltagelse og møter mellom mennesker, og være stille steder tilrettelagt for fordypelse, læring, konsentrasjon og refleksjon (Dahlkild, 2017).

2.3 Digitalisering, deltagelse og demokrati

En omfattende litteraturgjennomgang viste at folkebibliotekene er steder som fremmer deltagelse og kommunikasjon på tvers av sosiokulturell tilhørighet (Audunson et al., 2019b, s. 785). Studier har i nyere tid vært opptatt av folkebibliotekers betydning for sosial inkludering og potensialet for å fremme demokratisk deltagelse, i tillegg til ytringsfrihet (Audunson et al., 2019b, s. 784). Litteraturgjennomgangen viste videre kompleksiteten og dynamikken i demokratisk utvikling, og forholdet mellom demokrati og folkebibliotek i en digitalisert og globalisert tid (Audunson et al., 2019b, s. 785). Digitalisering kan senke terskelen for deltagelse, men også skape nye utfordringer basert på ulikhet i tilgang til digital teknologi (Audunson et al., 2019b, 785). Digitaliseringen kan skape nye og myndiggjørende plattformer for demokratisk deltagelse, men samtidig føre til en fragmentering og tap av makt og kontroll for innbyggerne (Audunson et al., 2019b, 785). Litteraturgjennomgangen konkluderte med at det er avgjørende hvorvidt biblioteker kan bidra til å utvikle retningslinjer som gjør at man unngår slike trusler, og heller realiserer de positive potensialene ved digitalisering og globalisering (Audunson et al., 2019b, 785).

Til tross for digital utvikling, er bibliotekene fortsatt preget av fysisk bruk (Vårheim, Juchumsen, Rasmussen & Rydbeck, 2020, s. 266). Digitaliseringen ser ikke ut til å være en umiddelbar trussel for de fysiske bibliotekene, ettersom det fysiske bibliotekets betydning for deltagelse og felleskap har holdt seg (Vårheim et al., 2020, s. 267). Det er engasjementet og aktivitetene, som bibliotekenes fysiske dimensjoner og tilgjengelige samlinger legger til rette for, og ikke det digitale, som tilsynelatende er av størst betydning (Vårheim et al., 2020, s. 268).

Deltagelse og medvirkning på biblioteket i en digitalisert og globalisert tid er imidlertid komplekst (Hvenegaard Rasmussen, 2016, s. 553). Deltagende bibliotekaktiviteter, som debatter, kan for eksempel være vanskelig å kombinere med tradisjonelle bibliotekaktiviteter, som lesing (Hvenegaard Rasmussen, 2016, s. 553). En løsning blir ofte å plassere forskjellige aktiviteter på forskjellige rom og steder i biblioteksbygget (Hvenegaard Rasmussen, 2016, s. 553; Watson, 2013).

Fagerlids (2020) observasjoner, deltagelse, intervjuer og erfaringer fra ti forskjellige folkebibliotek i Oslo viste at det på folkebibliotekene forekommer forskjellige typer demokratisk sameksistens mellom fremmede, som vil si at man blir oppmerksom på og har et minimum av interaksjon med variasjonen av mennesker som utgjør samfunnet. Fagerlid (2020) fant videre at de mange formene for sameksistens på folkebibliotekene, gjør folk oppmerksomme på forskjeller og forskjellige behov, men også det fellesmenneskelige. Hun fant også at sameksistensen på folkebiblioteket besto vel så mye av følelser og ikke-verbal kommunikasjon, som rasjonelle refleksjoner og overveielser (Fagerlid, 2020, s. 302). Videre fant hun at folk på folkebibliotekene vel så mye søkte anerkjennelse, gjenkjennelse og felleskap som informasjon og kunnskap (Fagerlid, 2020, s. 302).

2.4 Folkebibliotekets legitimitet

Befolkninger i forskjellige land hadde ifølge en spørreundersøkelse nokså like oppfatninger av legitimeringsgrunnene for opprettholdelse av folkebiblioteket i deres lokalsamfunn (Audunson et al., 2019a, s. 1412). Legitimeringsgrunnen som ble ansett som viktigst, var ikke knyttet til biblioteket som møteplass og sted for debatt, men til en mer tradisjonell forståelse av bibliotekenes rolle (Audunson et al., 2019a, s. 1412). Folkebibliotekene institusjonelle tillit og hyppighet av bruk økte imidlertid når folkebibliotekene ble benyttet som møteplasser og debattarenaer (Audunson et al., 2019a, s. 1412). Funnene belyste videre at folkebibliotekene spiller en reell rolle i å gi borgerne tilgang til informasjonen de trenger for å være velinformerte, samt som møteplass for offentlig debatt (Audunson et al., 2019a, s. 1412). Funnene anses som evidens for folkebibliotekenes demokratiske bidrag, men det bemerkes at det er behov for mer forskning, blant annet om folkebibliotekenes funksjon som offentlig sted for forskjellige befolkningsgrupper (Audunson et al., 2019a, s. 1413).

2.5 Tillit og inkludering

Flere studier har vist at folkebibliotekene som offentlige rom og møteplasser bidrar til tillit og inkludering. Det at forskjellige mennesker fra ulike samfunnslag benytter folkebibliotekene, kan bidra til samtidighet, hverdagslig gemyttlighet og brobygging på tvers av forskjeller, og at man kan lære noe om mennesker som er annerledes enn en selv (Fagerlid, 2016; Aabø, 2011, s. 9; Aabø, Audunson & Vårheim, 2010, s. 11). Møteplassfunksjonen, samfunnsdeltagelsen og de samtidige erfaringene ser videre ut til å ha sammenheng med sosial kapital og tillit, og utfordrer skillet mellom fremmed og bekjent (Aabø et al., 2010, s. 25; Vårheim, 2014; Fagerlid, 2016, s. 118; Johnson, 2012; Johnston, 2016; Miller, 2014). Folkebibliotekene er veikryss der forskjellige kulturer og livssfærer møtes og blandes sammen (Aabø, 2011, s. 9; Fagerlid, 2016, s. 118). Observasjoner belyste at flere av de som tilbrakte mye tid på folkebiblioteket, var utenfor arbeidslivet, og noen ganger også i utkanten av storsamfunnet (Fagerlid, 2016, s. 112). For disse menneskene kunne folkebiblioteket fungere som et mangfoldig og velfungerende samfunn, som de kunne føle tilhørighet og tilknytning til (Fagerlid, 2016, s. 113). Folkebibliotekene har potensial til å være en levende del av lokalsamfunnet, og spille en viktig rolle i å utjevne mulighetene for å være en aktiv innbygger på tvers av sosioøkonomiske og etniske forskjeller (Aabø, 2011, s. 10). De kan følgelig anses som tredjesteder, som er steder utenom hjemmet og arbeidsplassen, der forskjellige mennesker utveksler meninger, deler erfaringer, omgås og knytter seg til stedet og hverandre (Aabø et al., 2010; Oldenburg, 1999).

Folkebiblioteket kan også anses som normalitetens sted, der menneskers eventuelle annerledeshet ikke blir like synlig som andre steder (Audunson, 2016, s. 19). Man er på folkebiblioteket en folkebibliotekbruker blant andre folkebibliotekbrukere (Aabø & Audunson, 2012, s. 148; Audunson, 2016, s. 19). Man er hverken klient eller pasient. Man kan imidlertid inneha flere roller innen forskjellige livssfærer på folkebiblioteket, som for eksempel student og forelder, og man kan veksle sømløst mellom ulike roller og livssfærer (Aabø & Audunson, 2012; Aabø et al., 2010; Audunson, 2016). Folkebibliotekene bidrar også med struktur i hverdagen til mennesker uten arbeid (Aabø & Audunson, 2012, s. 147; Audunson, 2016, s. 19).

Dybdeintervjuer viste hvordan folkebiblioteket gav inkluderende støtte til innvandrerkvinner integrering i det norske samfunnet (Audunson, Essmat & Aabø, 2011, s. 226).

Folkebiblioteket skapte broer til den norske kulturen og til kvinnenes opprinnelseskultur, og

bidro til en trygg overgang fra observasjon til aktiv deltagelse (Audunson et al., 2011, s. 227). En kasusbasert studie viste hvordan samtalebaserede tilbud har stort potensial for å støtte innvandreres politiske integrasjon i Norge, ettersom man utvikler språket, utvider omgangskretsen, fremmer informasjonsutveksling og muliggjør forskjellige typer samtaler i et offentlig rom (Johnston & Audunson, 2019, s. 237).

2.6 Forskjellige betydninger

Anderson (2017) var gjennom sine deltagende observasjoner og intervjuer med studenter opptatt av universitetsbiblioteket som fysisk bygg, altså de materielle og sanselige omgivelsene. Anderson (2017) tok utgangspunkt i at universitetsbiblioteket hadde forskjellige betydninger for studentene. Studien er overførbart til folkebiblioteker, og kan sees i sammenheng med at folkebibliotekbrukere er forskjellige, og at bruken av folkebibliotekene er variert, mangfoldig og kompleks (Aabø & Audunson, 2012, s. 148; Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen & Skot-Hansen, 2012). Anderson (2017) benyttet begrepet *assemblage*, som tar utgangspunkt i at steder er produkter av relasjoner mellom mennesker og mellom mennesker og fysiske omgivelser, og at det er mangfoldige relasjoner som utgjør et sted (McFarlane, 2011, s. 651; Scholl, Lahr-Kurten & Redepenning, 2014, s. 53; DeLanda, 2006). Andersons (2017) funn belyste at bibliotek, som kan ses som en *assemblage* av kvalitativt forskjellige relasjoner, aldri ett og samme sted for studentene. Noen av studentene følte seg hjemme i biblioteket og opplevde det som et kjent og trygt sted, mens andre foretrakk mer rom for lyd og liv (Anderson, 2017, s. 166).

2.7 Stedstilknytnings relevans for livskvalitet

Følgende studier dreier seg ikke om folkebibliotek, men om stedstilknytnings relevans for livskvalitet. Hvordan mennesker utvikler tilhørighet til steder, og hvordan begrepene *sted* og *rom* kan forstås som to motpoler, som samtidig infiltrerer og er avhengige av hverandre, er det som danner grunnlaget for oppgavens teoretiske perspektiv. Studier som synliggjør betydningen tilknytning til steder har for livskvalitet, vil derfor gjennomgå.

Ogunseitans (2005) viste en statistisk signifikant sammenheng mellom livskvalitet og menneskers affektive tilknytning til steder. Settinger og steder er en essensiell del av menneskers liv, identitet og evne til å opprettholde en følelse av velvære, og stedstilknytning har betydning for menneskers selvverd, selvtillit og livskvalitet (Manzo, 2003, s. 57; Junot,

Paquet & Fenouillet, 2018, s. 54). Menneskers favorittsteder og -settinger, som de har særlig tilknytning til, kan senke deres stressnivå og bedre deres opplevelse av velvære (Scopelliti & Giuliani, 2004). Det utvikles ofte særlig sterk stedstilknytning til steder der mennesker føler seg fri fra personlig og sosialt press (Kyle, Mowen & Tarrant, 2004). Rollero & De Piccolis (2010) studie viste at sterk tilknytning til nabolaget ser ut til å ha betydning for at mennesker har positive forventninger til samfunnets utvikling, men at det samtidig kan gjøre at mennesker mangler en helhetlig forståelse av verden utenfor eget nabolag. Personer med veldig sterk tilknytning til bestemte steder ser videre ut til å ha lavere utdanning, lavere samfunnsposisjoner, mindre individuell fremgang og geografisk mobilitet ifølge noen studier. (Rollero & Piccoli, 2010, s. 204; Fried, 2000). Folkehelseinstituttet (2020) sin rapport om livskvalitet viste også at desto høyere utdanning mennesker hadde, desto lavere gjennomsnittlig skår hadde de på stedstilhørighet. Andre studier fant ikke lignende sammenhenger mellom sosioøkonomisk status og stedstilknytning (Lewicka, 2005, s. 391). Det finnes imidlertid studier og eksempler som belyser at flere aspekter ved veldig sterk stedstilknytning kan være både dysfunksjonelle og ekskluderende (Fried, 2000, s. 202). En viss grad av stedstilknytning er likevel essensielt for at relasjonene mellom mennesker og miljø skal kunne fremme utviklingen av felleskap, i alle dets fysiske, sosiale, økonomiske og politiske betydninger (Manzo & Perkins, 2006, s. 347). Mennesker er mer motivert til å lete etter, bo på, beskytte og forbedre steder og settinger de har følelsesmessige tilknytninger til (Manzo & Perkins, 2006, s. 347). Når innbyggernes affektive bånd til steder og settinger kultiveres, kan kollektive prosesser fungere bedre (Manzo & Perkins, 2006, s. 347). Får man tak i menneskers følelsesmessige tilknytning til steder og settinger, kan dette fremme deltagelse ved at menneskene får uttrykt seg og handlet i tråd med stedets mening (Manzo & Perkins, 2006, s. 347). De affektive båndene er viktige for at mennesker skal være motiverte for å arbeide for å bevare, beskytte, benytte og bedre stedet, og de som jobber med utvikling av menneskers lokalmiljø må forstå disse følelsesmessige tilknytningene, samt hvordan stedstilknytningen utvikles (Manzo & Perkins, 2006, s. 348). For en mer adekvat forståelse er tverrfaglig samarbeid med et økologisk perspektiv nødvendig, noe som er i tråd med helsefremmende arbeid (Manzo & Perkins, 2006, s. 348; Green et al., 2015, WHO, 1986). Størrelsen på stedene mennesker har affektive bånd til, er imidlertid av betydning (Rollero & De Piccoli, 2010; Hidalgo & Hernandez, 2001). Det samme gjelder hvorvidt stedet er nytt eller gammelt (Wells, 2017, s. 465). En viss grad av forfall ser faktisk ut til å være en nødvendighet for at et historisk sted skal føles autentisk, noe som igjen påvirker menneskers affektive tilknytning til stedet (Wells, 2017, s. 465).

2.8 Oppsummering av tidligere forskning

Det foreligger flere studier med relevans for denne oppgavens problemstilling. Flere av studiene belyste blant annet folkebibliotekenes betydning for myndiggjøring og sosial kapital. Samtidig belyste Audunson et al. (2019a) et behov for dybdestudier knyttet til folkebibliotekenes betydning for forskjellige befolkningsgrupper. Dette kan gi empirisk evidens til påstander om at folkebiblioteker påvirker demokratiet positivt, noe Jaeger et al. (2013) har etterspurt. Neste kapittel omhandler oppgavens teoretiske perspektiv.

Theory is a way of looking at the world and making sense of the confusion of the senses.

(Cresswell, 2004, s. 15)

3 Teoretisk perspektiv

Teorier, som er abstrakte forenklinger av virkeligheten, er avgjørende for å nå mål innen helsefremmende arbeid (Green et al., 2015; Thomassen, 2006, s. 33). Teorier består av begreper, og det at disse organiseres og relateres til hverandre, gjør at en teori dannes (Thomassen, 2006). I dette kapitlet vil jeg redegjøre for oppgavens teoretiske perspektiv. Tuans (1977, 1990) forståelse av begrepene *place*, *space* og *topophilia* vil greies ut om, samt begrepenes betydning for livskvalitet.

3.1 Rom og sted

Gode liv skapes i relasjonen mellom mennesker og omgivelsene der de lever (Folkehelseinstituttet, 2020, s. 18) Det å være knyttet til *steder* og settinger er et viktig menneskelig behov (Weil, 1955). Innen humanistisk geografi på 1970-tallet begynte man å interessere seg for hva slags mening man kan tillegge begrepet *sted* (Cresswell, 2013, s. 112). Tuan (1975, 1977), skiller mellom *place* og *space*. *Place* er stabile meningssentre konstruert av opplevelser, følelser og etablerte verdier (Tuan, 1975, s. 152; Tuan, 1977, s. 4). *Space* er tomt, åpent, uten innhold og noe som inviterer fantasien til å fylle den med substans og illusjon (Tuan, 1975, s. 165). *Place* og *space* er avhengige av hverandre for å kunne defineres, og spenningen mellom begrepene kan forstås som et perspektiv på menneskelig erfaring og opplevelse (Tuan, 1977, s. 6). *Place* og *space* innehar meninger og betydninger som egentlig ikke lar seg adekvat oversette til andre språk, men det benyttes likevel norske oversettelser i denne oppgaven, nemlig *sted* og *rom* (Merriman et al., 2012, s. 12).

Rom er et mer abstrakt konsept enn *sted* (Tuan, 1975, s. 164; Tuan, 1977, s. 6; Cresswell, 2004, s. 8). *Sted* er *rom* gitt mening (Tuan, 1977, s. 54). Knytter man egne opplevelser eller andres fortellinger til det som var *rom*, blir det *sted*. Et ukjent *rom*, uten signifikans, blir et *sted* når man blir kjent med det og gir det mening. Begrepene er imidlertid avhengige av hverandre. Fra tilhørigheten, sikkerheten og stabiliteten *sted* gir, blir man oppmerksom på åpenheten og friheten knyttet til *rom*, og motsatt (Tuan, 1977, s. 6). Mennesker trenger både *sted* og *rom*, og vi veksler stadig mellom trygghet og tilknytning (*sted*) og frihet og vågale utflukter (*rom*). Både begrensningen og friheten er nødvendig. Man trenger å være bundet til *steder*, men må eksponeres for *rom* (Tuan, 1977, s. 54). Er *rom* bevegelse, så er *sted*

bevegelsens pause (Tuan, 1977, s. 6; Cresswell, 2004, s. 8). Har vi blitt ordentlig kjent med et *rom*, så har det blitt et *sted*, som er opplevd og erfart (Tuan, 1977, s. 73; Cresswell, 2004, s. 21). Forholdet mellom *sted* og *rom* kan sammenlignes med forholdet mellom opplevelser og abstraksjoner (Cresswell, 2004, s. 21). *Sted* og *rom* kan også sees som komplekse og ambivalente følelser (Tuan, 1977). *Sted* er fortid og nåtid, stabilitet og oppnåelse, mens *rom* gir muligheter, vinker mot fremtiden og inviterer til handling (Tuan, 1975, s. 165; Tuan, 1977, s. 54).

Motpolene *sted* og *rom* kan henholdsvis sees i sammenheng med livskvalitetsdeterminantene tilhørighet og frihet, og er følgelig relevant for å forstå hvordan livskvalitet skapes i settinger. Videre kan *sted* knyttes til tillit, og *rom* knyttes til myndiggjøring. *Sted* og *rom* kan gi en forståelse av hvordan settinger har en historie, en nåtid og en viss stabilitet (*sted*) man kan føle tilhørighet og tillit til, samtidig som de også er foranderlige og har en fremtid (*rom*), som de myndiggjorte er frie til å påvirke. De kan videre gi innsikt i hvordan settinger er resultater av praksisen til de som var der før oss, men at praksisen vil endres (Cresswell, 2004, s. 36). Innen settinger har vi både trygghet, ly og begrensninger (*sted*), men også åpenhet og muligheter (*rom*). Begrepene kan videre utvide vår forståelse av hvordan mennesker er, lever, erfarer, samspiller og interagerer i settinger, som for eksempel et folkebibliotek, og hvordan dette kan påvirke deres livskvalitet.

3.2 Infiltrerte motpoler

Mennesker sorterer ofte fenomener og begreper inn i parvise motpoler. Tabellen «Some Basic Polarities» illustrerer dette (Tuan, 1990, s. 16).

<i>Some Basic Polarities</i>		
<i>Biological and Social</i>	<i>Geographical</i>	<i>Cosmological</i>
life—death male—female we—they	land—water mountain—valley north—south center—periphery	heaven—earth high—low light—darkness

Tabell 1. Some Basic Polarities. Fra *Topophilia: a study of environmental perception, attitudes, and values*, av Y.-F. Tuan, 1990, s. 16. Copyright 1974, 1990, Columbia University Press.

Selv om *sted* og *rom* også er motpoler på hver sin side av et kontinuum, kan begrepene infiltrere hverandre (Adams, 2017, s. 281, Tuan, 1977). Midtområder på en skala er tvetydige, men endene er ikke like tydelige og faste som man kanskje skulle tro, ettersom de alltid innehar noe fra motpolen (Tuan, 2004). For eksempel innehar et felleskap utenforskap og ensomhet, og desto sterkere felleskapet er, desto sterkere kan opplevelsen av utenforskap være. Mennesker kan imidlertid også oppleve både felleskap og utenforskap innen en og samme setting. Kontrastene, infiltreringen og vekslingene mellom motpolene *sted* og *rom* belyser nettopp slike nyanserte, ambivalente og sammenvevde måter å være i verden på (Adams, 2017, s. 281; Tuan, 1977). Slik Tuan (1977) ser det, så er ikke kontrastene og motsetningene i den menneskelige erfaringen adskilte, men sklir ofte over i hverandre. Mennesker ønsker både ly og tilflukt (*sted*), og eventyr og utflukt (*rom*). Hverken tryggheten fra *sted* eller mulighetene *rom* gir, dekker det usammenhengende selvets behov, og derfor strekkes og rives man mellom de to motpolene (Adams, 2017, s. 281). Dette viser et komplisert samspill, som illustrerer hvor vanskelig det er for mennesker å trekke seg nok tilbake for å oppleve en sammenhengende følelse av selvet, samtidig som man strekker seg nok ut til å oppleve en tilstrekkelig følelse av forbindelse til andre. Man er ofte fanget i midten (Adams, 2017, s. 282). *Sted* og *rom* kan imidlertid hjelpe oss med å finne en balanse mellom å miste oss selv i mengden, og miste oss selv i isolasjon, ved at man heller kan finne seg selv gjennom en dynamisk interaksjon mellom disse måtene å være på (Adams, 2017, s. 282). Dette er relevant for vår forståelse av hvordan mennesker interagerer og inntar roller i settinger, og hvordan man finner en balanse mellom individuell og kollektiv myndiggjøring, som videre har betydning for livskvalitet.

3.3 Affektive bånd, erfaring og menneskers betydning

Tuan (1977, 1990) argumenterer for at man gjennom menneskelig persepsjon og erfaringer blir kjent med verden gjennom *steder* (Cresswell, 2004, s. 20). Tuan (1990) utviklet begrepet *topophilia*, som viser til de affektive båndene mellom mennesker og *steder* eller settinger. Disse følelsesmessige båndene er essensielle for ideen om *sted* som meningssenter (Cresswell, 2004, 20). *Topophilia* kan komme i mange former, utvikles ofte ubevisst og varierer i emosjonell rekkevidde og intensitet (Tuan, 1990, s. 247). Man kan imidlertid også knytte en følelse av *topophilia* til åpent *rom*, og friheten det signaliserer (Tuan, 1990, s. 27). Settingens størrelse er av betydning for *topophilia*. Man vil ofte oppleve mer intime følelsesmessige bånd til mindre *steder* og settinger, ettersom de i større grad kan erfares

gjennom alle sansene, og ikke bare gjennom synet eller konseptuell og abstrakt erfaring (Tuan, 2012). Tuan (1975) påpeker at *steder* er skapt av mennesker for menneskelige formål. Ethvert folkebibliotek var eksempelvis først en idé, som så ble gjort til en konkret virkelighet. Det forblir imidlertid ikke et *sted* bare fordi det er en håndgripelig virkelighet. Det avhenger av om mennesker lever sine liv der, som vil si å erfare og oppleve *stedet*, både i hode og kropp (Tuan, 1975, s. 165). Med erfaring og opplevelse sikter Tuan (1977) til alle sansene og modusene en person kjenner og konstruerer virkeligheten med. Tuan (1977) skiller mellom intim, direkte, aktiv og passiv erfaring, og konseptuell erfaring formidlet gjennom symboler, som språk og andre abstrakte kommunikasjonsformer. Det er nødvendig å både forstå *stedet* på et abstrakt nivå og kjenne det som en person kjenner en annen, for å kjenne *stedet* fullt ut (Tuan, 1975, s. 152).

Folkebibliotek som *sted* opprettholdes altså ikke bare av bygget, hyllene og bøkene, men av det Tuan (1975) beskriver som kvaliteten på den menneskelige bevisstheten. *Steder* kan miste sin mening hvis menneskene man forbinder det med, ikke befinner seg der (Tuan, 1977, s. 140). Mennesker trenger andre menneskers anerkjennelse for bekreftelse av sin eksistens (Tuan, 2012, s. 125). Livskvalitetsfremmende determinanter kan forvitte uten menneskelig tilstedeværelse. *Stedets* verdi kan ligge i de menneskelige relasjonene, mens *stedet* i seg selv gir lite mening utover dette (Tuan, 1977, s. 140). Det er de sammenvevde sosiale relasjonene og menneskelige møtene som gjør *stedet* unikt og meningsfullt (Cresswell, 2004, s. 69). Dette medfører at *stedets* betydning kontinuerlig blir reproduisert (Cresswell, 2004, s. 70). *Steder* er derfor aldri fullførte. De blir alltid til (Cresswell, 2004, s. 35). Det samme gjør seg gjeldende for settinger, som aldri er endelige, men endres av de mellommenneskelige relasjonene, som videre interagerer med sosiale og kulturelle forventninger, samt de økonomiske og politiske rammene de er en del av (Cresswell, 2004). Mennesker utøver ikke sine praksiser i et vakuum (Scriven & Hodgins, 2012; Cresswell, 2004, s. 38). De er omringet av *steder*, settinger og deres betingende betydninger, som begrenser og gir mulighetsrom for menneskelig virksomhet, adferd og handling (Scriven & Hodgins, 2012; Cresswell, 2004, s. 38). Det vil alltid være en spenning mellom begrensning og frihet (Cresswell, 2004, s. 34; Hauge, 2015, s. 20; Giddens, 1984; Bourdieu & Wacquant, 1995).

3.4 Kunsten og skjønnlitteraturen

Tuan (1977) påpeker at intime erfaringer ofte er vanskelig å uttrykke, og derfor ofte anses private eller uviktige. Mange erfaringer kan uttrykkes klart og presist, men de er da ofte upersonlige (Tuan, 1979). Andre erfaringer, som kan være mer personlige, ambivalente eller skiftende, kommer imidlertid sjeldnere til overflaten, uten at mening går tapt på veien (Tuan, 1979). Ifølge Tuan (1977) har kunst en viktig funksjon i å gi intrikate verdener av menneskelig erfaring synlighet, og belyse erfaringer vi ellers ikke ville merket oss. Følelser og intime erfaringer kan være vanskelig å artikulere, men Tuan (1977) viser at forfattere og kunstnere har funnet måter å gi dem form på. Skjønnlitteraturen kan få frem detaljer, kompleksitet og ambivalens i sosiale relasjoner, og er full av presise, spesifikke og konkrete beskrivelser av mennesker, og hvordan de lever livene sine (Tuan, 1977, s. 202; Tuan, 1993).

Tuan (1977, 1990, 1993, 2012) henviser blant annet til Fjodor Dostojevskij og Lev Tolstoj. De to forfatterne har i sine verk beskrevet samtiden de levde i og det store spekteret av menneskelig kompleksitet og psyke, men de har også skildret menneskers tilknytning til steder. Hovedpersonen i Dostojevskijs (1980) fortelling, *Hvite netter: En sentimental roman (fra en drømmers erindringer)*, føler, i mangel på gjensidige menneskelige bekjenskaper, en tilknytning til St. Petersburg, samt flere av husene i byen. Hovedpersonen forteller hvordan husene kommer han i møte, ser på han med vinduene sine, og spør han hvordan han har det (Dostojevskij, 1980, s. 13). Hovedpersonen beskriver også hvordan han utvikler tilknytning til og blir glad i *stedet* der han møtte piken, Nastenka, som han etter hvert blir forelsket i (Dostojevskij, 1980, s. 24). Tilknytningen til *stedet* i St. Petersburg fikk altså betydning for hovedpersonen på grunn av en menneskelig relasjon.

Når det gjelder skjønnlitteratur om folkebibliotekets betydning for livskvalitet, er nok Roald Dahls (1988) fortelling om Matilda mest kjent (Tveit, 2019). I fortellingen er tilhørigheten til folkebiblioteket, litteraturen og tilliten til bibliotekaren, fru Phelps, av stor betydning for hovedpersonens frigjørende myndiggjøringsprosess (Dahl, 1988; Tveit, 2019). Gjennom engelske og amerikanske romanklassikere lever hun seg inn i nye verdener, der hun får erfaringer og opplevelser knyttet til nye perspektiv, andre tider og andres liv, som hun ellers ikke ville fått i sine egne fysiske og sosiale omgivelser (Dahl, 1988; Tveit, 2019). Fortellingen viser hvordan litteraturen kan bidra til myndiggjøring, og forandre menneskers liv, ved å utvide ens forståelse, fantasi, språk og empati (Dahl, 1988; Tveit, 2019). Historien illustrerer også godt hvordan kultur kan bidra både til begrensning og myndiggjøring (Tuan, 1993).

3.5 Oppsummering av det teoretiske perspektivet

Spenningen og balansen mellom begrepene *rom* og *sted*, og måtene de påvirker og infiltrerer hverandre, belyser noen grunnleggende menneskelige behov, samt hvordan menneskers erfaringer i settinger kan være komplekse, ambivalente og tvetydige. De affektive båndene (*topophilia*) viser hvordan og hvorfor mennesker knytter seg til settinger. Skjønnlitteraturen bidrar til ytterligere forståelse av de subtile nyansene i menneskelig erfaring i, og i relasjon til, settinger.

The important thing about the notion of a public library now is that it's the one place you can just turn up to, a free space, a democratic space where anyone can go and be there with other people, and you don't need money – a clean well-lighted place.

(Smith, 2015, s. 79).

4 Metode

Metode omhandler hvordan kunnskap produseres (Neumann & Neumann, 2012, s. 49). I metodekapitlet vil jeg redegjøre for fremgangsmåtene jeg har valgt for å besvare problemstillingen. Etiske aspekter vil drøftes, før intervjuguider og rekruttering gjennomgås. Videre beskrives intervjugjennomføringen, samt hvordan jeg som intervjuer forholdt meg til forskningspersonene, og implikasjoner dette kan ha hatt. I relasjon til dette gjøres min forforståelse, forhold til folkebiblioteket og faglige bakgrunn transparent i hvert sitt avsnitt, før troverdighet, pålitelighet, gyldighet, overførbarhet, ontologi, epistemologi og epistemologisk refleksivitet blir vurdert og redegjort for.

4.1 Kvalitativ

Kvantitative (tall) og kvalitative (ord) data kan ses som motpoler på et kontinuum, men mange studier kombinerer data i form av både tall og ord. I denne oppgaven vurderes det imidlertid at problemstillingen best lar seg besvare med kun kvalitative data. Hensikten med studien er å forstå forskningspersonenes erfaringer og tanker om folkebiblioteket som setting med betydning for livskvalitet. Et mål er å få innblikk i forskningspersonenes virkelighet, slik de opplever den. Følgelig er det behov for data som er avhengige av fortolkning av et meningsinnhold (Thomassen, 2006, s. 72).

Metoder som benytter kvalitative data, gir større muligheter for å utforske kompleksitet og de prosessuelle forholdene, ved at oppmerksomhet rettes mot forskningspersonenes verden (Thomassen, 2006, s. 83). Ifølge Postholm (2010) innebærer dette å utforske menneskelige prosesser i virkelige settinger. Ettersom oppgaven søker å forstå hvordan folkebiblioteker som setting kan ha betydning for folks livskvalitet, og folkebibliotekene er *steder*, må forståelsen dannes via perspektivene til menneskene som tillegger *stedene* mening (Tuan, 1979).

Metoden som benyttes, vil, som all annen metodologi, inneholde og bruke beskrivelse, analyse og tolkning (Wolcott, 1994). Individuelle, semistrukturerte intervjuer har vært benyttet som metode for å produsere kunnskap i interaksjon og kommunikasjon med forskningspersonene (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 325). Videre i dette kapitlet vil etiske

aspekter overveies, før fremgangsmåten beskrives stegvis. Min forforståelse og mine erfaringer gjort underveis, som både påvirket og ble påvirket av forskningsprosessen, vil også greies ut om.

4.2 Etikk

Det å intervju mennesker om deres erfaringer knyttet til hvilken betydning folkebibliotek kan ha for livskvalitet, utløser flere etiske dilemmaer. For å kunne besvare problemstillingen har jeg vært avhengig av at mennesker har sluppet meg inn på seg og gitt av sin tid (Nilssen, 2012, s. 144). Ettersom det har vært ønskelig å få tak i forskningspersonenes perspektiver, har informert samtykke og at forskningspersonene ikke blir utsatt for skade eller belastning, vært grunnleggende etiske prinsipper (Bogdan & Biklen, 2007; Nilssen, 2012). Informert samtykke skal sikre frivillige deltakelse og at forskningspersonene er informert om forskningens hensikt (Nilssen, 2012, s. 145). Det er ikke alltid innlysende hvilke konsekvenser forskning får, men man må være klar over risikoen man kan utsette forskningspersoner for, og så langt som mulig unngå at forskningspersoner blir utsatt for skade eller alvorlig belastning (Nilssen, 2012, s. 148). Jeg har videre reflektert over potensielle konsekvenser av studiens funn, som Neumann og Neumann (2012) sier at man bør.

Før forskningspersonene ble kontaktet og intervjuer gjennomført, ble det levert meldeskjema til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD). Informasjonsskriv (se vedlegg 1) og utkast til intervjuguider ble vedlagt. Etter konstruktiv dialog med personvernombudet ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN) og kontaktperson ved NSD, ble studiens behandling av personopplysninger vurdert å være i tråd med personvernlovgivningen (se vedlegg 2).

4.3 Intervjuguider

I forkant av gjennomføringen av intervjuene ble to intervjuguider utarbeidet: En intervjuguide til intervjuene med de bibliotekansatte (vedlegg 3), og en intervjuguide til intervjuene med folkebibliotekbrukerne (vedlegg 4). Intervjuguidene ble bevisst utformet semistrukturert, for å ha mulighet til å endre rekkefølgen på spørsmålene, stille improviserte spørsmål og skape bedre flyt i intervjuet. Den semistrukturerte intervjuguiden gav stor fleksibilitet, og gjorde at intervjuet tidvis minnet om en uformell samtale. Intervjuguiden tydeliggjorde imidlertid samtalens struktur og hensikt, som var å produsere kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 137).

4.3.1 Utvalg

For å besvare problemstillingen anså jeg det som nødvendig å intervju folkebibliotekbrukere, men det var også ønskelig med perspektiver fra folkebibliotekansatte. Folkebibliotekbrukere og bibliotekansatte ble rekruttert på forskjellige måter. Totalt ble det gjennomført ti intervjuer (tre folkebibliotekbrukere, tre bibliotekarer, tre bibliotekledere og en bibliotekrådgiver).

4.3.2 Rekruttering av bibliotekansatte

Jeg tok kontakt med en professor innen arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag. Professoren satte meg i kontakt med en spesialbibliotekar, som er opptatt av biblioteket som møteplass. Spesialbibliotekaren tipset om litteratur og mulige bibliotek og informanter innenfor bibliotekmiljøet. Jeg sendte deretter skriftlige forespørsler til disse folkebibliotekene samt til tilfeldige folkebiblioteker på Østlandet. Dette resulterte i intervjuavtaler med tre bibliotekarer, tre bibliotekledere og en bibliotekrådgiver. Alle intervjuene med de folkebibliotekansatte ble avtalt god tid i forveien, noe som medførte at forskningspersonene hadde anledning til å gjøre seg refleksjoner før intervjuet ble gjennomført. Intervjuene ble videre gjennomført på tidspunkter som passet dem. Ettersom mange av de bibliotekansatte nok hadde gjort seg tanker om hva de ville snakke om og formidle, var jeg oppmerksom på at mye av dette kunne komme frem allerede tidlig under intervjuene (Neumann & Neumann, 2012, s. 66).

4.3.3 Rekruttering av folkebibliotekbrukere

De tre folkebibliotekbrukerne ble rekruttert utenfor forskjellige folkebibliotek på Østlandet. Rekrutteringen ble altså gjort i relasjon til den aktuelle settingen. To intervjuer ble gjennomført umiddelbart etter at folkebibliotekbrukerne var blitt forespurt om deltagelse, mens et intervju ble avtalt å skulle gjennomføres dagen etter. Intervjuene var følgelig relativt spontane. Grunnen til at folkebibliotekbrukerne ble forespurt om deltagelse på utsiden av folkebiblioteklokalet, var fordi det ikke var ønskelig å forstyrre folk som satt opptatt inne på folkebiblioteket, men også fordi det var noe ubekvent å gå bort til tilfeldige mennesker inne på folkebiblioteket. Til tross for at folkebibliotekene er møtesteder, opplevde jeg terskelen for å ta kontakt med mennesker inne i biblioteklokalene som høy.

De tre forskningspersonene som ble intervjuet, benyttet hyppig forskjellige folkebibliotek. Samtidig hadde forskningspersonene bestemte folkebibliotek de besøkte oftere enn andre, og

som de var særlig knyttet til. En av forskningspersonene var pensjonert, mens de to andre var i jobb. To av forskningspersonene hadde lengre utdanning på universitets- og høyskolenivå. En av forskningspersonene betegnet seg selv i en bisetning som en som tilhørte øvre middelklasse. Ut ifra informasjonen de to andre forskningspersonene gav, er det rimelig å anta at også de tilhørte middelklassen. I etterkant av intervjuene har jeg reflektert over hvorfor akkurat disse forskningspersonene ble spurt om å delta. Kanskje hadde det nettopp noe med klassetilhørighet å gjøre. Kanskje så disse menneskene hyggelige og imøtekommende ut, eller kanskje var det som Neumann og Neumann (2012) påpeker, noe med deres ganglag, klesdrakt eller fakter. Man er alltid allerede sosialt plassert, noe som kan ha hatt betydning for hva og hvordan man valgte å studere, samt hvem som ble forespurt om å delta i studien (Neumann & Neumann, 2012, s. 18). Det var en uvant situasjon å skulle gå bort til tilfeldige mennesker, og spørre om de ville stille til intervju i forbindelse med en masteroppgave. Det var derfor mange som gikk forbi meg, som ikke ble spurt. Samtlige av de tre forskningspersonene fremsto godt beleste, med et reflektert forhold til folkebibliotekets rolle i samfunnet. Det er selvfølgelig mulig jeg hadde fått helt andre svar hvis jeg hadde spurt andre mennesker om å stille til intervju. Samtidig hadde de tre forskningspersonene en del forskjellige erfaringer med folkebiblioteket, men også noen tydelige fellestrekk.

4.3.4 Intervju

Når man ønsker å forstå menneskers forståelse av verden, er det nærliggende å begynne med å spørre dem (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 19). Som Kvale og Brinkmann (2009) beskriver, så høres det ikke akkurat ut som kunst å gå til anskaffelse av en lydopptaker og be en person fortelle om sine opplevelser knyttet til et tema. Intervju som vitenskapelig metode er imidlertid en sammensatt og systematisk prosess, bestående av mange ulike faser, som tidvis er delvis eller fullstendig overlappende. Man går stadig frem og tilbake mellom de ulike fasene.

Ettersom semistrukturert intervju ble benyttet, var det muligheter for å endre rekkefølgen på spørsmålene og stille oppfølgingsspørsmål, for å få en dypere forståelse av forskningspersonenes erfaringer og refleksjoner knyttet til temaet (Kvale & Brinkmann, 2009).

Det ble benyttet to lydopptakere, en diktafonapp fra UiO Nettskjema og en diktafon. Alle intervjuer, bortsett fra ett, ble gjennomført ansikt til ansikt med forskningspersonen, enten

inne i eller rett utenfor et folkebibliotek. Et intervju med en bibliotekar ble gjennomført per telefon.

Selv om jeg som intervjuer, som Neumann og Neumann (2012) påpeker, uunngåelig brakte med meg min forforståelse inn i intervjuene, ble mine meninger og oppfatninger forsøksvis satt litt til side for å få innblikk i forskningspersonenes meninger og oppfatninger. Det ble, som Thomassen (2006) anbefaler, etterstrebet å være åpen for forskningspersonenes meningsunivers. Det var deres erfaringer knyttet til tematikken det var ønskelig med informasjon om, og derfor måtte de gis rom og taletid (Neumann & Neumann, 2012, s. 71). Jeg hadde via intervjuguiden og min rolle styringen over intervjuene, samtidig som det var ønskelig å skape en hyggelig og uformell stemning. Jeg gav hyppig støttesignaler, som nikk og smil, samt søkte bekreftelse på at jeg hadde forstått forskningspersonene riktig, ved å omformulere eller gjenta deler av det forskningspersonene hadde sagt, slik Neumann og Neumann (2012) anbefaler. Jeg kunne imidlertid i noen tilfeller vært mindre opptatt å bevare stemningen, og heller stilt noen mer utfordrende spørsmål. Det at jeg som intervjuer var opptatt å skape og bevare en god stemning har, som Dalland (2017) påpeker, trolig sammenheng med min personlighet.

4.4 Forforståelse og personlig refleksivitet

I Smith (2014) sin roman *How to be Both* blir det utført et ritual, som gjør at man glemmer alt, og at alle ens minner fjernes. Hensikten med ritualet er å få et rent øyeblikk, som et nytt og ubebodd hus eller en umalt vegg, der man er fri for verdier og åpen for alt nytt (Smith, 2014). Et slikt ritual har imidlertid ingen reell effekt i virkeligheten, og man kan aldri befri seg fra sin forforståelse. Ens forforståelse er noe en forsker bør være seg bevisst, ettersom en forsker aldri kan være verdinøytral (Dalland, 2017, s. 58-59). Jeg har derfor, som Nilssen (2012) anbefaler, reflektert over min subjektivitet og forutinntatthet, for å skape nødvendig distanse til konteksten, datamaterialet og forskningspersonene. Jeg har videre, som Neumann og Neumann (2012) anbefaler, reflektert over egne livserfaringer, og over hva som kan ha blitt brakt med inn av kunnskap, meninger og holdninger i forskningen. Dette kan imidlertid ikke redegjøres for fullt ut, fordi en fortelling om hvem man er, alltid vil være upålitelig ettersom man forenkler og kun velger noen aspekter man belyser (Lowenthal, 1985; Neumann & Neumann, 2012, s. 90) Det anerkjennes imidlertid, som Nilssen (2012) påpeker, at studien uunngåelig vil reflektere mine verdier og være påvirket av subjektive oppfatninger. Det har samtidig, som Skjervheim (2012) poengterer, ikke vært noe mål å distansere seg så langt fra

forskningspersonene at de ble redusert til objekter. Tilstrekkelig analytisk distanse har vært etterstrebet, men samtidig var det nærheten, min forforståelse og forståelseshorisont som gjorde det mulig å stille spørsmål, sortere informasjonen og tilføre den mening (Neumann & Neumann, 2012, s. 93; Thomassen, 2006, s. 171). Jeg hadde en interessant og lyttende dialog med forskningspersonene, der både jeg og forskningspersonene anerkjente hverandre som subjekter, med evne til å handle og forhandle (Skjervheim, 2002; Neumann & Neumann, 2012, s. 53). Dette innebærer at jeg og forskningspersonene konstruerte kunnskapen sammen, og at forskningen, som Nilssen (2012) påpeker, følgelig ikke kan anses objektiv. Gjennom interaksjonen med forskningspersonene påvirket jeg, som Nilssen (2012) og Thomassen (2006) påpeker, forskningskonteksten og datamaterialet med mine antagelser, situasjonsfortolkninger og forventninger. Samtidig har også forskningsprosessen påvirket meg og mine perspektiver, og blitt en del av mine livserfaringer (Willig, 2008). Dette viser at ens forforståelse ikke er noe som er endelig og satt. Den endrer seg gjennom forskningsprosessen (Thomassen, 2006, s. 171). Til tross for at det aldri kan gjøres adekvat, vil min forforståelse, underliggende epistemologi, bakgrunn og livserfaringer forsøksvis gjøres transparent (Nilssen, 2012).

4.4.1 Mitt forhold til folkebiblioteket

Folkebiblioteket har jeg kjent til så lenge jeg kan huske. Det siktes da til folkebiblioteket som konsept, men særlig siktes det til det lokale folkebiblioteket der jeg vokste opp. Jeg benyttet imidlertid ikke folkebiblioteket spesielt mye gjennom oppveksten. Det var først i voksen alder, og da særlig under mastergradsutdanningen, at jeg tok i bruk folkebibliotekene i Oslo hyppigere. Det var da positivt overraskende å se hvor mange forskjellige folk som benyttet folkebibliotekene. Det var både barn og ungdom som fikk hjelp med lekser, og pensjonister som leste aviser. Jeg har også selv erfart folkebibliotekene som et godt sted å være, både for produktivitet og rekreasjon. Samtidig tilsa min forforståelse at folkebiblioteker fortsatt er steder der man skal være dempet og lavmælt, og ikke forstyrre andre unødige.

Arbeidet med masteroppgaven startet altså med lite kunnskap om folkebiblioteket, men med en forforståelse om at flere enn meg er glad i folkebiblioteket og mener det er en viktig institusjon i samfunnet. Før intervjugjennomføringene hadde jeg lest mange studier om folkebibliotek og flere bøker av Yi-Fu Tuan. Mine positive opplevelser knyttet til folkebiblioteker, samt forsknings- og faglitteraturen, var utvilsomt noe som ble dratt med inn i intervjusituasjonene og analysearbeidet.

4.4.2 Min faglige bakgrunn

Jeg er utdannet ergoterapeut, og har jobbet som det i snart seks år. Man er innen ergoterapien opptatt av å se mennesker, omgivelser og aktiviteter i sammenheng. Det at helse og livskvalitet skapes og utvikles i settinger, var derfor noe jeg allerede hadde kjennskap til før jeg begynte på mastergraden i helsefremmende arbeid. Sosioøkonomisk ulikhet i helse var videre noe jeg fattet særlig interesse for innen helsefremmende arbeid, og det at folkebibliotekene er for alle, var derfor tungtveiende for valg av tema for masteroppgaven. Slike steder blir det stadig færre av (Hertz, 2020). En kulturinstitusjon med offentlig støtte, men som ikke er tilgjengelig for alle, ville ikke fattet min interesse. Dette henger nok sammen med mine subjektive oppfatninger om hva jeg mener er rettferdig.

4.4.3 Ontologi og epistemologi

Det å se på virkeligheten som *steder*, som på en eller annen måte er separerte fra hverandre, er med på å definere hva som eksisterer, men det er også en innramming for hvordan man kan se, forstå og kjenne virkeligheten (Cresswell, 2004, s. 15). Det handler følgelig både om ontologi og epistemologi (Cresswell, 2004, s. 110). Tuan (1975, 1977, 1979, 1990, 1993, 2012) hintet i en hermeneutisk retning, ettersom menneskers ambivalente og tvetydige erfaringer tolkes gjennom motpolene *sted* og *rom*, som samtidig overlapper hverandre på nyanserte og subtile måter (Adams, 2017, s. 275). Denne studien plasserer seg følgelig hovedsakelig innen hermeneutisk tenkning, ettersom den tar utgangspunkt i at mennesker tolker og fortolker for å skape forståelse og mening. En beskrivelse er alltid allerede en fortolkning (Thomassen, 2006, s. 171). Jeg anerkjenner at fortolkninger ikke kan være absolutt korrekte eller sanne, nettopp fordi de, som Patton (2002) påpeker, er fortolket. Fenomener kan derfor forstås ulikt, og min forforståelse, forståelseshorisont og metodetilnærming kan derfor ha påvirket funnene. Videre har forskningspersonenes fortolkninger av folkebibliotekenes betydning for livskvalitet blitt fortolket av meg igjen, noe som medfører at det foreligger en dobbel fortolkning, som Giddens (1993) kaller dobbel hermeneutikk. Mine tolkninger og analyser teoretiserer imidlertid forskningspersonenes hverdagslige tolkninger.

4.4.4 Epistemologisk refleksivitet

Ifølge Willig (2008) omhandler epistemologisk refleksivitet å drøfte hvordan ens ontologiske og epistemologiske ståsted, og spørsmålene man stiller, kan ha betydning for svarene man får. I relasjon til dette anses det viktig å trekke inn at min oppgave skrives innen helsefremmende arbeid. Selv om oppgaven ikke handler direkte om helse, men om livskvalitet, så er den like fullt ute etter å finne ut hvordan et fenomen fremmer noe positivt. Hensikten har vært å finne ut hvordan folkebibliotekene kan ha betydning for noe bra og godt, og jeg har følgelig ikke vært opptatt av negative aspekter ved folkebibliotekene. Det er imidlertid gjort studier om uønsket adferd på folkebibliotekene, som fant nettopp det (Clementz & Røe, 2017). Dette viser at spørsmålene man stiller, kan være styrende og begrensende for hva man finner og ikke finner. Stiller man andre spørsmål, kan man få andre svar.

4.5 Troverdighet

Intervju som troverdig forskningsmetode har vært kritisert fra flere hold (Friberg, 2019, s. 120). Kritikken omhandler blant annet at det folk sier i intervjuer, ikke nødvendigvis stemmer, at kun små endringer på spørsmålsformuleringer fører til forskjellige svar, og at folk kan lyve for å fremstå som bedre, fremme egeninteresse eller gjøre forskeren tilfreds (Friberg, 2019, s. 122). Videre retter kritikken seg mot at folks holdninger ikke er konsistente, noe som medfører at folk sier noe en dag og noe annet enn annen dag (Friberg, 2019, s. 122). Mye av kritikken rettet mot intervju som metode har i hovedsak omhandlet at det folk sier at de gjør (holdninger), ikke nødvendigvis stemmer overens med det de faktisk gjør (handlinger) (Friberg, 2019, s. 122). Det er imidlertid ikke menneskers handlingsmotive jeg har ønsket å få innblikk i denne studien, men deres erfaringer knyttet til folkebibliotekenes betydning for livskvalitet. Videre har jeg gjennomgående belyst at menneskers erfaringer er komplekse, flertydige, ambivalente og tidvis motstridende. Denne tvetydigheten har jeg også interessert meg for i analysearbeidet. Jeg har videre forsøkt å følge Lamont og Swidler (2014) sine anbefalinger om å belyse folkebibliotekenes historiske endringer og institusjonelle betingelser gjennom tidligere studier, lovgivning, fagbøker og skjønnlitterære verk, ettersom det var vanskelig å belyse dette gjennom intervjuene. Jeg har også etterstrebet å følge Geertz (2003) sine anbefalinger om tykke beskrivelser, ved å redegjøre for hvordan folkebiblioteker og livskvalitet er en del av sosiale, materielle og symbolske kontekster, for å styrke studiens troverdighet.

4.6 Pålitelighet

Reliabilitet, som omhandler forskningens pålitelighet, er et begrep som har utspring fra forskning som samler kvantitativ data (Widerberg, 2001, s. 18). Begrepet handler om at forskeren skal kunne være utskiftbar, og at samme målinger gir samme resultater hver gang (Widerberg, 2001, s. 18). Ettersom individuelle, semistrukturerte intervjuer har blitt benyttet som metode i denne studien, må imidlertid begrepet reliabilitet tillegges en annen betydning, ettersom jeg, som Widerberg (2001) påpeker, uunngåelig har hatt innvirkning på dataene og resultatene. Det har ikke vært forsøkt oppnådd at jeg som forsker skal være utskiftbar, og en annen forsker ville kunne fått annerledes resultater. Påliteligheten innen metoden som har blitt benyttet, dreier seg heller om transparens og saklighet, samt å vise, dokumentere og diskutere valg og tolkninger gjennom prosessen (Widerberg, 2001, s. 18). Det har i dette kapitlet blitt redegjort for min forforståelse på en åpen og transparent måte, for å gjøre kunnskapen mer pålitelig.

4.7 Gyldighet

Gyldighet omhandler hvorvidt metoden er egnet til å besvare problemstillingen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 250). Ettersom hensikten var å forstå menneskers erfaringer og opplevelser knyttet til folkebibliotekenes betydning for livskvalitet, anså jeg det å snakke med folkebibliotekansatte og folkebibliotekbrukere som en egnet metode. For å bedre studien ytterligere, kunne jeg intervjuet flere folkebibliotekbrukere. Videre kunne jeg gjort observasjoner i tillegg til intervjuene. Korona-pandemien gjorde dessverre dette praktisk vanskelig.

4.8 Overførbarhet

Det kan argumenteres for at noen av funnene i denne studien har en viss overførbarhet. Et av argumentene er at det ble intervjuet såpass mange bibliotekansatte. De bibliotekansatte hadde videre forskjellige oppfatninger av hvordan folkebiblioteker kan forstås som en setting med betydning livskvalitet, men mye var også veldig likt. Det er rimelig å anta at meninger som mange bibliotekansatte deler, har blitt fanget opp, selv om intervjuene gikk i dybden. Når det gjelder folkebibliotekbrukerne, er det imidlertid vanskelig å vite hvorvidt deres oppfatninger har stor overførbarhet. Andre mennesker, som benytter folkebibliotekene på andre måter og til andre formål, kan ha andre meninger om hvordan folkebibliotekene har betydning for

livskvalitet. Det samme gjelder mennesker med annen sosiokulturell tilhørighet og sosioøkonomisk status. Folkebibliotekbrukerne jeg intervjuet, hadde likhetstrekk i sine oppfatninger om folkebibliotekene, som det er verdt å merke seg. Samtidig prefererte de mange forskjellige aspekter ved folkebibliotekene, og at en god del forskjellige oppfatninger og meninger om hvordan folkebibliotek som setting har betydning for livskvalitet har blitt fanget opp, er derfor rimelig å anta.

4.9 Metodologiske svakheter

Jeg vil kort drøfte metodologiske svakheter, og hva som kunne vært gjort annerledes. I tillegg til individuelle, semistrukturerte intervjuer, kunne observasjoner bidratt til å se hvordan folk faktisk benytter folkebibliotekene. Det har imidlertid vært gjort flere observasjonsstudier tidligere, men ikke så mange intervjustudier. De intervjustudiene som har vært gjort, har videre ofte kun rettet seg mot kun bibliotekbrukere. Det at denne studien, i likhet med Johnson (2012), intervjuet bibliotekansatte, er en anerkjennelse av at deres kunnskaper, rammer og handlingsrom er viktig for folkebibliotekenes betydning for folks livskvalitet, og at deres perspektiver følgelig bør anses relevante for å besvare problemstillingen. I tillegg eller istedenfor individuelle intervjuer, kunne gruppeintervjuer vært benyttet som metode. Dette ville imidlertid også vært vanskelig å gjennomføre på grunn av korona-pandemien. Skype, Zoom, Teams eller lignende måtte i så fall blitt benyttet, og dette ville endret dynamikken i gruppeintervjuene. Selv om andre metoder kunne vært benyttet, er det ut ifra en helhetsvurdering rimelig å konkludere med at individuelle, semistrukturerte intervjuer var den mest egnede metoden.

Kjenner en enorm lettelse, en lykke, allerede idet jeg ser bibliotekskiltet på de to hjørnene som først kommer til syne av bygningen. Ja, bygningen i seg selv gjør meg lett og lys. Ute, og enda mer inne. Et ikke for stort kvadratisk rom, men likevel med kroker og hyller plassert for at man skal kunne trekke seg unna. Høyt og lavt nok under taket.

(Åsbakk, 2020, s. 91)

5 Analyse

Analysearbeid omhandler å søke etter mening i det man får vite (Nilssen, 2012).

Analysegrunnet blir ofte lagt allerede før man gjennomfører intervjuer, ettersom man allerede da gjør seg tanker og refleksjoner om tematikken (Kvale & Brinkmann, 2009).

Analysearbeid som går gjennom hele forskningsprosessen kalles *ongoing analysis* (Nilssen, 2012, s. 25).

5.1 6-phase guide

I denne oppgaven gjennomførte jeg tematiske analyser, og Braun og Clarke (2006) sin *6-phase guide* ble benyttet. Tematisk analyse er en grunnleggende metode for analyse av kvalitative data, samtidig som det er en fleksibel analysemetode, som kan gi detaljerte og komplekse funn (Braun & Clarke, 2006, s. 78). Jeg fant denne analysemetoden egnet i henhold til studiens formål, fordi den ifølge Braun og Clarke (2006) kan formidle forskningspersonenes erfaringer og meninger, og samtidig anerkjenne hvordan settinger påvirker disse. Tematisk analysemetode handler om å identifisere, analysere og rapportere mønstre (temaer) i og på tvers av dataene (Braun & Clarke, 2006, s. 79). Et tema fanger noe viktig ved dataene knyttet til problemstillingen og forskningsspørsmålene (Braun & Clarke, 2006, s. 82). I analysearbeidet var jeg bevisst på at temaer ikke dukker opp eller oppdages av seg selv. Man har uunngåelig en aktiv rolle i det å identifisere mønstre i dataene, velge hvilke mønstre som er av interesse, og rapportere disse (Taylor & Ussher, 2001). Det er ikke slik at temaene ligger i dataene, og om man bare hadde lett lenge og nøye nok, så ville man oppdaget dem (Braun & Clarke, 2006, s. 80). Det var jeg som utviklet temaene, gjennom de tanker og refleksjoner jeg gjorde meg for å knytte meg til og forstå dataene. Forskerens teoretiske perspektiv og forforståelse påvirker uunngåelig analysearbeidet (Braun & Clarke, 2006, s. 80). Oppgavens teoretiske perspektiv, metoden og analysemetoden som benyttes, er valg jeg har gjort, noe jeg er bevisst på. Braun og Clarke (2006) belyser at et teoretisk perspektiv alltid

innebærer antagelser om dataene, samt at en tematisk analyse alltid innehar flere valg, noe som videre vil beskrives og diskuteres.

5.2 Abduktiv tilnærming

Et valg innen tematisk analysearbeid er å bestemme hvorvidt man skal gi rike tematiske beskrivelser av hele datasettet for å skape et inntrykk av hvilke temaer som er fremtredende, eller om man skal ta sikte på å gi en mer detaljert og nyansert redegjørelse for et bestemt tema, eller noen utvalgte temaer, fra datasettet. I en rik tematisk beskrivelse av hele datasettet kan det være vanskelig å vise dybde og kompleksitet, mens en mer detaljert beskrivelse av utvalgte temaer ofte relaterer seg til noe av spesiell interesse innenfor dataene (Braun & Clarke, 2006, s. 83). Dette kan ses i sammenheng med forskjellen på induktiv og deduktiv (teoretisk) tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006, s. 83). Den induktive tilnærmingen er datadrevet (Patton, 2002). Man koder dataene uten å forsøke at de skal passe inn i allerede eksisterende koder eller ens forståelse (Braun & Clarke, 2006, s. 83). Det er imidlertid en utopi at man kan fri seg selv fra sitt teoretiske og epistemologiske ståsted (Braun & Clarke, 2006, s. 84). Analyseprosessen er uunngåelig påvirket av forforståelse (Nilssen, 2012, s. 65). Den deduktive og teoretiske tilnærmingen er imidlertid mer eksplisitt drevet av teoretiske og analytiske interesser, og derfor tydeligere analytikerdrevet (Braun & Clarke, 2006, s. 84). Å dedusere betyr at man fra en teori slutter seg til en konklusjon (Thomassen, 2006, s. 47). Man begrunner altså kunnskapen ovenfra og ned ved å forutsette at teorien (utgangspremissene) er gyldige (Thomassen, 2006, s. 48). Deduktiv tilnærming gir ofte en mer detaljert analyse av noen aspekter ved dataene (Braun & Clarke, 2006, s. 84). I min studie har det hovedsakelig vært bevegelse fra teori til dataene, ettersom det teoretiske perspektivet var en del av min forforståelse før intervjuene og analysearbeidet ble gjennomført. Det teoretiske perspektivet var altså en del av forventningshorisonten min, og som Thomassen (2006) beskriver, var det dette perspektivet, i kombinasjon med problemstillingen og forskningsspørsmålene, som bidro til å gjøre dataene meningsfulle. Oppgavens teoretiske perspektiv (premissene) ble altså forutsatt allment og generelt gyldige, og dataene ble fortolket i lys av det teoretiske perspektivet (Thomassen, 2006). Samtidig ble det ikke utarbeidet forhåndsdefinerte koder, og det teoretiske perspektivet ble, som Nilssen (2012) anbefaler, forsøksvis satt litt til side i begynnelsen av analysearbeidet. Analysen fulgte følgelig til en viss grad Tjoras (2017) «stegvis-deduktive induktive metode», som vektlegger at teoretiseringen og den abstrakte forenklingen av virkeligheten blir tydeligere mot slutten av analysearbeidet. Samtidig fulgte

analysearbeidet det som Tavory og Timmermans (2014) kaller abduktiv tilnærming, ettersom det var bevegelse både fra data til teori, og fra teori til data.

5.3 Eksplisitt versus latent

Et annet valg omhandler hvilket nivå temaene skal identifiseres på (Braun & Clarke, 2006, s. 84). Her skiller man mellom et eksplisitt nivå og latent (fortolkende) nivå (Braun & Clarke, 2006, s. 84; Boyatzis, 1998). På det eksplisitte nivået identifiseres temaene ut ifra dataenes eksplisitte, synlige og åpenbare overflatebetydninger. På det latente nivået fortolker man i enda større grad teksten, samt forsøker å identifisere og utforske underliggende meninger, som former det eksplisitte innholdet (Braun & Clarke, 2006, s. 84). I denne oppgaven har temaene hovedsakelig blitt identifisert og utviklet på et latent og fortolkende nivå.

Fortolkende arbeid har bidratt til utviklingen av temaene, og analysen er ikke en ren beskrivelse av det eksplisitte i dataene, ettersom den i stor grad er teoretisert. Samtidig har jeg i analysearbeidet tatt interesse for det Pugh (2013) beskriver som motsetninger mellom det eksplisitte og latente.

5.4 Skrive og notere

Analysearbeidet startet under intervjuene, ettersom det var da jeg begynte å se etter mønstre av mening og aspekter av særlig interesse i og på tvers av dataene. Analysearbeidet innebar videre det Braun og Clarke (2006) beskriver som en bevegelse frem og tilbake mellom datasettet, kodene og analysen. Det å skrive var videre en integrert del av analysearbeidet. Det ble tatt notater både etter intervjuer, og før, under og etter koding. Hverken analyseprosessen eller den integrerte skrivingen har vært en lineær prosess. Tvert imot, så har det, som Braun og Clarke (2006) påpeker, vært en overlappende og tilbakevendende prosess, hvor jeg stadig har vært nødt til å bevege meg frem og tilbake mellom ulike faser, samt jobbe med forskjellige faser tilnærmet samtidig. Problemstillingen ble endret flere ganger gjennom analyseprosessen, og ble omformulert en siste gang mot slutten av forskningsprosessen. Et forskningsspørsmål ble også fjernet, ettersom det viste seg å ikke være relevant for problemstillingen.

5.5 Analysefaser

Til tross for at analyseprosessen ikke har vært lineær, så vil det videre redegjøres for de ulike abstraksjonsfasene på en slik måte at det skapes inntrykk av en kronologisk rekkefølge.

5.5.1 Abstraksjonsfase en: Gjøre seg kjent med dataene

Første abstraksjonsfase innebar å skrive ut (transkribere) lydopptakene. Jeg gjennomførte transkriberingen selv, og ble etter hvert godt kjent med ulike aspekter i dataens dybde og bredde, ettersom jeg leste gjennom de transkriberte intervjuene mange ganger og på en aktiv måte, der jeg lette etter meninger, betydninger og mønstre, slik som Braun og Clarke (2006) anbefaler. Noen analytiske og fortolkende refleksjoner ble gjort under og rett etter intervjuene, men det var først og fremst transkriberingen fra lydopptak til tekst som igangsatte det aktive analysearbeidet. Transkriberingen fulgte også Braun og Clarke (2006), ble gjort grundig og ordrett, med oppmerksomhet rettet mot å beholde informasjonen fra forskningspersonenes muntlige fortellinger fra intervjuene. Transkriberingen ble videre gjort direkte i dataprogrammet NVivo. Jeg opplevde det som praktisk å benytte NVivo, ettersom det var et stort datasett som skulle analyseres, samt at jeg kunne, som Kvale og Brinkmann (2009) skriver, ta notater i dataprogrammet. Ettersom dataprogrammet lettet tidkrevende arbeid, tilrettela det for at jeg kunne konsentrere meg om de muntlige lydopptakene under transkriberingen. Gjennomlesningen av de transkriberte intervjuene ble påvirket av mitt teoretiske perspektiv, samt forskningslitteratur, ettersom jeg stadig kom på ting jeg hadde lest. Det å lese de transkriberte intervjuene, i kombinasjon med å ta notater, var tidkrevende, men som Braun og Clarke (2006) påpeker, så ble det også en grunnmur for resten av analysearbeidet.

5.5.2 Abstraksjonsfase to: Utarbeide innledende koder

Etter at jeg hadde lest gjennom de transkriberte intervjuene og tatt notater, gikk jeg over til å utarbeide innledende koder, ved å lage merkelapper og navngi forskjellige trekk og aspekter fra dataene, slik det beskrives av Braun og Clarke (2006). Sekvenser av teksten (dataene) som hadde likheter og sammenheng, ble sortert. Kodingen var åpen, men jeg var bevisst på at kodingen var påvirket av min forforståelse, det teoretiske perspektivet og forskningslitteraturen jeg hadde lest. Kodingen var videre påvirket av at oppgaven omhandler livskvalitet. Jeg lagde koder ut ifra tilnærmet hele datasettet. Kodingen ble også gjort i dataprogrammet NVivo, som jeg vurderte som hensiktsmessig for å komprimere, organisere

og systematisere datamaterialet. Jeg var imidlertid bevisst på, som Kvale og Brinkmann (2009) belyser, at det var jeg som fortolket og analyserte, og ikke dataprogrammet. Jeg kodet for så mange mønstre som mulig, samt fulgte Bryman (2016) sitt råd om å beholde noe av den omkringliggende teksten til hver kode, slik at konteksten ikke skulle gå tapt. Et aspekt jeg etter hvert ble oppmerksom på under kodingen, var at datasettet ikke var uten motsetninger, og istedenfor å forsøke å ignorere spenningene i og på tvers av dataene, ble jeg opptatt av å fremheve dem. Braun og Clarke (2006) påpeker at det er viktig å beholde aspekter som avviker fra den fremtredende historien i analysen. I min analyse ble motsetningene i dataene en fremtredende del av historien. Det at jeg fattet interesse for motsetninger, var utvilsomt påvirket av det teoretiske perspektivet.

5.5.3 Abstraksjonsfase tre: søke etter temaer

I analysens tredje fase ble de forskjellige kodene sortert sammen til potensielle temaer og undertemaer ut ifra kodenenes likheter, forskjeller og motsetninger. Jeg analyserte altså hvordan forskjellige koder kunne kombineres for å danne overordnede temaer og undertemaer, slik Braun og Clarke (2006) beskriver. Data ble nok en gang abstrahert, ved at man sorterte og satte kodene sammen for å utrykke tekstens latente innhold. Jeg utarbeidet undertemaer for å skape mer struktur innen et stort og komplekst tema, noe Braun og Clarke (2006) skriver kan være fornuftig.

5.5.4 Abstraksjonsfase fire: gjennomgang av temaer

I fjerde fase jobbet jeg videre med temaene og undertemaene fra fase tre. Jeg rettet oppmerksomhet mot at det bør være klare skiller mellom datasammensetningene, og at data innen et tema bør samsvare meningsfullt, slik Braun og Clarke (2006) anbefaler. Jeg fulgte derfor Braun og Clarke (2006) sine råd om å gå inn i hvert enkelt tema og undertema, og gjennomgå hvorvidt de kodede dataene så ut til å ha fellestrekk. Videre vurderte jeg gyldigheten til hvert enkelt tema i henhold til datasettet, samt hvordan temaene reflekterte meningen i datasettet som en helhet, ut ifra min teoretiske og analytiske tilnærming. Mot slutten av denne fasen hadde jeg nokså klart for meg hva de forskjellige temaene og undertemaene omhandler, hvordan de passer sammen, og den samlede historien de forteller om dataene.

5.5.5 Abstraksjonsfase fem: definere og navngi temaer og undertemaer

I den femte abstraksjonsfasen fulgte jeg fortsatt Braun og Clarke (2006) ved å gå tilbake og klargjøre hva som var interessant med kodene som utgjorde temaene, og hvorfor. Jeg kartla og analyserte historiene hvert enkelt tema forteller, samt hvordan disse historiene passer med den større og helhetlige historien jeg ville fortelle. Analysene ble kontinuerlig knyttet opp mot problemstillingen og forskningsspørsmålene. Jeg forsøkte å følge det Braun og Clarke (2006) skriver om at temaene ikke bør overlappe hverandre, samtidig som jeg ønsket å belyse sammenhengene mellom temaene. Dette ble gjort ved at jeg fulgte Braun og Clarke (2006) sine råd om å analysere hvert enkelt tema og undertema for seg, men også i tilknytning til hverandre. Mot slutten av fase fem hadde jeg klarhet i hva de forskjellige temaene og undertemaene omhandler. Videre var alle temaene og undertemaene blitt navngitt, men enkelte navndringer forekom også senere.

5.5.6 Abstraksjonsfase seks: produsere rapporten

Da siste abstraksjonsfase ble påbegynt, hadde jeg utarbeidet fem temaer og tre undertemaer. Jeg rettet derfor oppmerksomheten over på å skrive den kompliserte historien om dataene på en slik måte at den intenderte leser blir overbevist om analysens gyldighet, slik Braun og Clarke (2006) anbefaler. Videre fulgte jeg Braun og Clarke (2006) sine råd om å gi en interessant, logisk og sammenhengende redegjørelse for historien dataene forteller innenfor og på tvers av teamene. Sitater, som belyser essensen i de forskjellige temaene, ble benyttet for å illustrere temaenes forekomst i dataene.

5.6 Analytisk fortelling

Jeg har forsøkt å skrive en analytisk fortelling, som omhandler noe mer enn rene beskrivelser av dataene. Jeg har etterstrebet å lage en analytisk historie om dataene, som danner et grunnlag for besvarelse av oppgavens problemstilling, samt videre diskusjon i relasjon til denne. De fem temaene og de tre undertemaene vil videre presenteres i resultatkapitlet.

The brand new building brought with it the idea that our local history was important – that books were important, but also that we were too, and that where we lived was, that it had a heritage and a future that mattered. (Smith, 2015, s. 32)

6 Resultater

Studien omhandler hvordan man kan forstå folkebiblioteker som setting med betydning for livskvalitet. Tillit, tilhørighet, frihet og myndiggjøring er livskvalitetsaspekter det rettes særlig oppmerksomhet mot. For å belyse problemstillingen ble tre forskningsspørsmål utarbeidet. Individuelle, semistrukturerte intervjuer ble gjennomført med folkebibliotekbrukere, bibliotekarer, bibliotekledere og en bibliotekrådgiver. Funnene vil videre presenteres i temaer og undertemaer under de tre forskningsspørsmålene. Presentasjonen av funnene inkluderer sitater fra forskningspersonene. Tabellen under viser forskningsspørsmålene og temaene.

Forskningsspørsmål	Tema (undertema)
Forskningsspørsmål 1: Hvilke følelser og tanker knytter bibliotekbrukere til folkebiblioteket?	Tema 1: Tilhørighet (sted) og frihet (rom). (Undertema 1.1: Det tradisjonelle og stille biblioteket versus biblioteket som møteplass) (Undertema 1.2: Lite og gammelt versus stort og nytt) (Undertema 1.3: Affektiv tilknytning)
Forskningsspørsmål 2: Hvordan utvikles tilknytning til folkebiblioteket?	Tema 2: Tilknytning til det spesifikke versus det konseptuelle.
	Tema 3: Det menneskelige aspekt i en digital tid.
	Tema 4: Bøkenes betydning
Forskningsspørsmål 3: Hvordan kan bibliotekarer legge til rette for å gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer livskvalitet?	Tema 5: Tillit og inkludering

Tabell 2. Presentasjon av funn – forskningsspørsmål, temaer og undertemaer, av G.E.

Åvitsland, 2021

6.1 Folkebibliotekbrukernes følelser og tanker knyttet til folkebiblioteket

Forskningsspørsmål 1: Hvilke følelser og tanker knytter bibliotekbrukere til folkebiblioteket?

Dette forskningsspørsmålet rettet seg mot folkebibliotekbrukerne, men de bibliotekansatte hadde også relevante betraktninger som belyser det.

Tema 1: Tilhørighet (sted) og frihet (rom).

Undertema 1.1: Det tradisjonelle og stille biblioteket versus biblioteket som møteplass
Folkebibliotekbrukerne knyttet på den ene siden den sosiale dimensjonen ved folkebibliotek til livskvalitet.

En folkebibliotekbruker sa:

Man kan jo komme i sludder og snakk med litt folk, og man ser jo andre. Man er ute i det offentlige rom. Det er noe annet enn å sitte hjemme, så det har betydning hvis man er pensjonert, som jeg er da, og kanskje ikke ser så mange folk om dagen. Det er liksom det at man deltar i et eller annet.

Sitatet kan sees i sammenheng med at frihet til sosial deltagelse, myndiggjøring og tillit henger sammen, og påvirker hverandre gjensidig, noe som videre har positive implikasjoner for livskvalitet.

En annen folkebibliotekbruker belyste at folkebibliotekene har blitt samlingssteder:

Jeg synes det var interessant at folkebibliotekene tydeligvis har endra seg veldig. Bibliotekene var jo et sted der man skulle være stille, og var jo egentlig ganske kjedelig, men nå så opplever jeg at det er et sted for å samles. Alt fra å lese avisa til at det er masse som foregår da. Foredrag, også mye for unger. Jeg opplever at det har blitt et kulturhus, eller en møteplass.

Folkebiblioteket ble videre anerkjent som møteplass man følte tilhørighet til:

Det er klart at man savnet jo alle møteplasser da Norge stengte ned på grunn av covid, men vi savnet faktisk aller mest å kunne gå på biblioteket.

Sitatene må sees i sammenheng med at intervjuene ble gjennomført etter at Norge hadde vært nedstengt én gang på grunn av korona-pandemien. Videre kan sitatene tolkes inn i de kulturelle rammene de ble sagt i, som gjør noe mer forventet og riktig å si.

Samtidig som folkebibliotekbrukerne vektla den sosiale dimensjonens betydning for livskvalitet, ble folkebiblioteket fortsatt ansett som et sted der man skulle være stille, og hvor man ikke bare kunne slå av en prat. Et bibliotek var fortsatt forbundet med konsentrasjon og alenetid:

Det er jo et stille sted. Du snakker jo ikke. Det er ikke sånt som når du sitter på en kafé, så kan du sitte litt med sidemannen eller henvende deg og si hei eller noe sånt. Det er ikke et sånt sted på biblioteket. Det er hysj, hysj.

Man skulle lagd egne sånne snakkisrom. Et rom med lydtette dører. Når man lukker igjen så kan man ikke høre blablabla, for det er veldig sjenerende når man leser.

Dette kan tolkes som at konvensjonene og normene folkebibliotekbrukeren relaterer til folkebibliotekene, er at man egentlig bør være stille. Bibliotekbrukeren anerkjenner andres behov for å snakke, samtidig som hun vedkjenner sitt eget behov for ro.

En annen folkebibliotekbruker sa:

Jeg opplever at folk kommer hit genuint for å, hva skal jeg si, at man er opptatt av litteratur, at man er opptatt av å skape, altså ord, skrive, at det er... Det er veldig tilrettelagt for konsentrasjon her. Det må være noe med miljøet her. Folk sitter ikke her og snakker i mobiltelefonen og prater høyt og liksom tar masse plass.

Jeg tror vel egentlig at folk går på biblioteket for å være litt i fred. Jeg vet ikke. Der er man jo forskjellig. Jeg kommer ikke hit for å bli kjent med nye folk, for å si det sånn.

Dette kan tolkes som mer intuitive reaksjoner, som i mindre grad er tilpasset forventninger. Det kan videre tolkes som at det tidvis er roen, det å skape noe og den gjensidige respekten, som bibliotekbrukeren verdsetter mest. Dette er aspekter som også har betydning for livskvalitet.

Mange bibliotekansatte var opptatt av folkebibliotekene som møteplasser og tredjesteder, og beskrev mange møter mellom mennesker. De fortalte om debatter, lesesirkler, ungdomsstyrte prosjekter og andre kollektive og individuelle myndiggjøringsprosesser. En bibliotekar fortalte om en bibliotekbruker, som i en lesesirkel hadde turt å si sin mening i en offentlig forsamling for første gang, og som medførte at bibliotekbrukeren etter hvert våget å si meningen sin andre steder også. Videre snakket bibliotekansatte om folkebibliotekenes betydning for å fremme ytringsfrihet, samfunnsengasjement, medvirkning og demokrati.

Enkelte bibliotekansatte anerkjente likevel folkebibliotekene som et sted man kunne være i fred:

Jeg tror ikke vi nordmenn er sånn at vi liksom setter oss ned og prater med en fremmed person... jeg tror ikke vi er sånn, med mindre det er et eller annet påskudd der. Jeg tror at folk setter pris på at det er et sted hvor de får være i fred, hvis dem ikke kommer for å jobbe sammen med noen andre.

Dette samsvarer med aspekter folkebibliotekbrukerne verdsatte, og kan tolkes som lett oppgitthet over stadig prat om sosialisering og møteplassfunksjon.

En annen bibliotekleder belyste hvordan folk har ulike behov og ulike oppfatninger:

Mange har jo et sånn nostalgisk forhold til barndommens bibliotek, og vi hører jo ofte sånn at du skal være stille og andektig og litt sånn katedral, men de som bruker dette biblioteket.. Noen ønsker jo at det skal være stille, det skal være et sted for ro, kontemplasjon, de har de behovene. Andre har behov for litt sånn kafékultur, det har vi lagt til rette for her. Du kan sitte veldig mange steder rundt omkring i biblioteket med laptopen din og en kaffe latte.

Den samme biblioteklederen sa videre:

Bygget i seg sjøl skal legge til rette for mange ulike typer biblioteker, og det skal være mange steder å være, sånn at det går an å dekke ulike behov, selv om det skjer samtidig.

Dette tolkes som at folkebibliotekene står i en spenning, der de skal fungere som møteplasser for samtaler og debatt, samtidig som forventninger om folkebibliotekenes rolige atmosfære skal ivaretas. Det at folkebibliotekene dekker flere og sammensatte behov samtidig bidrar til å forstå hvordan folkebiblioteker som settinger har betydning for livskvalitet på flere komplekse måter, samtidig som det belyser at størrelsen på folkebibliotekene er relevant.

Undertema 1.2: Lite og gammelt versus stort og nytt

Det var ikke bare ambivalens knyttet til hva folkebibliotekene er i dag, men også forskjellen på små og store folkebiblioteker, hvorvidt de er gamle eller nye, og folkebibliotekers ulike betydninger for små og store steder. En folkebibliotekbruker uttrykte begeistring for de større og nyere folkebibliotekene, mens en annen foretrakk de små og eldre:

Det er jo mye enklere, for der er det er så lite, og alt er så tydelig liksom. Mens her er det veldig mye dødplass og veldig mye tomt da, og mange åpne rom, og da blir det også lengre å gå mellom de forskjellige stedene.

Videre sa folkebibliotekbrukeren:

Det har selvfølgelig litt med dimensjonene på rommet og sånn å gjøre da, og selvfølgelig at det er et gammelt hus og dette er et nytt hus, og at det er mer bøkene som dominerer der.

En annen folkebibliotekbruker påpekte at folkebibliotekene kan ha forskjellig betydning avhengig av størrelsen på stedet der man vokser opp:

Jeg har selv vokst opp på et mindre sted liksom, og da tror jeg det er enklere å føle tilhørighet til biblioteket på et vis, når det er et litt mindre sted.

En bibliotekleder påpekte at størrelsen på biblioteket også påvirker hvorvidt man møter de samme menneskene der:

Jeg tror det har veldig med den menneskelige faktoren å gjøre. Hvis du alltid møter den samme dama, så veit du hva du går til.

Dette tolkes som at små og eldre folkebibliotek kan oppleves tryggere og mer livskvalitetsfremmende for enkelte. Det at man møter og anerkjennes av de samme menneskene hver gang, kan gi økt tillit og tilhørighet. Videre sa biblioteklederen:

Jeg tror noen av disse småstedbibliotekarene blir litt sånne mammaer, for å være helt ærlig, og blir veldig personlige overfor veldig mange, og det er en veldig fin tjeneste overfor lånerne, men jeg synes det er noe som er litt vanskelig å stadfeste i en stillingsbeskrivelse.

Biblioteklederen påpekte også:

Det er ikke vanlig med småbiblioteker i Norge lenger. De koster, fordi du har liksom hele stillinger på steder med veldig lav statistikk og forholdsvis lave besøkstall, samtidig som du har større biblioteker ikke så langt unna, men det blir sånn grasrotoppgjør og geriljatakikker, så der ser du hvor sterkt man føler for lokalbiblioteket sitt iblant.

Tilhørigheten og de affektive båndene til de små og eldre lokalbibliotekene kan altså være sterke. Analysen viste imidlertid at det på enkelte av de mindre folkebibliotekene kan være

sterke, men små fellesskap, som ikke nødvendigvis er positivt for de som ikke er en del av felleskapet.

En bibliotekar sa også følgende:

Jeg kan ikke se så mange positive sider ved små bibliotek sånn fysisk, fordi veldig mye av det vi gjør tar plass egentlig, og de som ønsker å bruke oss trenger også plass. Bare det å få et sted hvor du kan sette deg og lese avisa, eller sitte og spille på telefon, eller hva det er du trenger, gjøre lekser, skrive masteroppgave, eller hva som helst, krever en viss plass.

De romlige dimensjonene på de større folkebibliotekene gav altså en større frihet, som også har betydning for livskvalitet. Bibliotekaren påpekte videre at arrangementer, grupper og utlån av lokale til interesseorganisasjoner og hobbygrupper også tar plass, og tilføyde:

Så med en gang du kommer under en viss kvadratmeter, så blir jo det kjempevanskelig.

Et lite folkebibliotek kan altså ikke gi samme friheten til å velge hvordan man vil benytte det, men tilliten og den affektive tilknytningen til små og eldre folkebiblioteker, samt relasjonen mellom folkebibliotekbrukere og folkebibliotekansatte, kan imidlertid være mer betydelig.

En bibliotekleder fortalte om tidligere arbeidserfaring som bibliotekar på et landlig sted:

Ungene syntes det var kjemperart å ha en bibliotekar som ikke visste hva de het. Det kunne være unger som sa: «Du, jeg går hjem og spiser nå, jeg. Kommer snart tilbake, altså» eller «på lørdag kommer jeg ikke, for da skal jeg til tanta mi». De hadde et veldig sterkt sånn eierforhold til biblioteket.

Biblioteklederen hadde senere jobbet som bibliotekar i et litt mer urbant område, der hun opplevde at folk hadde mindre eierskap til lokalbiblioteket. Biblioteklederens erfaringer tilsa at tilliten og tilhørigheten kan være sterkere til folkebiblioteker på små steder. Samtidig mister man fort muligheten til å forsvinne i mengden, og bare være en folkebibliotekbruker blant andre folkebibliotekbrukere på små steder.

Analysen viste altså at små og store folkebiblioteker hadde forskjellige kvaliteter, samt at hvor de var plassert påvirket disse kvalitetene. Det var imidlertid kombinasjonen av små og store folkebiblioteker, og det at de er tilgjengelige for folk, som virket å størst betydning for livskvalitet.

Undertema 1.3: Affektiv tilknytning

Til tross ambivalens og usikkerhet knyttet til hva folkebibliotekene er i dag, folkebibliotekenes størrelse, og hvordan man egentlig skal oppføre seg der, belyser følgende sitater folkebibliotekbrukernes tilhørighet, affektive tilknytning og kjærlighet til folkebibliotekene:

Biblioteket er et helt must i et sosialt samfunn. Det må være, og det bør være såpass i nærheten at du kommer deg dit uten veldig mye pes og anstrengelser, så jeg tror veldig på lokale bibliotek.

Sitatet tolkes i den retning av folkebibliotekene er nødvendige institusjoner i velfungerende demokratier, og følgelig av betydning for menneskers livskvalitet.

*Jeg har så respekt for biblioteket som rom, nesten som en kirke liksom.
Bibliotekstroende.*

Dette tolkes som en veldig sterk tillit til folkebibliotekene. Samtidig tolkes det som at folkebibliotekbrukerens tilknytning til folkebibliotekene til en viss grad relaterer seg til ro og andektighet.

Jeg er veldig glad for at det finnes biblioteker. Jeg tenker på det hver gang jeg går inn på et bibliotek. Jeg blir varm og glad av å være på biblioteket.

Jeg har et virkelig hjerte for bibliotekene, jeg bare elsker det.

Dette illustrerer sterke affektive båndene til folkebibliotekene, og det de representerer.

Biblioteket er jo et tilbud som er åpent for alle, det er gratis, og det formidler viktige ting liksom. Jeg blir helt rørt av det jeg.

Dette tolkes som at folkebibliotekene bidrar til sosial samfølelse via meddelaktighet og medborgerskap, som videre er positive bidrag i et demokrati. Folkebibliotekene kan med sin universelle tilnærming bidra til kollektive og individuelle myndiggjøringsprosesser for mange.

Sitatene peker samlet i retning av at folkebibliotekene har betydning for både demokrati og livskvalitet, samtidig som nærheten, tilgjengeligheten, det at de er for alle og gratisprinsippet trekkes frem som avgjørende aspekter. Sitatene illustrerte også hvilken tillit og respekt

folkebibliotekbrukerne har overfor folkebibliotekene. Respekten og tilliten kan være knyttet til bestemte folkebibliotek, men kanskje først og fremst til folkebibliotek generelt.

6.2 Utvikling av tilknytning til folkebiblioteket

Forskningsspørsmål 2: Hvordan utvikles tilknytning til folkebiblioteket?

Både folkebibliotekbrukerne og de bibliotekansatte hadde mange interessante synspunkter, som kan knyttes til dette forskningsspørsmålet.

Tema 2: Tilknytning til det spesifikke versus det konseptuelle.

Utvikling av tilknytning til folkebibliotekene påvirkes ifølge folkebibliotekbrukerne av forskjellige faktorer. Folkebibliotekbrukerne hadde refleksjoner rundt hvordan man utviklet tilknytning til spesifikke folkebibliotek, og hva folkebibliotekets beliggenhet hadde å si for denne utviklingen. Samtidig hadde folkebibliotekbrukerne meninger om hvordan man kunne utvikle tilknytning til folkebiblioteket som konsept, og aktivitetene man forbinder med konseptet. Følgende sitat illustrerer dette:

Dattera mi føler imidlertid tilhørighet til bibliotek per se. Det er ikke et sted, det er det å gå på biblioteket. Det er selve handlingen som er identiteten, hvis du skjønner. Hun er veldig opptatt av at når vi kommer dit, så skal vi sette oss ned der og lese.

Dette tolkes som at forskningspersonens datter ikke bare har gjort seg direkte erfaringer av bestemte folkebibliotek, men at hun samtidig har dannet seg en forståelse av folkebibliotek som konsept, og knyttet dette til bestemte aktiviteter, som for eksempel å lese. Det kan være aktivitetene barnet forbinder med folkebibliotek som konsept, og ikke det bestemte folkebiblioteket, som er det viktigste for barnet.

Flere av de bibliotekansatte mente at det er allerede i barneårene at mange utvikler tilknytning til folkebibliotekene, noe følgende sitat fra en bibliotekleder illustrerer:

Vi har jo en sånn klokkeetro på at vi må få tak i unga. Jeg pleier å si gi unga bøker før idretten tar dem. Vi samarbeider jo både med barnehager og skoler, og har aktiviteter for barn på biblioteket. Det at vi allerede tidlig skaper den opplevelsen av at biblioteket er et allright sted å være. Det er lov å være her, det er ikke hysj, hysj, det er ikke noe strengt, og samtidig at det er knytta til opplevelse, at du kan være på biblioteket sammen med mange andre, som ikke er lik deg selv.

Sitatet viser hvordan barn tidlig får tillit og tilhørighet til folkebibliotekene på et spesifikt og konseptuelt nivå, samt andre mennesker man treffer på folkebiblioteket, som kan være forskjellige fra en selv. Dette kan på sikt både bidra til myndiggjøring og være et positivt demokratisk bidrag.

En av bibliotekarene mente også at barnas utvikling av tilknytning til biblioteket skjedde på tvers av sosioøkonomi:

Nå vil jeg jo si at biblioteket er i en sånn særstilling, fordi de aller fleste begynner jo hos oss nesten før de kan gå. De er her med foreldre, og det som er fint er det at uansett sosioøkonomisk bakgrunn så benytter man seg av biblioteket i en eller annen form virker det som. Spesielt barnefamilier, så de blir vant til oss, og vi er en sånn safe haven fra tidlig alder.

Sitatet illustrerer hvordan folkebibliotekene oppleves som et tillitsvekkende og trygt sted, som mange utvikler tilhørighet til på et tidlig tidspunkt i livet. Samtidig viser sitatet at barnefamilieene har frihet til å benytte folkebibliotekene på forskjellige måter.

Samlet viser dette at folkebibliotek, både som konsept og spesifikt sted, på et tidlig tidspunkt i livet blir en del av samfunnet og demokratiet man kjenner og tar del i. Dette virker å ha betydning for folks tillit og tilhørighet til folkebibliotekene, og i hvilken grad de benyttes som myndiggjørende settinger senere i livet, som videre har betydning for livskvalitet.

Tema 3: Det menneskelige aspekt i en digital tid

Folkebibliotekbrukerne belyste det menneskelige aspektet for å utvikle tilknytning til steder og folkebiblioteker. En bibliotekbruker påpekte at bibliotekarene spiller en nøkkelrolle:

For å utvikle tilhørighet til et bibliotek, så må det være i nærheten, på en eller annen måte. Det må være en del av et lokalmiljø på en måte. Fysisk nærhet, og at man kjenner igjen de som jobber der, kan snakke med dem, og at de har tid til det, og sånn. At de ikke uttrykker at de egentlig burde gjort noe annet.

Dette tolkes også som at bibliotekene bør være et tydelig sted i en større setting, samtidig som at bibliotekarene, og deres tilgjengelighet, tilfører stedet mening. Bibliotekbrukeren sa videre:

Jeg synes at man på de største bibliotekene blir mer overlatt til seg selv liksom, det er sånne selvbetjeningsbygg på en måte. Det er fint på mange måter det altså, men jeg synes det mangler tydelig tilstedeværelse av bibliotekarene.

Jeg er veldig glad i bibliotekarer. Jeg brukte biblioteket masse da jeg var liten, og fikk mye innspill fra bibliotekarer da jeg var barn.

Tilknytningen og tilliten til folkebibliotekene ser ut til å styrkes av tilstedeværelsen til bibliotekarer.

Flere bibliotekansatte bemerket det menneskelige behovet for anerkjennelse og det å bli sett. En bibliotekleder sa:

Jeg er jo veldig opptatt av møteplassfunksjonen da. Det er jo livskvalitet. Alle mennesker trenger å bli sett, og det å få et «hei» av noen er fint. Det kan du få på hvilken som helst butikk hvor folk har gått på smilekurs, men det er begrensa hvor lenge du kan oppholde deg der, og det vil koste penger. Så her kan du på en måte få lov å være, også kan du få lov å komme som den du er.

Dette tolkes i sammenheng med menneskers behov for tilhørighet til steder og andre mennesker, samt menneskers behov for frihet og at det finnes rom for å bare kunne være et sted.

En annen bibliotekleder påpekte at folkebibliotekene ikke bare er utlanssteder:

Biblioteket er ikke bare et hus med bøker, for da kunne vi jo bare latt det være selvbetjent. Da kunne vi jo bare låst opp døra, eller folk kunne låst seg inn selv og lånt og levert. Det er liksom alt det andre.

Biblioteklederen belyste videre viktigheten av bibliotekarenes kompetanse:

For hundre år siden var jobben å gjøre i stand bøker og sette dem på hylla. Da var jobben gjort. Også låne dem ut og sånn da. Også rydde dem på plass. Men når vi nå setter bøkene på hylla – det er da jobben starter! Så kompetansen hos bibliotekaren, den mener jeg er et veldig viktig virkemiddel.

Samtidig bemerket en bibliotekar at det kanskje også er behov for annen kompetanse, i tillegg til bibliotekarenes.

Samtlige bibliotekansatte påpekte betydningen av det relasjonelle. De bibliotekansatte fortalte at de hyppig møter mennesker som synes det er vanskelig å orientere seg på internett og i samfunnet. Dette omhandlet blant annet å sjekke digital postkasse og anskaffelse av digital identifikasjon. En bibliotekleder sa:

Det hadde vært fantastisk om vi hadde en egen ansatt som kunne bare hjelpe til med dataspørsmål. Vi ser at det er et kjempebehov i befolkningen, som ikke blir dekt noe annet sted enn hos oss.

Videre sa biblioteklederen:

Hjelp til innlogging, hjelp til utfylling av skjemaer, det har vi ikke noe kompetanse på. Hjelp til med utskrift av alle mulige rare offentlige løsninger, det er en evig runddans, og når de går til offentlige kontorer, så får dem jo bare beskjed om å dra på biblioteket, så det er rett og slett bare en samfunnsmangel, som vi står og demmer opp for.

Samtidig som folkebibliotekene demmer opp for en samfunnsmangel, var det tydelig at mange mennesker lærte, tilegnet seg kunnskaper og ferdigheter, og ble satt i stand til å ta kontroll over saker som angikk dem. De ble myndiggjort. Det at man kan låne datautstyr og andre ressurser på bibliotekene, ble videre beskrevet som demokratiserende av en bibliotekar.

En annen bibliotekleder sa:

Det å fylle ut et skjema på NAV sine nettsider kan være krevende hvis du ikke har noen til å hjelpe deg. Samfunnet setter store krav til at du skal fungere digitalt, også har vi egentlig satt lite inn på å hjelpe dem som synes det er vanskelig, og da blir livet vanskelig å mestre.

De forskjellige tingene bibliotekarene blir spurt om å hjelpe til med, illustrerer hvilken tillit mange har til bibliotekansatte. Det å be noen om hjelp til å lese opp helseopplysninger eller logge inn på nettbank kan tolkes som store tillitserklæringer. Samtidig illustreres et behov for ytterligere digital myndiggjøring i befolkningen.

En bibliotekleder beskrev erfaringer med å trolig være den eneste personen enkelte folkebibliotekbrukere snakket med i løpet av en dag:

Vi prøver å ha det litt framme i pannebrasken, at det er mulig vi prater med noen som ikke, og vi vet det og, at det er noen som ikke prater med noen andre enn oss, og da er det viktig å ha tid til den lille private, nei ikke private, men personlige praten, eh, men først og fremst så er det jo en faglig relasjon, hvor vi er for eksempel informasjonsarbeidere.

De samme erfaringene beskrev en bibliotekar:

Og for noen, så er vi de eneste de prater med i løpet av en dag, og det er sånn veldig viktig for dem, og da må vi sette av tid til det, så sant det ikke er kjøp.

En annen bibliotekleder sa følgende:

Vi kan jo ikke dokumentere det, men vi har erfaring med at det er en god del mennesker som sliter i hverdagen, som bruker biblioteket mye, og det er veldig viktig for dem.

Analysen indikerte at bibliotekansatte kunne være fortrolige medmennesker, som gav sosial støtte og anerkjennelse, og bidro til myndiggjøring. Det å bevare de menneskelige møtene mellom folkebibliotekansatte og folkebibliotekbrukere virker å være av stor betydning for livskvalitet. Samtidig påpekte en bibliotekleder at en grunn til at folkebibliotekansatte kan være så tilgjengelige og tilstedeværende for folkebibliotekbrukerne, er at mange folkebibliotek har effektivisert rutineoppgaver ved hjelp av automatisering og selvbetjening.

Tema 4: Bøkenes betydning

For bibliotekbrukerne var det ikke bare bibliotekarene som var av stor betydning, men også bøkene og lesingen. Folkebibliotekbrukerne anså dette som en essensiell del av folkebibliotekene. En av folkebibliotekbrukerne beskrev hvordan hun hadde hatt en overgang fra å lese Donald Duck til å lese Dostovjevskij på folkebiblioteket i sine ungdomsår, etter at en bibliotekar hadde sagt at den russiske forfatteren var for vanskelig for henne. Den samme bibliotekbrukeren sa at kunnskap er den viktigste grunnen til at hun besøker folkebibliotekene, og sa videre:

Fordi jeg vil hele tiden i ferd meg å danne meg et verdensbilde, og det er folkebiblioteket nødvendig for.

En annen folkebibliotekbruker beskrev drømmebiblioteket sitt slik:

Det er kanskje ikke så mye med hvordan det ser ut, men hva som er der. Det er et stort utvalg av bøker da, det synes jeg liksom er hovedpoenget med et bibliotek.

Videre sa han:

Jeg har jo fått med meg at de reduserer bokutvalget, altså de kasserer i stor skala, og det synes jeg er dumt. Jeg skjønner det er grenser for hvor mye man har plass til og

sånn, men i den grad man prioriterer andre ting, og det går på bekostning av bøkene, så synes jeg det er dumt. Jeg vil heller si behold mer.

Den samme folkebibliotekbrukeren var opptatt av at folkebibliotekene ikke bare skulle tilby den vanlige og generelle litteraturen, men at de også måtte gi tilgang til det smalere og mer særegne.

Alltid når jeg skal ha noe spesielt, så drar jeg på biblioteket, og da er det jo viktig at de har det spesielle, ikke bare det generelle og vanlige.

En annen folkebibliotekbruker uttrykte hvordan interessen for bøker og litteratur utviklet seg på biblioteker:

Jeg har vært bokleser hele livet. Jeg kommer ikke fra en boklesende familie. Jeg ble introdusert for boklesing ved å gå på bibliotek og bli undervist i litteratur på skolen.

Folkebibliotekbrukernes ønsker om bredde i litteraturutvalget kan sees på som et behov for frihet til å velge hva man vil lese, og hva man finner interessant. Det kan også sees som en forventning om at folkebibliotekene stiller ut et bredt utvalg bøker for å fremme opplysning, utdanning, læring og myndiggjøring. Bøkene kan gi muligheter, kunnskap, ferdigheter, økt forståelse og et bredere perspektiv. En bibliotekleder fortalte at folkebibliotekene skulle fremme menneskelig utvikling, og at folkeopplysningstanken hadde kommet litt tilbake igjen. Biblioteklederen påpekte videre at:

Jeg tror folkebiblioteket som et sted for å bygge egen kompetanse og ny kunnskap, vil ha større betydning i tiden fremover. Et sted du kan få fri og uhindra tilgang til kunnskapskilder. Det jo ikke alt du finner når du sitter på nettet hjemme. Mye ligger jo bak lås og slå.

Samtidig påpekte en annen bibliotekleder at:

Du kan lese avisa gratis, du kan låne bøker gratis, du kan lære om ting som du fant ut i går at det har jeg lyst til å vite noe mer om. Den kunnskapen kan du få av biblioteket.

Videre fortalte biblioteklederen at man på folkebibliotekene kan komme over kunnskap og informasjon, som man ikke visste at man trengte før man fant det.

Sitatene belyser hvordan bøkene, kunnskapskildene og folkebibliotekenes ressurser kan understøtte myndiggjøringsprosesser, og være et viktig demokratisk bidrag. Ønskene om bredde i bokutvalget kan også tolkes som at bøkene i seg selv er en viktig del av tilknytningen

og tilhørigheten til folkebiblioteket. Bøkene sees følgelig som en del av settingen, som har stor betydning for folks livskvalitet.

6.3 Hvordan bibliotekarer kan legge til rette

Forskningsspørsmål 3: Hvordan kan bibliotekarer legge til rette for å gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer livskvalitet?

Tema 5: Tillit og inkludering

Flere av de bibliotekansatte var meget bevisste på at folkebiblioteket er for alle, og derfor må utvikles slik at alle kan delta:

Jeg tenker at vi som bibliotekarer eller ansatte har en veldig stor oppgave i å møte alle på lik måte, enten du kommer med fillete bukser eller du kommer med dress, og enten du er sånn eller sånn, så skal alle bli tatt imot på samme grunnlaget, og det at vi lager ulike arenaer, ulike arrangement, sånn at alle folk føler seg velkommen, enten det er et lekehus oppe i barneavdelingen, eller det er en sofa i voksenavselingen, eller det er et sceneområde, eller et spillsted eller studierom for eksempel, at det skal være for alle da.

Sitatet illustrerer hvordan bibliotekansatte er bevisst på å møte folk likt, og bidra med å skape valgfrihet rundt hvordan folkebiblioteket kan benyttes.

En bibliotekleder belyste det slik:

Det er ingen som setter krav til deg, du må ikke kjøpe noe. Vi sier ikke at: «Nå har du vært her litt lenge, nå må du kanskje gå». Så lenge du oppfører deg pent, så får du være i helt fred. Du blir behandla på akkurat samme vis om du er Kong Salomo eller Jørgen Hattemaker da, for å si det på den måten. Du får akkurat samme service, du må forholde deg til akkurat de samme reglene. Det tror jeg oppleves som veldig, veldig allright.

Mens en annen bibliotekleder sa:

Du får komme som den du er, og du kan få lov å være den personen, uten at noen egentlig stiller spørsmål ved det, så lenge du oppfører deg sånn noenlunde okey.

Dette viser at man på folkebiblioteket har friheten til bare å være. Uforpliktende og gratis. Samtidig er det er konvensjoner å forholde seg til, noe en bibliotekar belyste:

Om du er hjemløs eller bruker mesteparten av tida på å sitte på utsiden her og tigge, om du er asylsøker, om du er arbeidsledig, om du er narkoman, eller alkoholiker for den saks skyld, så vet alle at her er du velkommen, så lenge du oppfører deg.

En annen bibliotekar påpekte at alle møtes likt, men at bibliotekarene så seg nødt til å si ifra hvis noen drakk alkohol eller hadde utagerende adferd.

Folkebibliotekbrukerne var også opptatt av at folkebibliotekene er for alle og benyttes av mange, og at man derfor kan treffe mennesker som både er like og ulike en selv:

På biblioteket har jeg følelsen av at jeg kan få kunnskaper og lese om andres holdninger til de samme spørsmål som jeg er opptatt av.

Dette kan tolkes som at bibliotekbrukeren forventer å få utvidet sine perspektiver og forståelseshorisont på folkebiblioteket.

Det er viktig at biblioteket er tilpasset til folk i alle generasjoner. Bare se her. Det er alle mulige folk her.

Dette kan tolkes som at det at folkebiblioteket er for og brukes av alle er essensielt.

Bare det at biblioteket er der, at det er åpent, og at det er åpent for alle, gir i seg selv en mulighet for at mennesker kan møtes. I prinsippet kan jo alle møtes der.

Jeg opplever at biblioteket er en sånn ufarlig plass. Jeg tror det et sted som lett kan være døråpner da, til å bli kjent med folk.

Dette viser hvordan folkebiblioteket er et trygt sted, som gir rom for møter mellom mennesker. Sitatene kan imidlertid tolkes som at folkebibliotekbrukerne ikke selv hadde erfaringer med eller ønsket å stifte nye bekjentskaper på biblioteket, men at de så mulighetene og andres behov for det.

Flere av de bibliotekansatte belyste videre hvordan de kunne skape gode relasjoner til folkebibliotekbrukerne:

Jeg tror de fleste som jobber her, eller på biblioteket generelt, er flinke til å prate med mennesker og møte dem, og det er viktig. Så jeg har veldig stor tro på det der med relasjoner. Ikke bare det der praktiske å få en bok, eller et spill eller være på et arrangement, men få til noe av det litt rundt og.

Det var også gjennomgående i intervjuene at de bibliotekansatte hadde en viktig rolle i å tilrettelegge for at folk følte seg sett og anerkjent, samt at folkebibliotekene oppleves som terskelfrie og inkluderende steder.

En folkebibliotekbruker uttrykte følgende:

Jeg opplever at man kjenner seg velkommen på biblioteket. Det er lagt til rette for at du skal komme dit, og ingen spør «jaha, hva gjør du her?».

Sitatet illustrerer hvordan folkebibliotekbrukeren opplever at folkebiblioteket gir en følelse av tilhørighet, og samtidig frihet til å bare være der, uten å måtte oppgi noen begrunnelse eller betale noe for det. Det at folkebibliotekene er for alle, og benyttes av forskjellige mennesker, gjør også at vi eksponeres for hverandre på tvers av sosiale, kulturelle og økonomiske forskjeller. Dette kan videre gi økt tillit mellom mennesker, som videre har demokratiske implikasjoner og betydning for folks livskvalitet.

For me libraries represent a serendipity of learning. (Smith, 2015, s. 167)

7 Diskusjon

Formålet med studien har vært å få mer kunnskap om hvordan folkebiblioteker kan forstås som en setting med betydning for menneskers livskvalitet. Oppmerksomheten har vært særlig rettet mot livskvalitetsaspektene tillit, tilhørighet, frihet og myndiggjøring. I dette kapitlet vil resultatene diskuteres opp mot tidligere forskning, helsefremmende arbeid og det teoretiske perspektivet, for å besvare oppgavens problemstilling.

7.1 Oppsummering av resultater

7.1.1 Det tradisjonelle og stille biblioteket versus biblioteket som møteplass

Resultatene fra analysen tyder på at folkebibliotekbrukerne er ambivalente i sin forståelse av hva folkebiblioteket er i dag. På den ene siden ble folkebibliotekene sett på som stille steder. På den andre siden er folkebibliotekene sosiale møteplasser. Behovene, ønskene og forventningene var ulike, og belyser at folkebibliotekene har betydning for menneskers livskvalitet på forskjellige måter.

7.1.2 Lite og gammelt versus stort og nytt

Analysen viste på den ene siden at større folkebiblioteker gir økt frihet. På den andre siden viste analysen at man kan utvikle sterkere tilknytning til små folkebibliotek. På de små folkebibliotekene møter man ofte de samme menneskene, men man kan ikke forsvinne i mengden. Hvorvidt folkebibliotekene lå i en by eller mer landlig til var også av betydning. At man har folkebiblioteker i forskjellige størrelser, som er tilgjengelige for folk, virket å ha betydning for folks livskvalitet.

7.1.3 Affektiv tilknytning

Folkebibliotekbrukerne beskrev en sterk affektiv tilknytning til folkebibliotekene. Tilgjengeligheten og gratisprinsippet virket å ha stor betydning for folks livskvalitet. Folkebibliotekbrukerne uttrykte også tillit og respekt for folkebibliotekene, og forbandt dem med myndiggjøringsprosesser.

7.1.4 Spesifikke og konseptuelle

Analysen viste at tilknytningen til folkebibliotek ofte begynner i barneårene, ved at man utvikler tillit og tilhørighet til spesifikke folkebiblioteker, eller til aktiviteter man relaterer til folkebibliotek som konsept. Dette påvirker folkebibliotekenes betydning for livskvalitet, og hvorvidt myndiggjøringsprosesser finner sted der senere i livet.

7.1.5 Menneskelig aspekt i digital tid

Analysen viste at de menneskelige møtene som finner sted på folkebibliotekene, har stor betydning for livskvalitet. Folkebibliotekbrukerne beskrev ønsker om tilstedeværende bibliotekarer, mens de bibliotekansatte påpekte viktigheten av de personlige samtalene. Analysen viste at bibliotekansatte kan fungere som fortrolige medmennesker, som bidrar til sosial støtte og myndiggjøring. De bibliotekansatte hjalp også hyppig til med datarelaterte spørsmål.

7.1.6 Bøker

Både folkebibliotekbrukere og bibliotekansatte var opptatt av bøkene, og at folkebibliotekene fremmer utvikling av kompetanse, kunnskap og ferdigheter gjennom tilgang på kunnskapskilder. Tilgang på bøker og kunnskapskilder sees i sammenheng med rettferdighet, myndiggjøring, læring og utvikling. Bøkene hadde også betydning for opplevelsen av tilhørighet og tillit til folkebibliotekene. Dette har betydning for livskvalitet.

7.1.7 For alle

Analysen belyste en sterk bevissthet rundt det at folkebibliotekene er for alle, samtidig som det finnes regler, normer og konvensjoner man bør følge, som igjen påvirker betydningen folkebibliotekene som setting har for livskvalitet.

7.2 Resultater som samsvarer med tidligere forskning

Resultatene samsvarte i stor grad med tidligere forskning på feltet. Chow og Tian (2019) fant at folkebibliotekene har legitimitet og relevans som ankerinstitusjoner i komplekse samfunn, og jeg fant at tilknytningen folkebibliotekbrukerne hadde til folkebibliotekene, samt historiene om mangfoldet av mennesker som benytter folkebibliotekene, støtter deres funn. Brewster

(2014) viste at folkebiblioteker er trygge og kjente steder, som kan bidra til myndiggjøringsprosesser, og jeg fant at folkebibliotekene er steder folk føler tilhørighet til, som bidrar til frihet, myndiggjøring og livskvalitet. Yoshida (2013, 2016, 2021) og Goulding (2013) fant at folkebibliotekene hadde betydning for myndiggjøring av individer og samfunn, autonomi, deltagelse, selvrealisering, livslang læring og sosial kapital, noe mine funn støtter. Audunson et al. (2019a) fant at legitimeringsgrunnen for folkebibliotekene ikke nødvendigvis er relatert til folkebiblioteket som møteplass og sted for debatt, men like mye en tradisjonell forståelse. Jeg fant at både folkebibliotekbrukere og bibliotekansatte ønsker å holde fast ved visse tradisjonelle aspekter ved folkebibliotekene. Vårheim et al. (2020) fant at folkebibliotekene fortsatt er preget av fysisk bruk, noe mine funn også indikerer. Hvenegaards (2016) poeng om at tradisjonelle bibliotekaktiviteter er noe vanskelig å kombinere med deltagende aktiviteter, er noe jeg også fant, og da særlig på små folkebiblioteker.

Fagerlid (2020) fant at det forekommer forskjellige former for demokratisk sameksistens mellom fremmede på folkebibliotekene, som gjør folk oppmerksomme på forskjeller og forskjellige behov, men også det fellesmenneskelige. Fagerlid (2020) fant også at sameksistensen på folkebiblioteket ofte kan bestå av nonverbal kommunikasjon. Disse funnene samsvarer godt med mine funn. Hvenegaard Rasmussen et al. (2011) viste at folkebibliotekene er flerfunksjonelle og inkluderende, noe mine funn også støtter. Audunson et al. (2019) og Skot-Hansen et al. (2013) fant henholdsvis at digital teknologi kan medføre nye skillelinjer, og at folkebibliotekene kan adressere sosioøkonomiske problemstillinger. Dette samsvarer med det jeg fant angående folks behov for datahjelp, og bibliotekarenes adressering av dette. Det de bibliotekansatte fortalte samsvarte også med det Fagerlid (2016) skriver om at mennesker utenfor skole- og arbeidsliv bruker folkebibliotekene. Videre samsvarte mine funn med annen forskning, som viser at folkebibliotekene bidrar til mangfold, og er veikryss der forskjellige kulturer og livssfærer møtes og blandes (Aabø, 2011, Fagerlid, 2016, Skot-Hansen et al., 2013). Funnene mine støtter også andres funn om at forskjellige menneskers samtidige erfaringer, og det at man eksponeres for hverandre, ser ut til å ha sammenheng med tillit, samt utfordrer skillet mellom fremmed og bekjent (Aabø et al., 2010; Vårheim, 2014; Fagerlid, 2016). En av folkebibliotekbrukerne som ble intervjuet, beskrev folkebibliotekene som et arbeidskontor og som et sted som gav struktur, noe som samsvarer med Aabø og Audunson (2012) og Aabø et al. (2010) sine funn.

Anderson (2017) fant at mennesker opplever folkebiblioteket som ulikt og trives med forskjellige aspekter ved bibliotekene, som videre gjør at det bør tilrettelegges for forskjellige

ønsker, behov og forventninger. Jeg fant også at mennesker trives med forskjellige aspekter. Folkebibliotekbrukernes affektive bånd til folkebibliotekene virket videre å ha betydning for deres livskvalitet, og samsvarte følgelig med flere av studiene om livskvalitet og stedstilknytning (Ogunseitans, 2005; Manzo, 2003; Junot et al., 2018).

7.3 Resultater som motstrider tidligere forskning

Aabø et al. (2010) fant at folkebibliotekene kan anses som tredjesteder. Et tredjested er blant annet et sted der forskjellige mennesker deler erfaringer og bedriver meningsutveksling (Oldenburg, 1999). Mine funn indikerer at den menneskelige kontakten mellom folkebibliotekbrukerne og bibliotekarer ble ansett som svært viktig, men samtaler mellom folkebibliotekbrukere som ikke kjente hverandre ifra tidligere, ble i liten grad beskrevet av folkebibliotekbrukerne. Det virket som at folkebibliotekbrukerne var på folkebiblioteket mest alene eller med mennesker de allerede kjente godt. De fleste folkebibliotekansatte fortalte derimot at folkebibliotekene fungerer som møteplasser og tredjesteder. Flere bibliotekansatte beskrev også hyppige møter mellom forskjellige mennesker, som ofte ikke kjente hverandre fra før. Det folkebibliotekansatte og forskjellige folkebibliotekbrukere fortalte, var altså noe sprikende, og mine funn er derfor kun delvis motstridende med Aabø et al. (2010) sine funn. Fagerlid (2020) fant at folkebibliotekbrukere vel så mye søker anerkjennelse, gjenkjennelse og felleskap. Dette samsvarer med det de bibliotekansatte fortalte meg. For to av bibliotekbrukerne var derimot kunnskap og informasjon vel så viktig.

7.4 Funnene i lys av helsefremmende arbeid

7.4.1 Livskvalitet som bivirkning

Folkebibliotekene skal ifølge folkebibliotekloven (1985) fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon. Videre skal de også være uavhengige møteplasser og arenaer for offentlig samtale og debatt (folkebibliotekloven, 1985, § 1). Samtidig gir folkebibliotekene *rom* for myndiggjøring, tillit og livskvalitet, ved at mennesker skaper seg støttende miljøer, både for seg selv og i felleskap med sine medborgere, samt utvikler personlige ferdigheter, som følgelig er tråd med to av handlingsområdene fra Ottawa-charteret (WHO, 1986).

Livskvalitet kan sees som en positiv bivirkning, men det er ikke det å skape livskvalitet som er hovedformålet med folkebiblioteket, noe det heller ikke skal være. Dette er i tråd med settingstilnærmingen (Scriven & Hodgins, 2012). Funnene indikerer at folkebibliotekene

bidrar til universell inkludering og bedre livsbetingelser. De ser ut til å være settinger der man kan oppleve å være en del av noe meningsfullt, både i nuet og i en større sammenheng. De bidrar til tilhørighet og tillit, men også til personlig og kollektiv myndiggjøring, som videre har betydning for en positiv samfunnsutvikling. Folkebibliotekene ser de ut til å være settinger der mennesker bedriver meningsfulle, hverdagslige aktiviteter. Funnene tyder videre på at folkebibliotekene kan være settinger der mange får tilfredsstilt grunnleggende psykososiale og kulturelle behov, noe Rønningen (2015) påpeker er avgjørende i lokalt utviklingsarbeid. Folkebibliotekbrukerne leste bøker og aviser, søkte informasjon, tilegnet seg kunnskap, utvidet sine perspektiver, bedrev fritids-, arbeids- og familierelaterte aktiviteter, deltok på arrangementer, og hadde sosial kontakt med bibliotekansatte. Videre bedrev de disse meningsfulle, og ofte målrettede, aktivitetene side om side med andre bibliotekbrukere, som de ikke nødvendigvis snakket eller samhandlet direkte med, men likevel hadde en gjensidig høflig, respektfull og anerkjennende adferd overfor. Høflighet og hverdagslige interaksjoner mellom mennesker som ikke kjenner hverandre så godt, har ifølge Sandstrom og Dunn (2014) positiv innvirkning på menneskers emosjonelle og sosiale velvære, samt menneskers opplevelse av å høre til. Videre øker tilliten og den sosiale samhørigheten når mennesker med forskjellige verdier har treffpunkter og samhandlingspunkter (Mintchev & Moore, 2018; Sturgis, Brunton-Smith, Kuha & Jackson, 2013) Samfunnsborgere med hyppig kontakt med andre i et mangfoldig nabolag har også større tillit til folk generelt, inkludert til folk de ikke kjenner (Stolle, Soroka & Johnston, 2008).

7.4.2 Tillit og sosial kapital

Funne viste, i likhet med det blant annet Vårheim (2014) og Aabø et al. (2010) har funnet tidligere, at folkebibliotekene har betydning for tillit og sosial kapital. Green et al. (2015) belyser at tillit og sosial kapital har betydning for livskvalitet. Fukuyama (2000) bemerker at sosial kapital likevel kan ha negative virkninger. En gruppe med felles verdier kan utvikle en sterk indre samhørighet via fiendtlighet. Gruppen oppnår følgelig sosial kapital på bekostning av det større samfunnet de er en del av (Fukuyama, 2000, s. 4). Sosial kapital kan altså sees i sammenheng med sosial ekskludering, som er negativt for folks livskvalitet. Det jeg fant indikerer imidlertid at folkebibliotekene bidrar til en type god sosial kapital, som virker positivt på livskvalitet, blant annet fordi folkebibliotekene er inkluderende og for alle, og fordi forskjellige former for sosial støtte og myndiggjøring finner sted der. Funnene trekker i retning av at det på folkebibliotekene skapes sosial kapital som brer om seg, og som går

utenfor hvert enkelt folkebibliotek og folkebibliotek som konsept. Dette er det Fukuyama (2000) beskriver som en radius av tillit. Folkebibliotekene kan bidra til det Putnam (2000) beskriver som en utvidelse av selvet, ved at folkebibliotekbrukernes, og følgelig innbyggernes, opplevelse av seg selv utvides, ved at «jeg» blir en del av «vi». Dette har relevans for livskvalitet og helsefremmende arbeid.

7.4.3 Rollene og spenningene

Innen helsefremmende arbeid og settingstilnærmingen bør man ta hensyn til normene, verdiene og forventningene til og i settingen man jobber med (Scriven & Hodgins, 2012). Funnene antyder at det er flere spenninger mellom forskjellige forventninger til folkebiblioteket. Spenningene mellom konservative og tradisjonelle forventninger versus forventninger om at folkebiblioteket fungerer som et torg, ble særlig tydelige. Disse spenningene kan imidlertid være livskvalitetsfremmende, ettersom de gjør oss oppmerksomme på hverandre, slik at vi ikke lenger er likegyldige. Folkebibliotekene er videre settinger hvor de fleste har den samme rollen som folkebibliotekbruker, mens noen har rollen som bibliotekansatt. Funnene tydet på at de bibliotekansatte er avgjørende for aspekter som tilknytning, tillit, inkludering, sosiale relasjoner, anerkjennelse og forskjellige former for myndiggjøring og sosial støtte. Samtidig belyste funnene at bibliotekansattes handlingsrom interagerer med de strukturelle rammene det er en del av.

7.4.4 Oppdragelse versus myndiggjøring

Både folkebibliotekpolitikken, folkehelsepolitikken og folkeopplysningsarbeidet har tidligere vært paternalistisk (Byberg & Frisvold, 2001, s. 82; Ulvestad, 2015, s. 104). Folkebibliotekpolitikken bar i begynnelsen av det tjuende århundre preg av at myndighetene visste best hvilke bøker folk trengte, og sterk innflytelse fra sentrale myndigheter ble opprettholdt frem til bibliotekloven av 1985 (Byberg & Frisvold, 2001, s. 82; folkebibliotekloven, 1985). Folkehelsearbeidet har også i tidligere vært preget av at ekspertene besitter kunnskapen, og at allmuen må opplyses og oppdras, for å oppnå utvikling og framgang (Ulvestad, 2015, s. 104). Folkeopplysningen har i stor grad vært preget av et syn om at ivaretagelse av felleskapet skjer gjennom opprettholdelse av et minimum av likhet (Ulvestad, 2015, s. 106). Slike syn eksisterer fortsatt i dag, men folkeopplysningen har med årene tydelig bevegde seg fra paternalisme, oppdragelse, opplysning og monolog, og over til myndiggjøring, frihet, autonomi, dialog og maktoverføring (Byberg & Frisvold, 2001;

Mittelmark, 2015). Det jeg fant, peker utvilsomt i retning av folk ønsker sistnevnte, ved at de for eksempel ønsker å bruke folkebibliotekene slik de selv vil og ta selvstendige avgjørelser angående hva de vil lese. Samtidig peker funnene i retning av folkebibliotekbrukerne verdsetter folkebibliotekenes oppdragende rolle. Mange bibliotekansatte sa også at det går en grense for hvilken adferd som ikke sømmer seg på et folkebibliotek. Man må til en viss grad oppføre seg. For å nyansere, så ønsker ingen paternalistisk styring og kontrollering, men funnene kan likevel sees i lys av at folkebibliotekene fortsatt har en oppdragende funksjon. Ikke oppdragende i den forstand at vi skal unngå annerledeshet, men i den forstand at vi skal eksponeres for hverandres annerledeshet på en høflig måte. Som Fagerlid (2016) også fant, så er folkebibliotekenes oppdragende rolle fortsatt tydelig. I likhet med Fagerlids (2016) observasjoner så viser også mine funn at man bør ha en viss grad av respekt for hverandre og felleskapet. Funnene indikerer også, i likhet med Fagerlids (2016), at man på folkebibliotekene kan oppleve trygghet, høflighet og gjensidig respekt. Det er et *sted* der alle er velkomne, så lenge *romslige*, men tydelige, normer blir fulgt (Fagerlid, 2016, s. 113). Folkebibliotekenes velmenende oppdragelse, som skapes av folkebibliotekbrukerne og de folkebibliotekansatte, men også de som har tillagt folkebibliotekene mening tidligere, frarøver i liten grad frihet og autonomi, men gir bevegelige rammer og normer for oppførsel på folkebibliotekene. Dette har betydning for livskvalitet, ettersom man, som Fagerlid (2016) påpeker, kanskje til en viss grad har behov for *stedlige* kontekster med sosiale spilleregler. At man må tilpasse seg sine medmennesker, kan innskrenke friheten og mulighetsrommet, men samtidig skape tilhørighet og tillit. Samtidig kan det nettopp være den gjensidige tilliten som gjør at både enkeltpersoner og et felleskap blir myndiggjort. Dette viser igjen hvordan vi både har behov for *sted* og *rom*, samtidig som begrepene overlapper, påvirker og vikler seg inn i hverandre.

7.5 Funnene i lys av det teoretiske perspektivet

Funnene vil videre drøftes i lys av det teoretiske perspektivet.

7.5.1 Settinger med både steder og rom

Studien fant at folkebiblioteker er settinger, som ser ut til å inneha både *steder* og *rom*, som er avhengige av, belyser og infiltrerer hverandre. Dette vil si at folkebibliotekene innehar det stabile, trygge, fortid og nåtid, men også det spennende, nye, og fremtidige, som inviterer til handling og deltagelse (Tuan, 1975, 1977). Folkebibliotekene innehar følgelig *steder* man kan

tillegge mening, og føle tilhørighet og tillit til, men også *rom* for frihet, myndiggjøring og muligheter for utvikling. Mennesker har ifølge Tuan (1977) behov for både *sted* og *rom*, og følgelig er dette avgjørende for folkebibliotekenes betydning for folks livskvalitet. Både tryggheten og friheten funnene indikerer at folkebibliotekene gir, er eksempelvis nødvendige for å kunne understøtte og kombinere forskjellige strategier og handlingsområder fra Ottawa-charteret. Funnene indikerte, som Tuan (1977) beskriver, at det er friheten og *mulighetsrommet* som gjør en oppmerksom på den affektive *stedstilknytningen*, tryggheten og stabiliteten, og vice versa. Funnene antydte videre at man på folkebibliotekene kan finne den balansen mellom å trekke seg tilbake, og strekke seg ut mot andre, som Adams (2017) beskriver. Samtidig antydte funnene at man på folkebiblioteket kan få bekreftet seg selv gjennom å være alene, slik Adams (2017) skriver at man har behov for, men også at det er gjennom tilknytningen til og samtidigheten med andre mennesker at man virkelig får bekreftet seg selv. Folkebibliotekene som settinger kan altså gi både trygghet og ly (*sted*), men også åpenhet og muligheter for å bli kjent med det ukjente (*rom*). Man kan altså gjøre *rom* til *sted*.

7.5.2 Rom på bekostning av sted, og vice versa

Resultatene ledet til et spørsmål angående hvorvidt noens frihet (*rom*) kan gå på bekostning av andres tillit og tilhørighet (*sted*), og vice versa. Gir man noen for mye frihet og *handlingsrom*, kan dette kollidere med andres trygghet og tilknytning til *stedet*. Samtidig kan normative meninger som blir tillagt *stedene* (folkebibliotekene) stå i veien for andres *rom* for å delta, utfolde seg og komme i kontakt med andre mennesker. Resultatene indikerte at folkebibliotekenes balanse mellom *rom* og *sted* har betydning for folks livskvalitet. Funnene viste at tilliten kan svekkes hvis folkebibliotekene kommer ut av denne balansen, ved at noen gis for mye *rom*, eller at andre gis for mye rett til å tillegge *stedet* mening. Dette må sees i sammenheng med myndiggjøring og fordeling av makt. Det må også sees i sammenheng med det Fagerlid (2020) beskriver som en dikotomi og balansering mellom individuelle behov og felleskapets beste. Samtidig indikerte funnene at en viss grad av ubalanse, uoverensstemmelse og spenning kan gjøre at vi blir oppmerksomme på hverandre, og ikke forholder oss likegyldige til hverandre. Et *sted* består ifølge Cresswell (2004) aldri av enkle og unike identiteter, men er alltid fulle av indre konflikter, og folkebibliotekene virker ikke å være noe unntak. Intervjuene med folkebibliotekarene viste at det er viktig å ha takhøyde for å få frem spenningen mellom forskjeller og motsetninger.

7.5.3 Stabile og fremtidsrettede

Funnene indikerte at folkebibliotekene bør være påpasselige med å ikke bli for moderne, fremtidsrettet og forandret (*rom*) på bekostning av det trygge og stabile (*sted*), ettersom dette kan få innvirkninger på menneskers affektive relasjon til folkebibliotekene. Folkebibliotekene må som ankerinstitusjoner ha *steder* som er forankret og står stille, samtidig som de må ha *rom* til å bevege seg i takt med og tilpasse seg samfunnet. De kan imidlertid ikke være alt mulig, og de må ikke miste seg selv. Resultatene indikerte at bibliotekarene, bøkene, gratisprinsippet og det at folkebibliotekene er for alle, er viktige ankere for folkebibliotekene. Dette kan fungere som konservative og tradisjonelle fotfester, som folkebibliotekene bør stå fast ved, ettersom disse aspektene virket avgjørende for bibliotekbrukernes tillit og affektive bånd (*topophilia*) til folkebibliotekene. De fungerte som stabile rammer, som gjorde folkebibliotekene til *steder*, men den største verdien lå i at disse ankrene, fotfestene og rammene virket å være forutsetninger for gode samspill, utvikling, frihet, myndiggjøring og mulighetsrom. De virket videre avgjørende for betydningen folkebibliotekene har for folks livskvalitet.

7.5.4 Boka og bibliotekaren

Funnene om bøkens betydning trenger ikke kun relateres til folkebibliotekbrukernes tilknytning til folkebibliotekene som *steder*, men kan også knyttes til at det er *rom* for læring, utvikling, sannhetssøken, fri meningsdannelse og myndiggjøring. Det at en av folkebibliotekbrukerne gikk fra å lese Donald Duck til å lese Dostojevskij, kan sees i sammenheng med dette. Det kan videre sees i sammenheng med Roald Dahls (1988) fortelling om Matilda. Hverken i fortellingen om Matilda eller i folkebibliotekbrukerens tilfelle var det imidlertid kun boka som bidro til myndiggjøring og mestring, men også bibliotekarene, som veiledet henholdsvis Matilda og folkebibliotekbrukeren til litteraturen. Som Tveit (2019) påpeker, så var Matilda, i likhet med folkebibliotekbrukeren jeg intervjuet, i utgangspunktet fri til å velge litteratur på egenhånd, men ettersom Matilda lurte på hva hun skulle lese, men ikke kjente til hva som fantes, endte det med at bibliotekaren formidlet bestemte bøker. Videre viser fortellingen om Matilda at mennesker ikke kun har behov for frihet, men også tilhørighet, tillit og omsorg, noe Matilda fikk hos bibliotekaren, fru Phelps, og ikke minst hos læreren, frøken Honey. Dette kan relateres til at det var flere av folkebibliotekbrukerne de bibliotekansatte fortalte om, som hadde behov for å bli sett, anerkjent og snakket med. I historien om Matilda var det litteraturen i kombinasjon med tillit

til og sosial støtte fra medmennesker som bidro til at Matilda brøt med konvensjoner, benyttet sine ressurser, og sto opp mot urettferdig maktutøvelse og tilsynelatende fastlåste strukturer. Hun tok med dette kontroll over eget liv, men gjorde også så medelever og frøken Honey kunne få makt over sine liv (Dahl, 1988; Tveit, 2019).

7.5.5 Ambivalensen

Det at folkebibliotekbrukerne ønsket at folkebibliotekene skulle være *steder* med en viss grad av gjenkjennelighet, kan henge sammen med folkebibliotekenes lange historie. Samtidig var det mye positivitet å spore i tilknytning til endringer av folkebibliotekenes rolle samfunnet de siste årene, og ikke minst til folkebibliotekenes fremtid (*rom*). Folkebibliotekbrukernes holdninger til hvorvidt folkebibliotekene er settinger hvor man kan initiere til sosial kontakt med andre, var noe ambivalente, men menneskelige erfaringer er ifølge Tuan (1977) ofte det. Videre virket det som at meningene forskningspersonene tilla folkebibliotekene, og kjennskapen de hadde til settingen, var påvirket av egne opplevelser, men også andres fortellinger. Man kan tolke folkebibliotekbrukerne slik at de både ønsket at folkebibliotekene skulle være en møteplass med mulighetsrom, samtidig som at de ønsket at folkebibliotekene skulle være det trygge og rolige *stedet* det alltid hadde vært, hvor man kunne trekke seg tilbake. De forskjellige ønskene og behovene, som ofte var motstridende, gled tidvis over i hverandre, slik som Tuan (1977) og Adams (2017) skriver at komplekse menneskelige erfaringer ofte kan gjøre. Enkelte av folkebibliotekbrukerne var mer opptatt av møteplassfunksjonen, mens andre var mer opptatt av det tradisjonelle. Alle var imidlertid til en viss grad ambivalente knyttet til hva de mente folkebibliotekene er, hva de ønsker at folkebibliotekene skal være, og hvordan folkebibliotekene har betydning for menneskers livskvalitet. Dette belyser at folkebibliotekene ikke bare må ivareta en balanse mellom *rom* og *sted* for å tilrettelegge for forskjellige mennesker. De må også finne denne balansen for dekke forskjellige og sammensatte behov enkeltmennesker har. Det at folk får dekt sine behov, som ifølge Tuan (1977) ofte er sammensatte, har ifølge Nutbeam (1998) betydning for livskvalitet.

7.5.6 Affektive bånd

Folkebibliotekbrukernes hadde generelt sterke affektive bånd (*topophilia*) knyttet til folkebibliotekene. Folkebibliotekbrukernes affektive tilknytning til folkebibliotekene kan tenkes å ha blitt ekstra tydelig ettersom intervjuene ble gjort etter at folkebibliotekene hadde

vært stengt ned en gang i forbindelse med korona-pandemien. Hvorvidt folkebiblioteket forblir et *sted* og en setting, var tydelig avhengig av at mennesker opplever og gjør seg samtidige erfaringer der, både gjennom sansene og de andre modusene mennesker konstruerer og kjenner virkeligheten med, slik som Tuan (1975, 1977) beskriver. Funnene viste også at man lærer folkebibliotekene å kjenne både gjennom direkte, aktiv, passiv og sansbar erfaring, men også abstrakte og konseptuelle erfaringer, formidlet gjennom symboler og språk. Funnene belyste at man kan knytte seg til folkebiblioteket som konsept, samt aktivitetene man forbinder med konseptet. De affektive båndene (*topophilia*) trenger følgelig ikke kun omhandle affektiv tilknytning til et bestemt og konkret folkebibliotek, men kan også omhandle tilknytninger på et mer konseptuelt og generelt nivå. Dette belyser at det ikke kun er hvert enkelt folkebibliotek som hver for seg har betydning for menneskers livskvalitet, men at folkebibliotekene som settinger har betydning for menneskers livskvalitet via den samlede tilliten og tilknytningen mennesker har til dem, og friheten og myndiggjøringsprosessene folk forbinder med dem.

7.5.7 Livskvalitetens subjektive aspekter

Funnene tydet på at tilknytningen var noe sterkere til mindre folkebiblioteker, men her var det imidlertid forskjell både på folkebibliotekbrukere og folkebibliotekansatte. Enkelte folkebibliotekbrukere og folkebibliotekbrukere var begeistret for mulighetsrommene de store folkebibliotekene gir, mens andre var opptatt å bevare de små folkebibliotekene. De fleste mente imidlertid at det var viktig å ha både små og store folkebiblioteker. Videre indikerte funnene at mennesker på mindre og landlegare områder kan være mer knyttet til det lokale folkebiblioteket sitt enn de som bor i byer. Dette viser at hvorvidt man opplever mest frihet (*rom*) og tilhørighet (*sted*) på et stort eller lite folkebibliotek, kan være påvirket av om folkebiblioteket er en del av et stort eller lite lokalmiljø. Funnene indikerte også at det var sterkere fellesskaps- og eierskapsfølelse på de små folkebibliotekene, og særlig de som lå mer landleg til. Enkelte funn kan imidlertid tolkes i retning av at den sterke eierskaps- og fellesskapsfølelsen innebar utenforskap. Funnene tydet på at det på noen små folkebiblioteker kan være noen som eier *stedet*, mens andre ikke gjør det. Dette kan videre medføre at enkelte kan føle sterkere tilknytning til større folkebiblioteker i byer, fordi de gir frihet og mer *rom* til å bare være en bibliotekbruker blant andre bibliotekbrukere. Mulighetsrommene kan altså medføre økt *stedstilknytning*. Kontrastene mellom by og land, og store og små folkebibliotek, kan belyses ytterligere ved hjelp av Tolstoj og Dostojevskij (Tuan, 1990, s. 49). Tolstoj

sidestilte livet på landet med det gode liv, mens Dostojevskij ikke kunne tenke seg at meningsfulle handlinger kunne finne *sted* i noen annen setting enn i byen (Tuan, 1990, s. 49). Dette kan sees i sammenheng med kulturelle forskjeller, og med at mennesker, med sine virkeligheter og preferanser, har svært forskjellige oppfatning av hva som gir livskvalitet. Et enkelt folkebibliotek klarer ikke nødvendigvis dekke alle de forskjellige forventningene, men folkebibliotekene samlet kan derimot være mer rustet.

7.5.8 «Vi» anerkjenner «de»

Funnene viste at folkebiblioteker er settinger der mennesker kan bli sett, anerkjent og bekreftet som subjekter og medmennesker. Vi kan eksponeres for hverandres anerkjennende blikk, og få øye på noe fellesmenneskelig. Nettopp det at folkebiblioteker som oftest fungerer som åpne og inkluderende settinger virker å ha stor betydning for folks livskvalitet. Det kan virke som at folkebibliotekene som settinger har stor betydning for livskvalitet, fordi de bidrar til å forhindre utenforskap, ensomhet og ekskludering. Tuan (1990) påpeker at man tidlig lærer at man er en del av forskjellige grupper, og videre lærer man å gjenkjenne de universelle motpolene «vi/oss» og «de/dem». «Vi» er senteret og fullt menneskelige, mens «de» er fremmede og mister sin menneskelighet jo lengre borte fra senteret de er (Tuan, 1990, s. 30). Medlemmer av «vi» er nære hverandre, men distanserte til medlemmer av «de» andre (Tuan, 1977, s. 50). Skillene mellom «vi» og «dem» kan blant annet handle om geografisk avstand, sosioøkonomi og kultur. Det at folkebibliotekene er for alle, uansett hvem man er, kan imidlertid se ut til å gjøre at «vi» og «de» treffer hverandre. Dette medfører at «vi» og «de» oppholder seg på de samme *stedene* og utforsker de samme *rommene*, i de samme settingene. Det at mennesker kan eksponeres for hverandres anerkjennende blikk, kan gi en gjensidig bekreftelse på vår eksistens som mennesker (Tuan, 2012, s. 125). Det at funnene indikerte at mennesker møtes og ser hverandre på folkebibliotekene kan, til tross for at menneskene ikke alltid snakker sammen på folkebibliotekene, gjøre at «de» inkluderes i et større «vi». «De» blir ikke lenger karikerte typer, som «vi» kun kjenner gjennom andres generaliserende fortellinger. «De» blir en del av «oss». Dette så ut til å skape gjensidig tillit, sosial samfølelse og felles tilhørighet til folkebibliotekene, hverandre og lokalmiljøet, som videre har stor betydning for myndiggjøring og livskvalitet.

7.6 Hvordan funnene forstås

I dette avsnittet vil jeg drøfte resultatenes betydning og hvilke implikasjoner de kan få. Funnene tyder på at man kan forstå folkebibliotekene som settinger med betydning for livskvalitet ved at de har *rom* for deltagelse, frihet, myndiggjøring, samt *steder* folk føler tillit og tilhørighet til, som kan gi sosial støtte og anerkjennelse. Funnene samsvarer i stor grad med tidligere forskning, men de illustrerer at folkebibliotekenes opprettholdelse av noen tradisjonelle, kjente og forankrede aspekter kan være positivt for menneskers livskvalitet. I praksis kan dette bety en økt bevissthet om at forskjellige folkebibliotekbrukere og folkebibliotekansatte verdsetter ulike ting ved folkebiblioteket. Funnene viser også at folkebibliotekbrukere ikke nødvendigvis kun har affektiv tilknytning til bestemte folkebiblioteker, men at det i like stor grad handler om folkebiblioteker i flertall, hva de samlet står for, mulighetene de gir og myndiggjøringsprosessene som kan finne sted der. Det er imidlertid behov for flere studier med forskjellige metodologier, for å få en ytterligere forståelse av hvordan folkebibliotekene som setting har betydning for menneskers livskvalitet. Undersøkelser om hvordan folkebibliotekene benyttes av pensjonister, og hvorvidt aktiviteter og deltagelse på folkebibliotekene bidrar til å opprettholde og skape god helse og livskvalitet for denne gruppen, ville vært interessant. Videre ville det vært interessant å undersøke hvorvidt folkebibliotekene er universelt utformet, og gjort tilgjengelig for alle. I tillegg til individuelle intervjuer, kan observasjoner og gruppeintervjuer være relevante metoder.

For me, the public library is the ideal model of society, the best possible shared space, a community of consent – an anarchosyndicalist collective where each person is pursuing their own aim (education, entertainment, affect, rest) with respect to others, through the best possible medium of transmission of ideas, feelings and knowledge: the book.

(Smith, 2015, s. 101)

8 Oppsummering og konklusjon

I oppgavens avsluttende kapittel vil studien og funnene oppsummeres, før det gis en konklusjon. Videre vil det redegjøres for hvordan studien har bidratt til å fylle et gap i forskningen, samt betydningen funnene kan ha for teori og helsefremmende arbeid.

8.1 Oppsummering av studien

Formålet med denne masteroppgaven har vært å få mer kunnskap om hvordan man kan forstå folkebiblioteket som setting med betydning for folks livskvalitet. Begrunnelsen for det valgte temaet var blant annet at folkebibliotekene er settinger der mennesker i ulike livssituasjoner utfører aktiviteter knyttet til arbeid, utdanning, familie, fritid og rekreasjon. Folkebiblioteker knytter seg altså til forskjellige livssfærer. Videre begrunnelse var at folkebibliotekene skal være tilgjengelige for alle og åpne for hele befolkningen, noe som er i tråd med den universelle tilnærmingen innen helsefremmende arbeid. Begrunnelsen hang også sammen med at Audunson et al. (2019a) anbefalte dybdestudier som omhandler folkebibliotekers rolle for forskjellige befolkningsgrupper, ettersom en slik vinkling kan bidra til ytterligere empirisk evidens for påstander om at folkebiblioteker påvirker demokratiet positivt, noe Jaeger et al. (2013) har etterlyst.

Den brede og utforskende **problemstillingen** studien har forsøkt å besvare er:

Hvordan kan folkebiblioteket forstås som setting med betydning for folks livskvalitet?

Det ble videre utarbeidet følgende tre forskningsspørsmål, for å besvare problemstillingen:

Forskningsspørsmål 1: Hvilke følelser og tanker knytter bibliotekbrukere til folkebiblioteket?

Forskningsspørsmål 2: Hvordan utvikles tilknytning til folkebiblioteket?

Forskningsspørsmål 3: Hvordan kan bibliotekarere legge til rette for å gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer livskvalitet?

Både objektive og subjektive aspekter ved livskvalitet har blitt lagt til grunn, og det har vært rettet særlig oppmerksomhet mot livskvalitetsaspektene tillit, tilhørighet, frihet og myndiggjøring. Både livskvalitet, samt de livskvalitetsaspektene det har vært rettet særlig oppmerksomhet mot, påvirker også demokratiet positivt.

For å besvare problemstillingen ble det gjennomført individuelle, semistrukturerte intervjuer med tre folkebibliotekbrukere, tre bibliotekarer, tre biblioteksjefer og en bibliotekrådgiver. Denne metoden ble benyttet for å få innblikk i forskningspersonenes opplevelser knyttet til tematikken. De muntlige intervjuene ble transkribert, før det ble gjennomført en tematisk analyse, som fulgte Braun og Clarke (2006) sin *6-phase guide*. Dette resulterte i fem temaer og tre undertemaer.

8.2 Oppsummering av studiens funn

Studiens funn viser at folkebibliotek som setting har betydning for livskvalitet på mange komplekse og sammensatte måter, som varierer fra person til person. Funnene indikerer at både møteplassfunksjonen og folkebibliotekenes mer tradisjonelle og rolige atmosfære har betydning for livskvalitet. Videre er folkebiblioteker både små, store, gamle og nye settinger, som er en del av kommuner i forskjellige størrelser, og det er kombinasjonen av de mange forskjellige folkebibliotekene og det at de er tilgjengelige, som har betydning for livskvalitet. Funnene belyser også at folkebibliotekene er settinger mennesker har affektive tilknytninger til. Dette gjelder både konkrete folkebibliotek og folkebibliotek som konsept. Samtidig er det de menneskelige møtene, og tilliten og myndiggjøringen disse kan medføre, som styrker de affektive båndene og bidrar til livskvalitet. Bøkene er imidlertid også en essensiell del av folkebibliotekene, som bidrar til tillit, tilhørighet, kunnskap, informasjon, frihet og myndiggjøring, og følgelig livskvalitet. Det kanskje viktigste funnet er at folkebibliotekene er inkluderende og uforpliktende settinger, hvor man bare kan være, eller forfølge sine mål, alene eller i felleskap. Videre har folkebibliotekene en rekke gratis menneskelige og materielle ressurser tilgjengelig, som kan bidra til myndiggjøringsprosesser og tillit. Folkebibliotekene motvirker ekskludering og ensomhet, og bidrar til at mennesker ser, hører og anerkjenner hverandre som medmennesker.

8.3 Konklusjon

Funnene belyser at man kan forstå folkebibliotekene som settinger som innehar *steder* og mennesker man kan føle tilhørighet og tillit til, samtidig som de innehar *rom* for frihet og individuelle og kollektive myndiggjøringsprosesser. Folkebibliotekene kan skape tilhørighet og tillit mellom menneskene som utgjør samfunnet, og frihet til å bare være eller til å forfølge sine mål. Folkebibliotekene kan videre understøtte og bidra til myndiggjøringsprosesser. Folkebibliotekene ser ut til å stå for en livskvalitetsfremmende form for demokratisk oppdragelse, der man i trygge omgivelser eksponeres for sine medmenneskers anerkjennende blikk, og hvor både «jeg» og «de» kan bli en del av et større «vi».

Mange knytter positive tanker og gode følelser til spesifikke folkebiblioteker og folkebibliotek som konsept. Følelser og tanker knyttet til folkebibliotekene kan likevel være ambivalente, spenningsfylte, komplekse og tidvis motstridende. Utviklingen av tilknytningen til folkebibliotekene begynner ofte fra barnealderen av, og utvikler seg videre på forskjellige og nyanserte måter. Bibliotekarer har ofte en nøkkelrolle i denne tillitsfremmende utviklingsprosessen. Videre bidrar bibliotekarene ofte i myndiggjøringsprosesser, samtidig som de kan være fortrolige medmennesker, og en av grunnene til at flere føler sterk tilhørighet til folkebibliotekene.

8.4 Funnenes bidrag og betydning

Funnene viser at folkebibliotekene har betydning for tilhørighet, tillit, frihet og myndiggjøring, og følgelig for menneskers livskvalitet. God livskvalitet, som er fordelt jevnt i befolkningen, fremmer demokrati (Folkehelseinstituttet, 2020). Funnene bidrar derfor til empirisk evidens for påstander om at folkebibliotekene bidrar positivt til demokratiet, slik Jaeger et al. (2013) har etterlyst.

Funnene gir en økt forståelse av hvordan menneskers behov, tanker om og opplevelser i settinger kan være både sammensatte, komplekse og tidvis motsetningsfulle. Spenninger og motsetningen kan både være mellom mennesker, men også innen et enkeltindivid. Funnene kan ha betydning for teori, ved at de belyser noen slike spenninger, som kanskje også kan forekomme i helsefremmende myndiggjøringsprosesser. Forstår man i større grad slike spenninger, kan dette bidra til å utvikle nye begreper og nye teorier, som gir enda mer presise forklaringer på nyanserte menneskelige erfaringer og utviklingsprosesser. Dette kan videre bidra til bedre praktisk helsefremmende arbeid.

Videre kan funnene ha betydning for helsefremmende arbeid, fordi de belyser hvordan folkebiblioteker som setting fremmer kunnskap og informasjon, samt menneskelige og materielle ressurser, som har betydning for sosial kapital, myndiggjøring og livskvalitet. Funnene belyser imidlertid at mennesker ofte har flere behov samtidig. Vi ønsker frihet, myndiggjøring, autonomi og selvbestemmelse, samtidig som vi ønsker trygghet og tilhørighet, og at vi kan ha tillit til at noen gir oss informasjon, råd og føringer som er til å stole på. I praktisk helsefremmende arbeid bør man derfor være bevisst på menneskers komplekse og sammensatte behov.

Litteraturliste

- Aabø, S. (2011). The value of public libraries: a socio-economic analysis. *Editrice Bibliografica*, 169-176. Hentet fra <https://oda.oslomet.no/bitstream/handle/10642/674/804033post.pdf?sequence=2>
- Aabø, S. & Audunson, R. (2012). Use of library space and the library as place. *Library and Information Science Research*, 34(2), 138-149. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.06.002>
- Aabø, S., Audunson, R. & Vårheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library and Information Science Research*, 32(1), 16-26. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.07.008>
- Adams, P. C. (2017). Tuanian Geography. I B.B. Janz, J. Malpas & C. Romano (Red.), *Space, Place and Hermeneutics* (5. utgave, s. 275-287). Cham: Springer International Publishing.
- Anderson, A. (2017). Kunnskapens hus: et antropologisk perspektiv på universitetsbiblioteket som sted. I Anderson, A., C. Fagerlid, H. Larsen & I. Straume (Red.), *Det åpne bibliotek: Forsknings bibliotek i endring* (s. 147-170). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Audunson, R. A., Essmat, S. & Aabø, S. (2011). Public libraries: A meeting place for immigrant women?. *Library & information science research*, 33(3), 220-227. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.01.003>
- Audunson, R. A. (2016). Nordens viktigste bibliotekforsker siden 1990-tallet? Et forskningsbasert grunnlag for refleksjon om bibliotekets legitimitet. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskap og Kulturformidling*, 5(2), 17-20. Hentet fra <https://oda.oslomet.no/bitstream/handle/10642/4886/Audunson.pdf?sequence=1>
- Audunson, R. A., Aabø, S., Blomgren, R., Hobohm, H.-C., Jochumsen, H., Khosrowjerdi, M., . . . Vårheim, A. (2019a). Public libraries as public sphere institutions: A comparative study of perceptions of the public library's role in six European countries. *Journal of documentation*, 75(6), 1396-1415. <https://doi.org/10.1108/JD-02-2019-0015>
- Audunson, R. A., Aabø, S., Blomgren, R., Evjen, S., Jochumsen, H., Larsen, H., . . . Koizumi, M. (2019b). Public libraries as an infrastructure for a sustainable public sphere. *Journal of Documentation*, 75(4), 773-790. <https://doi.org/10.1108/JD-10-2018-0157>
- Bang Nes, R., Nilsen, T. S., Hauge, L. J., Eilertsen, M., Gustavson, K., Aarø, L. E., Røysamb, E. (2020). *Fra nord til sør: Livskvalitet i Norge 2019* (Rapport 2020). Oslo:

- Folkehelseinstituttet. Hentet fra
<https://www.fhi.no/contentassets/21c14cb7d5924b779a0d6e26c4064af4/livskvalitet-i-norge-2019-rapport.pdf>
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (1995). *Den kritiske ettertanke : Grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Samlaget.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information : Thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- Black, A., Pepper, S. & Bagshaw, K. (2009). *Books, buildings and social engineering: Early public libraries in Britain from past to present*. Ashgate Publishing.
- Bogdan, R. & Biklen, S. (2007). *Qualitative research for education : An introduction to theory and methods* (5. utgave). Boston, Mass: Pearson A & B.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brewster, L. (2014). The public library as therapeutic landscape: A qualitative case study. *Health & Place*, 26, 94-99. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2013.12.015>
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford: Oxford university press.
- Byberg, L. & Frisvold, Ø. (2001). Hvorfor folkebibliotek? Et tilbakeblikk på bibliotek og politisk legitimering ved tre hundreårsskifter. I R.A. Audunson & N.W. Lund (Red.), *Det siviliserte inforasjonssamfunn : Folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid* (s. 63-87). Bergen: Fagbokforlaget.
- Chow, A. & Tian, Q. (2019). Public Libraries Positively Impact Quality of Life: A Big Data Study. *Public library quarterly (New York, N.Y.)*, 40(1), 1-32. <https://doi.org/10.1080/01616846.2019.1632105>
- Clementz, A., & Røe, C. (2017). *Der ingen ville se, at så mye kunne skje: Et studie over hvordan konfliktsituasjoner og uønsket adferd fra brukere påvirker arbeidsmiljøet i folkebibliotek* (Masteroppgave). Høgskolen i Oslo og Akershus, Oslo.
- Cresswell, T. (2013). *Geographic thought: a critical introduction*. Chicester: John Wiley & Sons.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A Short Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Dahl, R. (1988). *Matilda*. London: Jonathan Cape.
- Dahlkild, N. (2017). Biblioteket som rum i byens rum. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab Og Kulturformidling*, 2(1), 21-36. <https://doi.org/10.7146/ntik.v2i1.26055>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utgave). Oslo: Gyldendal akademisk.

- DeLanda, M. (2006). *A new philosophy of society : assemblage theory and social complexity*. London: Bloomsbury Publishing.
- Dooris, M., Poland, B., Kolbe, L., De Leeuw, E., McCall, D. S. & Wharf-Higgins, J. (2007). Healthy settings. In D. V. McQueen & C. M Jones (Red.), *Global perspectives on health promotion effectiveness* (s. 327-352). New York: Springer.
- Dostojevskij, F. (1980) *Hvite netter: En sentimental roman (fra en drømmers erindringer)*. Flekkefjord: Solum Forlag.
- Fagerlid, C. (2016). Skjermet sammen-sameksistens på folkebiblioteket. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 27(02), 108-120. Hentet fra https://www.idunn.no/nat/2016/02/skjermet_sammen_-_sameksistens_paa_folkebiblioteket_
- Fagerlid, C. (2020). Democratic Coexistence, Tiny Publics and Participatory Emancipation at the Public Library. I R. Audunson et al. *Libraries, Archives and Museums as Democratic Spaces in a Digital Age* (s. 285-304). Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110636628-201>
- Flaherty, M. & Miller, D. (2016). Rural Public Libraries as Community Change Agents: Opportunities for Health Promotion. *Journal of Education for Library and Information Science*, 57(2), 143-150. <https://doi.org/10.3138/jelis.57.2.143>
- Folkebibliotekloven. (1985). Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven) LOV-1985-12-20-108. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>
- Folkehelseloven. (2011). Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) LOV-2011-06-24-29. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>.
- Friberg, J. H. (2019). Tvilsomme informanter, troverdig forskning?. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3(02), 119-136. Hentet fra https://www.idunn.no/norsk_sosiologisk_tidsskrift/2019/02/tvilsomme_informanter_truverdig_forskning
- Fried, M. (2000). Continuities and discontinuities of place. *Journal of environmental psychology*, 20(3), 193-205. <https://doi.org/10.1006/jevp.1999.0154>
- Fukuyama, F. (2000). Social capital and civil society. *IMF Working Paper*, 00(74), 1-18. Hentet fra <https://ssrn.com/abstract=879582>
- Geertz, C. (2003). Thick description: Toward an interpretive theory of culture. I Y. S. Lincoln & N. K Denzin (Red.), *Turning points in qualitative research: Tying knots in a handkerchief* (3. utgaves, s. 143-168). Oxford: AltaMira Press.
- Giddens, A. (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.

- Giddens, A. (1993). *New rules of sociological method: A positive critique of interpretative sociologies*. Stanford: Stanford University Press.
- Goulding, A. (2013). The Big Society and English public libraries: Where are we now? *New Library World*, 114(11/12), 478-493. <https://doi.org/10.1108/NLW-05-2013-0047>
- Green, J., Tones, K., Cross, R. & Woodall, J. (2015). *Health promotion : planning and strategies* (3. utgave). Los Angeles: Sage Publications.
- Hagerty, B. M., Lynch-Sauer, J., Patusky, K. L., Bouwsema, M. & Collier, P. (1992). Sense of belonging: A vital mental health concept. *Archives of psychiatric nursing*, 6(3), 172-177. [https://doi.org/10.1016/0883-9417\(92\)90028-H](https://doi.org/10.1016/0883-9417(92)90028-H)
- Hauge, H. A. (2015). Innledning : Hvordan kan samfunnsvitenskap bidra til helsefremmende arbeid? I M. B. Mittelmark (Red.), *Helsefremmende arbeid i en brytningstid : Fra monolog til dialog* (3. opplag, s. 15-35). Bergen: Fagbokforlaget.
- Helliwell, J. F. (2006). Well-Being, Social Capital and Public Policy: What's New? *The Economic Journal (London)*, 116(510), C34-C45. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2006.01074.x>
- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J. E., Huang, H. & Wang, S. (2020). *World Happiness Report 2020*. Hentet fra <https://worldhappiness.report/ed/2020/>
- Hem, H.-E. (2015). Aksjonsforskning : Forskning til nytte i møte med velferdssamfunnets hovedutfordringer. I M. B. Mittelmark (Red.), *Helsefremmende arbeid i en brytningstid : Fra monolog til dialog* (3. opplag, s. 74-100). Bergen: Fagbokforlaget.
- Hertz, N. (2020). *The Lonely Century: Coming Together in a World That's Pulling Apart*. London: Hodder & Stoughton.
- Hidalgo, M. C. & Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of environmental psychology*, 21(3), 273-281. <https://doi.org/10.1006/jevp.2001.0221>
- Hines-Martin, V., Cox, F. M. & Cunningham, H. R. (2020). *Library Collaborations and Community Partnerships: Enhancing Health and Quality of Life*. Oxon: Routledge.
- Hvenegaard Rasmussen, C. (2016). The participatory public library: the Nordic experience. *New library world*, 117(9/10), 546-556. <https://doi.org/10.1108/NLW-04-2016-0031>
- Hvenegaard Rasmussen, C., Jochumsen, H., Skot-Hansen, D. & Danmarks, B. (2011). *Biblioteket i byudviklingen : oplevelse, kreativitet og innovation*. København: Danmarks Biblioteksforening.
- Jaeger, P. T., Gorham, U., Bertot, J. C. & Sarin, L. C. (2013). Democracy, neutrality, and value demonstration in the age of austerity. *The Library Quarterly*, 83(4), 368-382. <https://doi.org/10.1086/671910>

- Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C. & Skot-Hansen, D. (2012). The four spaces: a new model for the public library. *New Library World*, 113(11/12), 586-597. <https://doi.org/10.1108/03074801211282948>
- Jochumsen, H., Skot-Hansen, D. & Hvenegaard Rasmussen, C. (2017). Towards Culture 3.0 - performative space in the public library. *International Journal of Cultural Policy : CP*, 23(4), 512-524. <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1043291>
- Johansen, A. (2019). *Komme til orde: politisk kommunikasjon 1814-1913*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johnson, C. A. (2012). How do public libraries create social capital?: an analysis of interactions between library staff and patrons. *Library and Information Science Research*, 34(1), 52–62. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.07.009>
- Johnston, J. (2016). Conversation-based programming and newcomer integration: a case study of the Språkhörnan program at Malmö City Library. *Library & Information Science Research*, 38(1), 10-17. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2016.02.001>
- Johnston, J. & Audunson, R. (2019). Supporting immigrants' political integration through discussion and debate in public libraries. *Journal of librarianship and information science*, 51(1), 228-242. <https://doi.org/10.1177%2F0961000617709056>
- Junot, A., Paquet, Y. & Fenouillet, F. (2018). Place attachment influence on human well-being and general pro-environmental behaviors. *Journal of Theoretical Social Psychology*, 2(2), 49-57. <https://doi.org/10.1002/jts5.18>
- Kulturdepartementet. (2009). *Bibliotek: Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid* (Meld. St. 23 (2008-2009)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-2008-2009-/id555516/?ch=1>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utgave, 2. opplag). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kyle, G. T., Mowen, A. J. & Tarrant, M. (2004). Linking place preferences with place meaning: An examination of the relationship between place motivation and place attachment. *Journal of environmental psychology*, 24(4), 439-454. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.11.001>
- Lamont, M. & Swidler, A. (2014). Methodological Pluralism and the Possibilities and Limits of Interviewing. *Qualitative Sociology*, 37(2), <https://doi.org/10.1007/s11133-014-9274-z>

- Lewicka, M. (2005). Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of environmental psychology*, 25(4), 381-395. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.10.004>
- Lowenthal, D. (1985). *The past is a foreign country - revisited*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Manzo, L. C. (2003). Beyond house and haven: Toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of environmental psychology*, 23(1), 47-61. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(02\)00074-9](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00074-9)
- Manzo, L. C. & Perkins, D. D. (2006). Finding Common Ground: The Importance of Place Attachment to Community Participation and Planning. *Journal of planning literature*, 20(4), 335-350. <https://doi.org/10.1177%2F0885412205286160>
- McFarlane, C. (2011). The City as Assemblage: Dwelling and Urban Space. *Environment and planning. D, Society & space*, 29(4), 649-671. <https://doi.org/10.1068%2Fd4710>
- Merriman, P., Jones, M., Olsson, G., Sheppard, E., Thrift, N. & Tuan, Y.-F. (2012). Space and spatiality in theory. *Dialogues in human geography*, 2(1), 3-22. <https://doi.org/10.1177%2F2043820611434864>
- Michaelson, J., Abdallah, S., Steuer, N., Thompson, S., Marks, N., Aked, J., . . . Potts, R. (2009). *National accounts of well-being: Bringing real wealth onto the balance sheet*. London: nef (the new economics foundation). Hentet fra <https://repository.uel.ac.uk/item/863zv>
- Miller, J. (2014). A comparative study of public libraries in Edinburgh and Copenhagen and their potential for social capital creation. *Libri* 64(4), 316-326. <https://doi.org/10.1515/libri-2014-0025>
- Mintchev, N. & Moore, H. L. (2018). Super-diversity and the prosperous society. *European journal of social theory*, 21(1), 117-134. <https://doi.org/10.1177%2F1368431016678629>
- Mittelmark, M. B. (Red.). (2015). *Helsefremmende arbeid i en brytningstid : Fra monolog til dialog?* (3. opplag). Bergen: Fagbokforlaget.
- Neumann, C. B. & Neumann, I. B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen : En metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier : den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities: The human development approach*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.

- Nutbeam, D. (1998). Health Promotion Glossary. *Health Promotion International*, 13(4), 349-364. <https://doi.org/10.1093/heapro/13.4.349>
- Ogunseitan, O. A. (2005). Topophilia and the quality of life. *Environmental Health Perspectives*, 113(2), 143-148. <https://doi.org/10.1289/ehp.7467>
- Oldenburg, R. (1999). *The great good place : cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. New York: Marlowe.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3. utgave). Thousand Oaks. Cal.: Sage Publications.
- Philbin, M., Parker, C., Flaherty, M. & Hirsch, J. (2019). Public Libraries: A Community-Level Resource to Advance Population Health. *Journal of community health*, 44(1), 192-199. <https://doi.org/10.1007/s10900-018-0547-4>
- Poland, B. D., Green, L. W. & Rootman, I. (2000). *Settings for health promotion: linking theory and practice*. London: Sage Publications.
- Poland, B. D., Krupa, G. & McCall, D. (2009). Settings for health promotion: an analytic framework to guide intervention design and implementation. *Health promotion practice*, 10(4), 505-516. <https://doi.org/10.1177%2F1524839909341025>
- Postholm, M. (2010). *Kvalitativ metode : En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasesstudier* (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Pugh, A. J., (2013). What good are interviews for thinking about culture? Demystifying interpretive analysis. *American Journal of Cultural Sociology*, 1(1), 42-68. <https://doi.org/10.1057/ajcs.2012.4>
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone : The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rollero, C. & De Piccoli, N. (2010). Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 198-205. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.12.003>
- Rønningen, G. E. (2015). Nærmiljø: Nostalgi - eller aktuell arena for forebyggende og helsefremmende arbeid? I M. B. Mittelmark (Red.), *Helsefremmende arbeid i en brytningstid : Fra monolog til dialog* (3. opplag, s. 52-73). Bergen: Fagbokforlaget.
- Sandstrom, G. M. & Dunn, E. W. (2014). Social interactions and well-being: The surprising power of weak ties. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(7), 910-922. <https://doi.org/10.1177%2F0146167214529799>

- Scholl, S., Lahr-Kurten, M. & Redepenning, M. (2014). Considering the Role of Presence and Absence in Space Constructions. *Ethnography as Methodology in Human Geography. Historical Social Research (Köln)*, 39(2 (148)), 51-67. Hentet fra <http://www.jstor.org/stable/24142682>
- Scopelliti, M. & Giuliani, M. V. (2004). Choosing restorative environments across the lifespan: A matter of place experience. *Journal of environmental psychology*, 24(4), 423-437. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.11.002>
- Scriven, A. & Hodgins, M. (2012). *Health promotion settings : principles and practice*. London: Sage Publications.
- Shigehiro, O. & Ulrich, S. (2010). Culture and Well-Being: A New Inquiry Into the Psychological Wealth of Nations. *Perspectives on Psychological Science*, 5(4), 463-471. <https://doi.org/10.1177%2F1745691610375561>
- Skjervheim, H. (2002). Deltakar og tilskodar. I J. Hellesnes & G. Skirbekk (Red.), *Mennesket* (s. 20–35). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skot-Hansen, D. (2001). Folkebiblioteket i civilsamfundet - civilsamfundet i folkebiblioteket. I R.A. Audunson & N.W. Lund (Red.), *Det siviliserte inforasjonssamfunn : Folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid* (s. 42-62). Bergen: Fagbokforlaget.
- Skot-Hansen, D., Hvenegaard Rasmussen, C. & Jochumsen, H. (2013). The role of public libraries in culture-led urban regeneration. *New library world*, 114(1/2), 7-19. <https://doi.org/10.1108/03074801311291929>
- Smith, A. (2014). *How to be both*. London: Hamish Hamilton.
- Smith, A. (2015). *Public Library and Other Stories*. London: Hamish Hamilton. Hentet fra <https://www.kobo.com/us/en/ebook/public-library-and-other-stories-2>
- Stolle, D., Soroka, S. & Johnston, R. (2008). When Does Diversity Erode Trust? Neighborhood Diversity, Interpersonal Trust and the Mediating Effect of Social Interactions. *Political studies*, 56(1), 57-75. <https://doi.org/10.1111%2Fj.1467-9248.2007.00717.x>
- Stang, I. (2015). Bemyndigelse : En innføring i begrepet og "empowerment-tenkningens" relevans for ansatte i velferdsstaten. I M. B. Mittelmark (Red.), *Helsefremmende arbeid i en brytningstid : Fra monolog til dialog* (3. opplag, s. 141-161). Bergen: Fagbokforlaget.

- Sturgis, P., Brunton-Smith, I., Kuha, J. & Jackson, J. (2013). Ethnic diversity, segregation and the social cohesion of neighbourhoods in London. *Ethnic and racial studies*, 37(8), 1286-1309. <https://doi.org/10.1080/01419870.2013.831932>
- Tavory, I., & Timmermans, S. (2014). *Abductive analysis: Theorizing qualitative research*. Chicago: University of Chicago Press.
- Taylor, G. W. & Ussher, J. M. (2001). Making sense of S&M: A discourse analytic account. *Sexualities*, 4(3), 293-314. <https://doi.org/10.1177/136346001004003002>
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse : En innføring i kvalitativ metode* (3. utgave). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis : innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utgave). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Torp, S., Kokko, S. & Ringsberg, K. (2014). Promoting health in everyday settings. Opportunities and challenges. *Scandinavian journal of Public health*, 42(15), 3-6. <https://doi.org/10.1177%2F1403494814553546>
- Tuan, Y.-F. (1975). Place: An Experiential Perspective. *Geographical Review*, 65(2), 151-165. <https://doi.org/10.2307/213970>
- Tuan, Y.-F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. London, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Tuan, Y.-F. (1979). Space and place: humanistic perspective. I S. Gale & G. Olsson (Red.), *Philosophy in geography* (s. 387-427). Dordrecht: Springer.
- Tuan, Y.-F. (1990). *Topophilia : a study of environmental perception, attitudes, and values*. New York: Columbia University Press.
- Tuan, Y.-F. (1993). *Passing Strange and Wonderful: Aesthetics Nature and Culture*. Washington D.C.: Island Press.
- Tuan, Y.-F. (2012). *Humanist geography: An individual's search for meaning*. Staunton: George F. Thompson Publishing.
- Tveit, Å. K. (2019). Matildas magiske metode: Om å lese seg til et liv. I K.I. Skjerdingsstad & Å. K. Tveit (Red.), *Biblioteket i litteraturen* (s. 221-244). Oslo: Pax.
- Ulvestad, J. (2015). Folkeopplysning som dialog - utopi eller mulighet? : Om forholdet mellom opplysning og hjelp - makt og posisjon. I M. B. Mittelmark (Red.),

- Helsefremmende arbeid i en brytningstid : Fra monolog til dialog* (3. opplag, s. 101-137). Bergen: Fagbokforlaget.
- Vårheim, A. (2014). Trust in libraries and trust in most people: Social capital creation in the public library. *The Library Quarterly*, 84(3), 258-277. <https://doi.org/10.1086/676487>
- Vårheim, A., Jochumsen, H., Rasmussen, C. H., & Rydbeck, K. (2020). 12 The Use of LAM Institutions in the Digital Age. I R. Audunson et al. *Libraries, Archives and Museums as Democratic Spaces in a Digital Age* (s. 247-270). Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110636628-201>
- Watson, L. (2013). *Better library and learning space: Projects, trends, ideas*. London: Facet Publishing.
- Weil, S. (1955). *The Need for Roots*. Boston: Beacon Press.
- Wells, J. C. (2017). How are old places different from new places? A psychological investigation of the correlation between patina, spontaneous fantasies, and place attachment. *International Journal of Heritage Studies : IJHS*, 23(5), 445-469. <https://doi.org/10.1080/13527258.2017.1286607>
- WHO (World Health Organization). (1986). The Ottawa Charter for Health Promotion. Hentet fra https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0004/129532/Ottawa_Charter.pdf
- WHO (World Health Organization). (1997). Jakarta Declaration on Leading Health Promotion into the 21st Century. Hentet fra https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/63698/WHO_HPR_HEP_4ICHP_BR_97.4_eng.pdf
- Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt : En alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology : Adventures in theory and method* (2. utgave). Maidenhead: Open University Press
- Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation*. Sage Publications.
- Yoshida, Y. (2013). Public libraries as places for empowering women through autonomous learning activities. *Proceedings of the Eighth International Conference on Conceptions of Library and Information Science, Copenhagen, Denmark, 19-22*

August 2013, *Information Research*, 18(3). Hentet fra http://informationr.net/ir/18-3/colis/paperC20.html#.YIv3Z_ZuI2x

Yoshida, Y. (2016). Creating a space for autonomous learning and citizen involvement in collaboration with a public library. *New Library World*, 117(9/10), 659 - 672.
<https://doi.org/10.1108/NLW-04-2016-0023>

Yoshida, Y. (2021). Public libraries as places for self-directed lifelong learning: Narratives of empowerment. *Information Research*, 26(1). <https://doi.org/10.47989/irpaper888>

Åsbakk, F. (2020). *Været og uvirksomheten*. Oslo: Kolon forlag.

Åvitsland, G. E. (2021). *Presentasjon av funn – forskningsspørsmål, temaer og undertemaer*.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv

Vil du delta i undersøkelsen

”Folkebibliotekets betydning for opplevelsen av livskvalitet”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en undersøkelse der formålet er å undersøke folkebibliotekets betydning for opplevelsen av livskvalitet. I dette skrivet gis du informasjon om målene for undersøkelsen og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med undersøkelsen er å finne ut av betydningen folkebiblioteket kan ha for menneskers opplevelse av livskvalitet. Undersøkelsen vil leveres og avsluttes sommeren 2021.

Undersøkelsens problemstilling er:

- *Hvordan kan folkebiblioteker bidra til å fremme livskvalitet?*

Undersøkelsens underspørsmål er:

- *Hvilke følelser og tanker knytter bibliotekbrukere til folkebiblioteket?*
- *Hvordan utvikles tilknytning til folkebiblioteket?*
- *Hvordan påvirkes bibliotekbrukernes opplevelse knyttet til folkebiblioteket av opplevelsen av tid?*
- *Hvordan kan det legges til rette for å gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer livskvalitet?*

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sørøst-Norge er ansvarlig for undersøkelsen.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du jobber som bibliotekar tilknyttet et folkebibliotek, eller fordi du benytter folkebiblioteket jevnlig.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden som benyttes i undersøkelsen er intervju. Du vil kun bli intervjuet en gang. Intervjuets varighet vil være på maks en time. Det samles inn opplysninger for å kunne besvare ovennevnte problemstilling og underspørsmål. Det vil gjøres et lydopptak av intervjuet. Lydopptaket vil videre transkriberes til tekst.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Det vil ikke påvirke ditt forhold til folkebiblioteket om du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Dine opplysninger lagres kun på områder som er klarert for lagring av personopplysninger.

Hva skjer med opplysningene dine når undersøkelsen leveres og godkjennes?

Opplysningene anonymiseres når undersøkelsen er godkjent, noe som etter planen er i løpet av sommeren 2021. Personopplysninger og lydopptak slettes når undersøkelsen er godkjent.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Sørøst-Norge har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i denne undersøkelsen er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Universitetet i Sørøst-Norge ved Grete Eide Rønningen (e-post:

Grete.E.Ronningen@usn.no). Masterstudent, Geir Espen K. Åvitsland (e-post:

geirespen92@hotmail.com) kan også kontaktes.

Vårt personvernombud er: Paal Are Solberg. Du kan kontakte ham dersom du har et spørsmål eller problemer knyttet til ditt personvern ved USN (e-post:

personvernombud@usn.no).

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Grete Eide Rønningen
(Forsker/førstelektor/veileder)

Geir Espen K. Åvitsland
(Masterstudent)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om undersøkelsen «*Folkebibliotekets betydning for opplevelsen av helse og velvære*» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til undersøkelsen er avsluttet

-----
(Signert av undersøkelsesdeltaker, dato)

Vedlegg 2 – Godkjenning fra Norsk Senter for forskningsdata (NSD)

02.07.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 02.07.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helse og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.06.2021. Du må dele prosjektet med din veileder. For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med veileder. Dette kan du gjøre ved å trykke på "Del prosjekt" oppe til venstre i meldeskjema. Hvis du da velger "Inviter bruker" kan legge til mailadresse til de du ønsker å dele prosjektet med, samt administrere tilganger ("Kan redigere" gir mulighet til å endre meldeskjema), pass på at mailadressen er riktig stavet. Merk at de vil også ha tilgang til en eventuell "Datahåndteringsplan" og til å se meldingsdialogen, de har imidlertid ikke mulighet til å sende meldinger til oss.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Nettskjema-diktafon og NVivo er databehandlere i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Mirza Hodzic

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 3 – Intervjuguide bibliotekansatte

Intervjuguide

Utvalg 1 – bibliotekarer tilknyttet folkebibliotek

Denne masteroppgaven vil omhandle betydningen folkebiblioteket kan ha for opplevelsen av livskvalitet for folkebibliotekbrukere.

Jeg ønsker å få et innblikk i bibliotekarers perspektiv på hvordan de kan legge til rette for at folkebiblioteket blir et sted som øker livskvaliteten for folkebibliotekbrukerne.

Problemstilling: *Hvordan kan folkebiblioteker bidra til å fremme livskvalitet?*

Innledende spørsmål:

- Alder
- Antall år som bibliotekar? Antall år ved dette folkebiblioteket?
- Antall ansatte ved folkebiblioteket?

Forskningsspørsmål 4: *Hvordan kan det legges til rette for å gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer livskvalitet?*

Refleksjonsspørsmål:

- Hva slags folkebibliotek ønsker du å skape?
- Hvordan ser ditt drømmebibliotek ut?
- Hva skal til for at man kan klare å skape ditt drømmebibliotek?
- Hvilke følelser, erfaringer og opplevelser knytter du til folkebiblioteket?
- Hvilke funksjon(er) tror du folkebiblioteket fyller for bibliotekbrukerne?
- Hvorfor tror du bibliotekbrukere kommer til folkebiblioteket?
- Hvordan ønsker du som bibliotekar at folkebiblioteket benyttes?

- Hvordan tror du folkebiblioteket påvirker bibliotekbrukernes livskvalitet?
- Hva slags relasjoner har du til de forskjellige folkebibliotekbrukerne?
- Hvordan ivaretar du folkebibliotekbrukerne?
- Hvordan kan det tilrettelegges for at mennesker utvikler tilknytning og tilhørighet til folkebiblioteket?
- Hvordan kan man bidra til at folkebiblioteket oppleves som et betydningsfullt sted for menneskene som oppholder seg der?
- Hvordan kan man gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer god folkehelse, og der man kan oppleve livsmestring?
- Hvordan legges det til rette for at mennesker kan opprettholde og skape nye relasjoner på folkebiblioteket?
- Corona-viruset har påvirket samfunnet vårt på mange måter. Mange har for eksempel blitt permittert. Hvordan opplever du at pandemien har påvirket folkebiblioteket, og hvordan tror du pandemien vil påvirke folkebiblioteket i tiden fremover?

Avsluttende spørsmål:

- Er det noe jeg ikke har spurt deg om, som du ønsker å si noe om?

Vedlegg 4 – Intervjuguide folkebibliotekbrukere

Intervjuguide

Utvalg 2 – folkebibliotekbrukere

Denne masteroppgaven vil omhandle betydningen folkebiblioteket kan ha for opplevelsen av livskvalitet for folkebibliotekbrukere.

Jeg ønsker å få et innblikk i folkebibliotekbrukeres opplevelser og erfaringer knyttet til deres bruk av folkebiblioteket.

Problemstilling: *Hvordan kan folkebiblioteker bidra til å fremme livskvalitet?*

Innledende spørsmål:

- Alder
- Kan du fortelle litt om deg selv og hvem du er?
- Hvor ofte besøker du dette folkebiblioteket? Andre folkebibliotek?

Forskningsspørsmål 1: *Hvilke følelser og tanker knytter bibliotekbrukere til folkebiblioteket?*

Refleksjonsspørsmål:

- Kan du fortelle meg litt om hvorfor og hvordan du bruker folkebiblioteket?
- Hva synes du om dette folkebiblioteket?
- Hva tenker du generelt om folkebiblioteker?
- Kan du si litt om hva dette folkebiblioteket betyr for deg?
- Kan du beskrive hvilke følelser du kjenner på når du er på folkebiblioteket? (blir du rolig, engasjert eller nysgjerrig, eller kjenner du ikke på noen spesielle følelser?)

- Hva vil du si er den viktigste grunnen til at du besøker folkebiblioteket?
- Hva er grunnen til at du er på folkebiblioteket i dag?
- Hvordan ville et perfekt folkebibliotek sett ut for deg?

Forskningsspørsmål 2: *Hvordan utvikles tilknytning til folkebiblioteket?*

Refleksjonsspørsmål:

- Treffer du andre mennesker på folkebiblioteket?
- Treffer du eventuelt de samme menneskene hver gang du er på folkebiblioteket?
- Gjør du eventuelt forskjellige aktiviteter med forskjellige mennesker? I så fall hvilke aktiviteter?
- Hvor ble du kjent med menneskene du pleier å treffe på folkebiblioteket? Møtte du dem på folkebiblioteket, eller kjente du dem ifra før av?
- Hvordan opplever du at menneskene du treffer på folkebiblioteket påvirker din biblioteksopplevelse?
- Er det mennesker eller ting på folkebiblioteket som betyr særlig mye for deg? Kan du fortelle litt om disse? Hvorfor betyr disse menneskene eller tingene mye for deg?
- Hvilke aktiviteter kunne man holdt på med ved ditt drømmebibliotek?
- Ut ifra det du har fortalt, er det noe annet du ønsker deg mer av på folkebiblioteket i fremtiden? Er det noe du savner?

Forskningsspørsmål 3: *Hvordan påvirkes bibliotekbrukernes opplevelser knyttet til folkebiblioteket av opplevelsen av tid?*

Refleksjonsspørsmål

- Hvor lenge har du benyttet dette folkebiblioteket? Når var første gang du var her?

- Opplever du dette folkebiblioteket som annerledes nå enn hva du gjorde før?
- Føler du at du kjenner dette folkebiblioteket inn og ut, eller kan du fortsatt oppleve og erfare nye ting her?
- Opplever du at tiden går fort eller sakte når du er på folkebiblioteket? Hva tror du er grunnen til at du opplever at tiden går fort eller sakte? Opplever du dette som positivt eller negativt?

Forskningsspørsmål 4: Hvordan kan det legges til rette for å gjøre folkebiblioteket til et sted som fremmer livskvalitet?

Refleksjonsspørsmål:

- Hvordan kan man gjøre et folkebibliotek til et betydningsfullt (viktig) sted for deg og andre mennesker som oppholder seg der?
- Hvordan påvirker bibliotekarene ditt forhold til folkebiblioteket?
- Hvordan kan man gjøre folkebiblioteket til et sted der man kan oppleve trygghet, tilknytning og stabilitet?
- Hvordan kan man legge til rette for at mennesker kan opprettholde og skape nye relasjoner på folkebiblioteket?

Har du noe til vil tilføye? Er det noe du føler du ikke har fått sagt?

Vedlegg 5 – Tillatelse til å benytte Tabell 1. Some Basic Polarities. Fra *Topophilia: a study of environmental perception, attitudes, and values*, av Y.-F. Tuan, 1990, s. 16. Copyright 1974, 1990, Columbia University Press.

Re: Topophilia A Study of Environmental Perceptions, Attitudes, and Values by Yi-Fu Tuan

Yi Deng <yd2366@columbia.edu>

to. 22.04.2021 19:37

Til:

- **geirespen92@hotmail.com <geirespen92@hotmail.com>**

Dear Geir Espen Åvitsland,

Thanks for getting in touch. Yes, you may use the table in your thesis. Since this is for academic use, not commercial publication, we will not require formal permission or a fee, just the usual citation.

All best,

Yi

Yi Deng

Assistant Manager of Subsidiary Rights and Contracts

61 W. 62nd St., 3rd Fl.

New York, NY 10023

(212) 459-0600 x7123

yd2366@columbia.edu

<https://cup.columbia.edu>